biblioteca școlarului

NICOLAE LABIȘ

MOARTEA CĂPRIOAREI

Litera INTERNAȚIONAL

biblioteca școlarului

NICOLAE LABIȘ

MOARTEA CĂPRIOAREI

INTERNAȚIONAL
BUCUREȘTI — CHIȘINĂU

Colecție inițiată și coordonată de Anatol Vidrașcu și Dan Vidrașcu
Concepția grafică a colecției și coperta: Vladimir Zmeev
Fotografii: Mihai Potârniche și Valeriu Volontir

REFERINȚE ISTORICO-LITERARE:

Ion Bălu, Geo Bogza,
George Călinescu, Tudor Vianu,
Paul Georgescu, Gheorghe Tomozei,
Ion Pop, Vladimir Streinu, Nichita Stănescu,
Eugen Simion, Voicu Bugariu, G. I. Tohăneanu,
Lucian Raicu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga,
Antoaneta Tănăsescu, Edgar Papu,
Laurențiu Ulici.

Editura „Litera Internațional"
O.P. 33; C.P. 63, sector 1, București, România
tel./fax (01) 3303502; e-mail: info@litera.ro

Grupul Editorial „Litera"
str. B. P. Hasdeu, mun. Chișinău, MD-2005, Republica Moldova
tel./fax +(3732) 29 29 32, 29 41 10, fax 29 40 61;
e-mail: litera@litera-publishing.com

Difuzare:

S.C. David D.V.Comprod SRL
O.P. 33; C. P. 63, sector 1, București, România
tel./fax +(01) 3206009

Librăria „Scripta"
str. Ștefan cel Mare 83, mun. Chișinău, MD-2012,
Republica Moldova, tel./fax: +(3732) 221987

Prezenta ediție a apărut în anul 2001 în versiune tipărită
și electronică la editura „Litera Internațional" și
Grupul Editorial „Litera".

Editori: *Anatol și Dan Vidrașcu*
Lectori: *Tudor Palladi, Petru Ghencea*
Tehnoredactare: *Olesea Pașa*

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic din Chișinău
Comanda nr. 11227

CZU 821.135.1-3
L 12

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Labiș, Nicolae
Moartea Căprioarei/ Nicolae Labiș; col. iniț. și coord. Anatol și Dan Vidrașcu; conc. gr. col. și cop./Vladimir Zmeev; — B., Ch.: Litera, 2001 (Combinatul Poligrafic). — 264 [p]. — (Bibl. școlarului, serie nouă, nr. 227)
ISBN 973-8358-10-8
ISBN 9975-74-356-0
821.135.1-3

ISBN 973-8358-10-8

ISBN 9975-74-356-0

CUPRINS

LUPTA CU INERŢIA (1958)

POEZII ANTUME NEINCLUSE ÎN VOLUMUL *Primele iubiri*

POEZII APĂRUTE POSTUM

ADDENDA

CUPRINS

TABEL CRONOLOGIC

1935 2 decembrie *Se naşte Nicolae Labiş, în Poiana Mărului, comuna Mălini, raionul Fălticeni, judeţul Suceava. Mama poetului, Ana-Profira, de loc din Topoliţa, sat vecin cu Humuleştii, este învăţătoare. Bunica acesteia, Zamfira Blendea, era rudă cu Ştefan sin Petrea Ciubotariul, tatăl lui Ion Creangă. De menţionat că tatăl Anei-Profira, ţăran din talpă, s-a stins în luptele de la Mărăşeşti. Surorile mamei lui Nicolae Labiş de asemenea au funcţionat învăţătoare. Tatăl său, Eugen Labiş, fiu de brigadier silvic, este absolvent al Şcolii Normale din Iaşi. Din 1931 este învăţător întreaga viaţă. A luat parte la cel de-al doilea război mondial. Familia Labiş mai are două fete: Margareta şi Dorina.*

1935—1942 La vârsta de cinci ani Nicolae Labiş învaţă să citească de la elevii mamei sale. Între primele lecturi e considerată Capra cu trei iezi *de Ion Creangă. Tatăl său, Eugen Labiş, va remarca: „Până la 7 ani citeşte multe cărţi". Totodată începe să deseneze, relevând nu numai o pasiune evidentă, dar şi o vocaţie.*

1942—1951 Se înscrie la Liceul „N. Gane" din Fălticeni. Rezultatele învăţăturii sunt bune. Obţine medii finale peste 9,00. Ţine un jurnal, Antologie şi informaţii literare *(gânduri, conspecte, rezumate) fapt ce vorbeşte de „un orizont şi un ritm de lectură impresionante" (Antoaneta Tănăsescu). Ion Creangă (evocat în* Străbunul meu, *poem din 1947) şi Mihail Sadoveanu devin pentru autor scriitori preferaţi, de unde „urmăreşte" amintirea sau prezenţa lor în Fălticeni. Manifestă o deosebită pasiune pentru limba română, fiind apreciat cu „excelent". Despre aceasta vorbesc şi compunerile sale care îi impresionează nu numai pe colegi, dar şi pe profesori. Participă activ la organizarea de conferinţe şi şezători literare. La 13 ani joacă în* Femeia îndărătnică *de W. Shakespeare pe o scenă improvizată din satul natal. Este frământat de noi „încercări literare" şi de „dorinţa de a „ieşi în public", vorba biografilor săi. „Caietele de teme" ale autorului „păstrează, pe ultimele file, nu-*

meroase poeme“. În 1949 trimite Slove de ziar *la* Scânteia Tineretului. *La* Poşta redacţiei *se remarcă printre altele că tânărul corespondent are „mult simţ artistic“. În luna noiembrie a aceluiaşi an începe să scrie nuvela* Cărări spre victorie. *Caietul cu proza respectivă va fi descoperit abia peste 30 de ani. În 1950, la vârsta de 15 ani, expediază la revista* Viaţa românească *poezia* Muntele cântă, *prezentă în caietul intitulat* Cântecul unui adolescent. *Publicaţia dată confirmă primirea manuscrisului, notând în răspunsul semnat de Cristian Sârbu, Mihu Dragomir şi Eugen Jebeleanu că „numai din aceste versuri nu ne-am putut forma o părere asupra posibilităţilor dumitale“ şi cerând poetului „precizări biografice suplimentare“. Poezia* Muntele cântă *va vedea deci lumina tiparului abia în 1972 şi anume în* Moartea unui poet.

1950 Noiembrie *Se desfăşoară Consfătuirea tinerilor scriitori moldoveni. Nicolae Labiş este cel mai tânăr dintre participanţii forului. Viitorul creator „uimeşte pe cei de faţă prin cultura vastă, solidă şi se impune tuturor prin severă stăpânire de sine“ şi nu numai ca o „minune locală“. Elocventă este şi lectura poeziei* Fii dârz şi luptă, Nicolae! Iaşul nou *o va publica peste o lună de la această dată, unde va semna Nicolae Labiş sau Niculai Mălin. După cum îşi aminteşte Lucian Raicu, prezent la festivitatea finală, Labiş, nefiind impresionat de succesul obţinut, „părăsise scena triumfător şi glacial“. Însuşi autorul, relatând acel episod, păstrează aceeaşi detaşare într-o scrisoare din luna decembrie 1950: „Acum vreo două săptămâni am fost trimis la Iaşi, la o consfătuire a scriitorilor din Moldova. Am mâncat la una din cele mai bune cantine din Iaşi, am dormit la un hotel destul de bun şi am stat vreo patru zile. În timpul acesta am fost la Teatrul Naţional, pe gratis, împreună cu ceilalţi scriitori. Ce să-ţi spun, sala e minunată, una din cele mai frumoase din Balcani. Tavanul şi cortina pictate feeric. Aur mult pe sus, o lumină plăcută şi caldă, iar băncile pluşate cu pluş roşu. Loja şi galeria tot atât de frumoase… Conferinţa s-a ţinut în sala Bibliotecii Centrale. N-are nici un geam ca să pătrundă soarele, ci doar tavanul uriaş e din sticlă mată, vopsită şi desenată cu negru. Seara nu se aprind becuri care să-ţi strice ochii, ci lumina intră pe crăpături, albă şi curată ca ziua. Am văzut teiul lui Eminescu, legat cu fier ca să nu se rupă. […] Am uitat să-ţi spun: din Iaşi m-am întors plin de cărţi“. Observaţia Antoanetei Tănăsescu este elocventă în acest sens: „Atent în primul rând la detaliul pur cultural al lumii în care pătrunde, Labiş pare a-şi estompa cu lucidă obstinaţie prezenţa,*

complăcându-se a fi observator şi nu protagonist într-o arenă cu legi de inefabilă inflexibilitate cum este arena literară“. Tot de pe atunci, din acea epocă, datează probabil şi versificarea traducerii literare aparţinându-i profesorului Litvinenko după Căluţul cocoşat *de scriitorul de expresie rusă P. P. Erşov.*

1951 Mai *Succesele autorului continuă. La Bucureşti are loc Concursul de limba şi literatura română. Nicolae Labiş, elevul de la Fălticeni, obţine premiul I la limba română. El ia fără „nici cea mai mică urmă de emoţie vizibilă“ cuvântul în numele concurenţilor la festivitatea finală, de închidere. Nu ratează şansa, ajuns în capitală, de a trece pe la redacţia* Vieţii româneşti*, unde se bucură de o întâmpinare plină de afecţiune. Iată şi un portret sui-generis Labiş 1951, în viziunea scriitorului şi exegetului Mihai Gafiţa: „Negricios, îndesat — copil de munte — îmbrăcat cu un cojocel din piele de oaie, alb cu benzi roşcate, mai late în faţă, la încheietoare şi în dreptul cingătorii, mai înguste la tivuri. E haina îngrijită a muntenilor mălinari şi din jur, pe timp de toamnă şi de iarnă. […] Labiş arăta ca un om de la munte, un pădurean, nu un cioban. Purta şi căciulă, avea şi taşcă. Nu traistă, ci taşcă, adică un fel de tolbă sau geantă cu baieră, fără să imite mediocrul lucru de târg, dar nefiind nici de sat — e lucrată în sat, iar purtătorul ei reprezintă un strat de oameni care nu mai sunt ţărani, fără a fi nici dezrădăcinaţi. Un fel de lume aleasă a satului — vornicii vechi, pădurarii mai noi, aşa se purtau; aşa umblau haiducii, oierii, oamenii cu interese şi îndeletniciri deosebite de cele ale culturii pământului. Labiş era îmbrăcat în armonie cu ce era el, cu ce-i erau tatăl şi mama: lume dintr-un strat de cinste — puţin numeros — al unui sat moldovenesc de munte. […] Era un copil atunci, fără îndoială. Nu avea şaisprezece ani. Însă era ager, fără panica şi nesiguranţa copilului de ţară picat la oraş, dimpotrivă, ştiind bine ce e cu el şi cu rostul lui“.*

1951 Iunie *Epoca debutului bucureştean. Publică* Gazeta de stradă *în* Viaţa românească*, nr. 6.*

1952 Ianuarie *Se transferă la Liceul „M. Sadoveanu“ din Iaşi. Este conducător al cenaclului literar din şcoală. N. Labiş aici îl cunoaşte pe poetul şi publicistul „de autentică fineţe intelectuală“, care este George Mărgărit. Prietenia acestuia îl va însoţi întreaga viaţă. Este preocupat de alte „prelucrări“, de astă dată din Lenau (având drept punct de pornire varianta literară a lui Ştefan Siklody). Două tălmăciri dintre acestea vor apărea în* Iaşul nou. *Vara el întrerupe*

învăţătura. Va urma liceul la fără frecvenţă din 1953. În luna august 1954 va susţine examenul de maturitate la Fălticeni, obţinând la limba română nota maximă.

1952 15 septembrie *În urma examenului de admitere N. Labiş intră la Şcoala de literatură „M. Eminescu“ din capitală. Iată o schiţă de portret de atunci surprinzătoare aparţinând criticului literar D. Micu: „Văd un băiat de 16 ani, foarte bine legat, mai mult scund, cu o frunte limpede încadrată din toate părţile de un păr hirsut, neobişnuit de mobil, dar de o mobilitate particulară, stăpânită de o distincţie nativă, un băiat care zâmbeşte tot timpul, cu întreaga înfăţişare, îndeosebi cu ochii, şi cu surâsul căruia ingenuitatea se contopeşte suav cu o şiretenie ironică“. Autorul face parte din a treia generaţie sau serie de „elevi“ ai Şcolii. Studiază alături de Ion Gheorghe şi Radu Cosaşu, de Mihai Negulescu şi de Gheorghe Tomozei, de Florin Mugur şi de Lucian Raicu, de Doina Sălăjan etc. Cursurile sunt deschise de directorul Şcolii Petre Iosif. De menţionat că la festivitate participă scriitorul Mihail Sadoveanu. Ca invitat de onoare, el le va spune tinerilor învăţăcei: „Dacă dintre Domniile voastre va ieşi doi sau trei scriitori, atunci va fi bine“. Lucian Raicu, distins critic literar, va evoca astfel atmosfera acelui început de an după 25 de ani de viaţă: „Când citea Labiş o poezie, el închidea ochii şi asculta într-un fel de somnolenţă încântată, desigur cu totul neatent la firul logic, la „compoziţia“ probabil naivă, total dezinteresat de calitatea fiecărui vers în parte, dar în stare să cuprindă, poate tocmai de aceea, amplitudinea, tonalitatea, muzica întregului, iar acestea nu lăsau nici o îndoială. Labiş — eşti aici? a răsunat deodată glasul lui Sadoveanu la festivitatea deschiderii cursurilor şcolii, şi, la răspunsul afirmativ al cuiva din rândul 12—13, uriaşul a confirmat din cap, semn că totul e în regulă, adunarea, astfel plicticoasă, se poate considera legal constituită. Poetul era aici şi totul căpăta un înţeles. Simţeai că de la Sadoveanu la Labiş, între fotoliul său şi sală, se stabilea un acord, peste capul celorlalţi, care se simţeau în acea clipă — istorică — puţin jicniţi, destul de mult ca nişte intruşi, dar foarte emoţionaţi“. N. Labiş învaţă la clasa de măiestrie a Veronicăi Porumbacu. Evident toţi ştiau că el este poet. Printre profesorii Şcolii: Mihai Gafiţa (seminarul de creaţie), Eusebiu Camilar, Mihai Beniuc, Nina Cassian, Mihu Dragomir (catedra de măiestrie artistică), Tudor Vianu (prelegeri de literatură universală), D. Micu, Ion Oană. N. Labiş este redactor la sectorul de poezie din redacţia* Anilor de ucenicie,

revista Şcolii. De atunci datează caietul Minimale*, care cuprinde lecturi considerate absolut obligatorii pentru un tânăr creator: Rilke, Arghezi,* Valéry*, Ion Barbu, Descartes, Hegel, Heraclit, Kant, Horaţiu, Proust, Keats, Lukács… Lectura şi biblioteca , devenite din copilărie un mit pentru el, reprezintă un moment dominant în universul său spiritual adolescentin.*

1953 2 ianuarie *Iată ce desprindem dintr-o scrisoare adresată către părinţi referitor la trăirile autorului din această epocă: „Am petrecut Anul Nou într-o atmosferă spumoasă de petrecere, de euforie. La noi la şcoală au venit scriitori şi studenţii din anii trecuţi, aproape toţi prietenii mei mai buni, am benchetuit şi-am dansat — am petrecut în cele mai bizare chipuri. Totuşi mi-era tare dor de casă, îmi închipuiam jocul cel mare cu caprele săltând măiestrit în ritmul tobei, cu strigătele răguşite şi vulgare, cu cântecele triviale ţărăneşti ale mascaţilor, cu beteala şi hurmuzul, cu oglinzile împăraţilor, cu inimile îmbătate slobozind chiote roşii. Mi se pare că noaptea, târziu, am ieşit din larma petrecerii cu cineva. În Bucureşti nu era zăpadă, parcă nu era iarnă. Cu toate acestea, în lărmuirea strunelor şi alămurilor îndepărtate mi se părea că auzim nelămurit şi vag cum umblă cu colinda şi uratul copiii din Văleni de Anul Nou. Era liniştea relativă a oraşului, pe jos putrezeau frunzele nevăzute şi ude ale nopţii, şi noi parcă simţeam aproape pe oamenii de departe: oricum, chiar dacă astăzi răutatea dospeşte în toate ungherele pământului, chiar dacă trufia necinstită încearcă fiecare suflet, la noi oamenii sunt oleacă mai simpli şi mai buni. La noi, Gheorghe Panţâru când se îmbată, uită de toate, crede că viaţa e frumoasă, i se pare că-i fericit şi vrea să-l sărute pe tata pe obraz. Şi atunci beţivii îşi dau săruturi, dar sunt perfide; aici un ochi, îmbătat de arome şi forme, caută şi mai iscoditor decât unul treaz mijloace de parvenire, ocazii de linguşire, ori cuvinte subtile cu care se trădează altul, ca să poată da la cap. Eu trec printre această lume, cu zâmbetul meu dureros, păstrat de când eram copil, de acasă. Eu trec printre această lume, rânjesc cu colţii mei câineşti care mi-s mai lungi decât la alţii, şi lumea nu vede că rânjesc şi lumea crede că râd. Ai, ce-am să-mi mai împlânt eu odată colţii în ăştia! E păcat că oamenii buni — oameni buni sunt numai înţelepţii şi nebunii — e păcat că oamenii buni sunt mai rari decât florile negre. Că oamenii simpli, care au fost buni de voce, s-au înrăit şi vorbesc despre răutate: E dreptul meu! Şi înghit răutatea distribuită egal fiecăruia, cum distribuia odată tata — zahărul şi bum-*

bacul raţionalizat. Totuşi e mai bine la Văleni decât în alte părţi. Acolo se mai ţin, cât-de-cât, obiceiurile vechi, iar cele care vin sunt proaspete şi sincere. Nu pot vorbi de asta în absolut, dar în mare parte aşa-i. Aici însă cele noi mor ca nişte copii înainte de facere. Totul e plin de cadavrele fragede şi firave ale noului, peste care se îngroaşă, ca un abur puternic, prezentul. În această pâclă se mai prelinge rareori câte o umbră de floare şi de aceea te agăţi atunci cu deznădejde de ea. Şi e groaznic să bănui că într-o zi viermii vor roade şi floarea la care ţii... Primul An Nou petrecut în alte părţi, înseamnă că am intrat definitiv, întâia oară, într-o viaţă străină. Oricum, tot Nicolae mi se mai spune, să nu uit că în Poiana Mărului am supt din gurguiul pământului, că acolo am aruncat din arcul de carpen cea dintâi săgeată a nădejdii către tăria albastră, că săgeata s-a dus peste casă, mai sus decât cireşul cel amar, şi nu s-a mai văzut dacă a căzut sau nu. În boţuri de mămăligă putrezită, risipiţi peste pietricele, în spatele casei bătrâne, albesc toţi dinţii mei de copil, râd şi plâng şi acum între pietricelele negre pe care le aruncam odinioară de sub streaşină până la geamurile sparte ale viitorului. Acolo, în ograda din spate, lângă un foc pe care clocotea un cazan, am tăiat odată cu bomfaierul picioarele berzii ce se învârtea primăvara deasupra casei, pe care a împuşcat-o tata într-o toamnă ploioasă, curmându-i zborul avântat spre sud. Ţin minte că-mi părea rău, că-mi era milă de visul meu omorât, mânuiam îndărătnic lama de oţel ca să-mi fac fluier din piciorul cocostârcului. Până la urmă fluier nu mi-am putut face, a rămas piciorul stricat degeaba... [...] De aceea în noaptea de Anul Nou, când sub tălpi în grădină îmi putrezeau frunzele ude de umbră, când departe o lume de prieteni străini, o lume străină în care mă învârt, clincopea din pocale şi dănţuia pe firul strunelor, eu eram scârbit de-o supărare ascunsă. Cineva, lângă mine, mă întreba în chip absent ceva, şi probabil că înţelegea de ce rânjesc cu dinţii albi în noapte, de ce ochii albi cu întuneric negru în mijloc caută într-o parte. Prin inima mea curgea fluviul galben şi fluviul roşu şi pe creasta valului treceau corăbii din lemn albastru, şi cineva, lângă mine, cu degetele arse, le număra. Atunci când amintirea mea-i bogată cu atâtea toate câte-au fost, când port în mine atâtea daruri dragi, ce mai preţuieşte un dans şi un cântec? Este puţin ceea ce-mi dă viaţa, de aceea cu mândrie codreană am să caut să dau eu însumi vieţii ceva. Dacă ghemul fatal, cântat de strămoşi, va ţine îndeajuns, voi da eu vieţii ceva, paharul ei! [...] V-am scris

o scrisoare lungă şi neobişnuită. Cu alte cuvinte, am vrut să spun că-s sănătos şi că mi-i dor de casă“.

1953 Februarie *N. Labiş este pus în discuţia colectivului pentru „abateri de la morala şi disciplina Şcolii“. O mărturie privind cazul dat ne oferă Al. Hoajă, profesor în acel timp de filosofie: „Motivul cel mai frecvent al şedinţelor de analiză îl constituiau abaterile de la disciplina şcolii, de la programul de internat destul de sever dealtfel, cu care atât Labiş, cât şi alţi studenţi nu se puteau acomoda. Dar motivul discutării lui Labiş se datora şi altor pricini şi anume lecturii unor cărţi socotite pe atunci primejdioase pentru tinerii scriitori. Labiş — ca şi alţi studenţi ai şcolii de literatură — citea cu nesaţ pe Blaga, Barbu, Bacovia, din Mallarmé, Rimbaud, Baudelaire, Valéry etc. Labiş căuta prin anticariate şi biblioteci şi venea de fiecare dată cu o tolbă doldora de cărţi, pe care apoi le sorbea cu setea-i de lectură ce-i era caracteristică. [...] Labiş a recunoscut, în parte, lipsurile de la disciplina şcolii, dar nu a fost de acord cu imputaţia ce i s-a făcut în legătură cu lectura poeziilor decadente şi nici că ar avea prietenii compromiţătoare. Era agitat şi nervos, vădind o stare sufletească deosebită. A recunoscut că s-a simţit în şcoală încolţit şi urmărit şi ca atare a răspuns la toate acestea printr-o atitudine contrară, de frondă. [...] Îmi amintesc că în urma acelei şedinţe, Labiş a fost sancţionat pentru abatere de la disciplină cu consemnarea în şcoală pe o perioadă de două săptămâni şi nebeneficierea pe această perioadă de spectacolele de teatru sau concerte la care studenţii mergeau cu şcoala“.*

1953 August *În* Iaşul nou *apare sub semnătura Nicolae Mălin, poemul* Cuvânt tovarăşului Vladimir Maiakovski*: „Nu te imit rupând la vers ca alţii“ ori „Mi-i drag Esenin, ce să-i faci, şi Blok/Da' mă tot bate gândul că de-ai şti-o/Aceasta nu te-ar supăra deloc“. În manuscrise se află şi tălmăcirea unui catren din François Villon. Labiş citeşte enorm şi cheltuieşte toţi banii pe cărţi. O mare descoperire pentru el se dovedeşte ediţia Eminescu de Perpessicius „pe care o cercetează, împreună cu câţiva colegi prieteni, sub puterea unei fervori intelectuale ieşite din comun“ (Antoaneta Tănăsescu).*

1953 1 septembrie *Din această vreme datează o scrisoare de dragoste (neexpediată...), dar interesantă şi intrigantă în primul rând anume prin modul său matur în care tânărul autor „îşi observă şi mărturiseşte „îndepărtarea“ eului liric de cel biografic“. Iată şi rândurile ei impresionante şi pline de adevărul filosofic, al inimii şi al conştiinţei de sine a poetului: „Dragă Lucica, pentru că pe oameni*

îi interesează orice se petrece cu dânşii, află că te iubesc neîngăduit de mult. Nu te speria, ţi-am substituit toate gândurile şi de aceea nu cer reciprocitate. Scrisoarea aceasta ţi-o pot scrie într-o clipă de totală îndepărtare de mine. Este, dacă vrei, o farsă pe care cel care judecă o joacă celui îndrăgostit. El este romantic şi, asemeni lui Faust din Lenau, se mulţumeşte cu imaginile. Se spune că cei mai mari satirici erau foarte duioşi. Sunt duios şi eu cu obiectul hazului meu, Nicolae Labiş. De aceea nu te purta prea milos cu el. Poate să-l jicnească. Nu-l lăuda prea mult, din politeţă. Poate să-l supere. Dar întâlneşte-l din când în când. Poate în clipele lui de mare tulburare îţi va citi sumedenie din versurile lui scrise pentru tine. Să nu te temi că am să râd de situaţia aceasta ridicolă. Când se află el în hainele noastre, şi aceasta se întâmplă întotdeauna de-o vreme încoace — eu nu mai exist. Veţi fi deci singuri. Nu te speria, ţi-am substituit toate gândurile şi vezi, de aceea, nu cer reciprocitate. Pentru că pe oameni îi interesează orice se petrece în legătură cu ei, află că te iubesc neîngăduit de mult. Nicolae Labiş. P. S. Scrisoarea aceasta o trimit eu, cel care judec, rupând o foarte lungă scrisoare de-a lui. Ameninţând cu degetul, îţi spun la revedere, căci se pare că eu am să dorm un somn cam lung".

1951—1954 Publicaţiile literare şi culturale din această perioadă găzduiesc „o extrem de întinsă producţie lirică" labişiană. Dar ea va rămâne doar acolo, întrucât nici Primele iubiri*, nici* Lupta cu inerţia*, şi nici una dintre ediţiile apărute între 1958 şi 1985 nu o vor reţine, după cum remarcă Antoaneta Tănăsescu, deoarece „sunt poezii urmând, confirmând tematica şi retorica lirică a deceniului şase, dar care, citite astăzi, fac totuşi notă aparte". Ion Bălu menţionează în monografia sa că versul în discuţie „sună altfel, vocea lui este mai catifelată, mai suavă, privirea senină, sufletul candid", iar „Semnele poetului înzestrat nativ sunt vizibile în crispările antiromantice, îndreptate împotriva sentimentalismului enunţiativ, în efortul de a scoate expresia artistică de sub înrâurirea jurnalismului prozaic".*

1954 În primăvara acestui an este pus în discuţia organizaţiei U. T. M. Cu 1 vot contra, se decide excluderea lui din organizaţie. Organele superioare însă nu confirmă sancţiunea. Autorul face dese vizite la Mihail Sadoveanu.

1954 Iunie *Recită la banchetul de absolvire poemul* Vârsta de bronz, *publicat abia în 1962. Este angajat în redacţia* Contemporanului, *după aceea a* Gazetei literare. *Prezintă interes mai cu seamă un portret-evocare din acele timpuri aparţinând penei lui Mihail Petro-*

veanu: „Pe Nicolae Labiş l-am „uitat“ o vreme (aş zice: provizoriu), căci în momentul în care l-am reîntâlnit în redacţia Gazetei literare*, unde, după absolvirea şcolii, fusese angajat, n-a fost nevoie să modific nici una din trăsăturile acelui chip sedimentat în mine şi reînsufleţit acum în integritatea sa. Trecuse un an sau doi, Nicolae Labiş era neschimbat. Ba, ciudat, tocmai ceea ce era de aşteptat să se fi dizolvat, se pronunţase: ingenuitatea. Din coama părului des, pletos, de un castaniu bătând în negru, aluneca o şuviţă moale şi lungă pe după ureche. Sub nasul de calmuc atârna o mustaţă neverosimil de abundentă, grea, cu colţurile răscucite* à la *Taras Bulba. Chipul mic şi rotund, cu pomeţii ieşiţi asiatic, caracter acuzat, prin încreţiturile neaşteptat de strânse, ivite ori de câte ori poetul zâmbea, îşi întărise pielea fragedă. Ochii de un verde albastru liniştit ca o apă de iezer, de lac de munte, se intensificau la răstimpuri inegale, în tonuri mai aprige, aproape oţelii, semn de încordare şi chiar de mânie, sau se întunecau până la un verde compact, ca acela al pădurilor întunecate în care versurilor lui le plăceau să se piardă, cuprinse de nostalgii sadoveniene, ori mai înapoi, eminesciene. Era vizibilă sforţarea, nu atât de a părea adult, cât de a grăbi, printr-o colaborare conştientă cu biologia, metabolismul vârstelor, instaurarea unei maturităţi către care îl îndemna luciditatea, capacitatea lui sporită de înţelegere a adevărurilor dureroase din jur, de care îl îndepărta natura lui esenţială, făcută din spontaneitate, încredere, dăruire. De aceea, în ciuda ostenelii de a compune o mască de haidamac — purta şi un fel de rubaşcă neagră, încheiată la gât —, de voinic viforos şi în acelaşi timp stăpân pe gesturile lui, îmi era imposibil să-l concep altfel decât ca un copilandru, un flăcăiaş, pe faţa căruia mustaţa se lipea postişă, umerii obrajilor se înălţau înadins, iar unda amestecată de melancolie, de suferinţă, de revoltă, ce-i năvălea, ca să se retragă repede, mi se părea o spumă efemeră, un ghem de nouri sumbri, sortiţi să dispară de cum soseau, fiindcă nu aparţineau cerului său, sufletului său iremediabil virginal“.*

1954 Octmobrie Viaţa românească *îi publică* Moartea căprioarei. *Se înscrie la Facultatea de filologie. După un semestru însă o părăseşte.*

1955—1956 Sunt anii cei mai fructuoşi din activitatea lui scriitoricească. Scrie piesele cele mai reprezentative, mai majore. Deşi au fost publicate în paginile revistelor, multe nu intră în sumarul volumului Primele iubiri. *Altele însă vor rămâne în manuscris. După ediţiile de după 1962 însă majoritatea vor intra pe încetul în conştiinţa*

publică. Din acest răstimp ne este oferită şi o tălmăcire parţială (Au lecteur) *şi una integrală (*Harmonie du soir*, cu o splendidă „rezolvare“, precum „Ton souvenir en moi luit comme un ostensoir“=„Tu mai luceşti în mine precum un rug barbar“) din Baudelaire.*

1956 Martie *Se desfăşoară Conferinţa pe ţară a tinerilor scriitori. N. Labiş „rosteşte un cuvânt exemplar“.*

1956 În toamnă îi apare poemul pentru copii Puiul de cerb*, care precedă debutul în volum al* Primelor iubiri*. Anul se dovedi „neverosimil de productiv“. Autorul scrie şi publică mult, totodată fiind preocupat intens de proiectul celei de-a doua cărţi* Lupta cu inerţia*, deşi prima îşi urma în continuare drumul sinuos şi îndelungat al apariţiei editoriale.*

1956 2 decembrie *Sărbătoreşte în cercul unor prieteni apariţia* Primelor iubiri *care vede lumina tiparului cu puţin înainte de a împlini vârsta de 21 de ani.*

1956 10 decembrie *În noaptea aceasta este accidentat din păcate de un tramvai în staţia de peste drum de Spitalul Colţea. Momentan transportat la spital, va fi diagnosticat de către serviciul de chirurgie, ora 2.30: „Traumatism cranian şi al coloanei vertebrale; paraplegie?“ Dinspre ziuă este transferat la spitalul de urgenţă. Aici dimineaţa va dicta lui Aurel Covaci, prietenul său, cele 11 versuri, începând: „Pasărea cu colţ de rubin…“ Eforturile enorme ale medicilor şi colosala mobilizare maximă sufletească a colegilor, a cunoscuţilor şi a prietenilor nu sunt însă în stare de a opri calea fatală şi ireversibilă a bolii, a suferinţei tragice a lui N. Labiş.*

1956 22 decembrie *La ora 2.00 de noapte Nicolae Labiş intră în lumea celor drepţi.*

24 decembrie *La ora 12.00 începe adunarea de doliu de la Casa scriitorilor. Veniţi să-l petreacă în ultimul său drum pe la cel care a fost poetul N. Labiş, iau cuvântul Eugen Jebeleanu, Gheorghe Tomozei, Paul Georgescu, Paul Anghel. Ultimul citeşte* Moartea căprioarei*. Corpul neînsufleţit al poetului este înmormântat la cimitirul Bellu din capitală, „după ce convoiul face un ocol prin faţa mormântului lui Mihai Eminescu“.*

1958 La început de an apare, sub îngrijirea unui colectiv de autori format din Lucian Raicu, Eugen Mandric, Savin Bratu şi Aurel Covaci, volumul Lupta cu inerţia*. În Nota explicativă de la sfârşitul ediţiei semnată de Lucian Raicu citim: „Această carte numită, potrivit voinţei lui Nicolae Labiş,* Lupta cu inerţia *cuprinde poezii publicate după apariţia volumului* Primele iubiri*, în cursul anului 1956, poezii*

*publicate postum (*Idilă, *[...]* Fior, Epitaf, Sunt douăzeci de ani..., Poezia *etc.), un mare număr de poezii inedite aflate printre manuscrisele lui N. Labiş (*Marină, Baladă, Munca, Umanism, *ciclul* Destinderi *etc.). Volumul fusese contractat cu Editura tineretului înainte de moartea poetului. În decembrie 1956, luna morţii sale şi a aniversării celor 21 de ani de viaţă, Labiş intenţiona să trimită la tipar această carte a cărei însemnătate în dezvoltarea sa o socotea decisivă... În cele 11 zile care i-au mai rămas de trăit, după noaptea înspăimântătoare de nouă spre zece decembrie, şi-a reînnoit hotărârea de a preda volumul la tipar în 2—3 săptămâni, îndată ce s-ar fi simţit mai bine şi ar fi fost din nou capabil să se aşeze la masa de scris. Voinţa lui de a trăi era în acele zile uluitoare pentru toţi care ne aflam în jurul său. [...] În mare parte am urmat intenţiile mărturisite de Labiş prietenilor săi în puţinele împrejurări când poetul obişnuia să vorbească despre el însuşi şi despre proiectele sale. Volumul ar fi trebuit să se numească, după cum spuneam,* Lupta cu inerţia, *deoarece această formulă exprimă o idee care-l preocupa mult în ultima vreme, când Labiş era obsedat — cu acel simţ al răspunderilor copleşitoare care-i era propriu — de feluritele manifestări ale inerţiei sociale ori intime. În jurul acestor preocupări s-ar fi grupat un număr de poezii publicate ori găsite de noi, ulterior, printre manuscrisele sale (*Omul comun, Geneză, Intima comedie *etc.). Ne-am călăuzit de asemenea după unele indicaţii scrise găsite printre hârtiile poetului. Cu toate că în general respectă intenţiile lui Labiş, selecţia poeziilor şi alcătuirea pe cicluri a volumului nu-i aparţine şi dacă e ceva greşit ori impropriu, răspunderea nu-i revine lui, ci nouă. Ne-am permis să includem în volum şi poezii asupra cărora Labiş ar fi stăruit cu siguranţă. Dar poezia era starea lui firească şi deşi dispreţuia cu orgoliu lucrul migălos, fragmentat, stilizarea excesivă, nu e mai puţin adevărat că egal de caracteristică era pentru Labiş tehnica poetică, preocuparea pentru efectul poetic urmărit cu premeditare: „nu sunt poet — notează undeva — sunt un om care tratează temele"; îi plăcea în acest sens să ne invoce şi să-şi invoce exemplul lui Edgar Poe. Totuşi, fiindcă nimic nu mai e de făcut, şi ceea ce s-a întâmplat este ireparabil, ne-am permis să introducem în volum poezii (mai ales poezii de idei) pe care el nu le considera desăvârşite încă, dar care, după noi, ar fi exprimat liniile de forţă ale dezvoltării sale viitoare. Fiindcă era evident pentru noi toţi care asistam la miracolul geniului său că Labiş evolua cu repeziciune către o formulă*

proprie de poet cugetător în înţelesul profund şi tulburător al acestui cuvânt“.

1962—1985 În acest răstimp văd lumina tiparului douăsprezece ediţii Labiş, recuperând în mod spectaculos manuscrisele. De asemenea apar sinteze monografice, studii şi articole, numere omagiale în principalele reviste din ţară. Toate sunt alimentate de „o idee comună: atât pentru contemporani, cât şi pentru urmaşi, începând cu generaţia care va intra în literatură după 1960, Labiş este nu numai un model, ci şi un reper de conştiinţe“, după cum subliniază Antoaneta Tănăsescu.

1985 2 decembrie N. Labiş ar fi împlinit la această dată vârsta de aur, de 50 de ani.

1997 Editura Litera lansează, în colecţia „Biblioteca şcolarului“, volumul Moartea căprioarei*, incluzând o selecţie din creaţia poetică labişiană care a rezistat în timp în pofida unor sau altor „momente“ mai puţin prielnice activităţii literare, momente care într-un fel sau altul, direct şi indirect, şi-au lăsat amprenta şi asupra poeziei lui. Ediţia respectivă cuprinde un amplu* Tabel cronologic *şi un larg tablou de referinţe critice privind arta poetică a „acestui meteor“ care a fost N. Labiş.*

PRIMELE IUBIRI
1956

I. LILIACUL TIMPURIU

MEȘTERUL

Meșter valah, azi nume de fântână,
Crescut din lutul ce l-ai plămădit
În sprintenă zidire cu trei turle
Și me dantelată de granit,
Din cântece pierdute până astăzi
Și din puterea visului vânjos
Ai închegat, cu palme bătucite,
Minunea de la Argeș mai în jos.

Un om bărbos ținea o floare albă
În aspre palme, mângâind-o blând...
Căzut în iarbă și secat de vlagă,
O doină tristă îngâna în gând.
Priveai. Și-un dor tulburător te-ncinse
Lui să-i închini nemaivăzut altar,
Să stea pe plaiul aspru, precum floarea
În palme bătucite de plugar.

Visai să vezi sub bolțile rotunde
Și-n fumul pâlpâit de lumânări,
Pe lemnul zugrăvit cu lut și soare
Chipul pălmașilor acestei țări.
Înfrigurat de-un singur gând, smulgându-ți
Ca zdrențe vii părerile de rău,
Tu ți-ai strivit sub talpa mănăstirii
Inima ta, tot ce-ai avut al tău.

Dar ți-ai simțit-o renăscând cu larmă
În dangătul de clopot, presimțit
Al veacurilor multe, viitoare,
Tu, prometeu român, purtând alt mit
Când ridicat pe cea mai-naltă turlă,
Cu glas profetic, domnului despot,
De-ai să mai poți clădi la fel minune,
I-ai dat răspunsul răzvrătit: — Mai pot!

Orbind cu pirozeaua de pe cușmă,
Și îndreptând hangerul de la gât,
Domnul țintea profilul pietrei, fraged,
Cu ochi pizmuitor și mohorât.
El jinduia numai a lui să fie
Tot ce-ai putut, plătind din tine, da.
Ca piatra de pe frunte să-i lucească
Rugul unic suit pe jertfa ta.

Când schelele curmate se surpară
Păreai atât de neînvins sub nori,
Încât cu slabe aripi de șindrilă
Ai fi putut spre alte zări să zbori.
Dar dragostea pământului și-a țării
Te-a prăvălit pe câmpul fumuriu,
Ca să țâșnești în veci de veci, fântână,
De jertfă și de cântec pururi viu.

S-a destrămat sub piatră-n mănăstire
Cel ce demult a poruncit ca domn,
Fântâna curge-n brazde și-n ulcioare,
Fără odihnă,
fără uitare,
fără somn.

ÎNCEPUTUL

Bătăile versului am prins a deprinde
Nu din cărți, ci din horă, din danț,
Rimele, din bocete și colinde,
Din doinele seara cântate pe șanț.

M-am născut iarna, la Sfântul Andrei,
Când vântu-n amurg șuiera prin ogradă.
Munții ardeau în polei și lumini,
Lupii spulberau scântei din zăpadă.

Am strâns sănătate din cremenea neagră,
Din vâna de apă, țâșnind încordat,
Și bătrânii din sat când muriră,
Toate iubirile moștenire mi-au dat.

Eu mă scăldam prin pâraie cu ochii deschiși,
Era o apă de cleștar și de stele —
Pești alburii, pâlpâind ca-ntr-un vis,
Lunecau lângă genele mele.

Ori prin munții cu iarba-ntomnată pe creastă
Ascultam țârâitul de greier bolnav;
Gonind pe-un cer de-ntunecare vastă,
Nouri scămoși în spinări purtau frigul jilav.

Însemnam cu uimire pe-un petic de foaie
Cum scapără ceru-n băltoace întors,
Cum, după munții ursuzi, după ploaie,
Fuioarele de aburi s-au tors.

Pe atunci te-nvățam, țara mea, te-nvățam
Cu copaci și cu cer, cu pălmaș și cu vită,

Cu luna lividă sticlind în spărtura de geam
Și cu gura uscată de foame ca piatra trăsnită.

Au vuit arămurile în clopotniță, sus,
Și ca un vânt trecu pe sat mobilizarea.
Primenit în haine noi, tata la război s-a dus
Și l-a-nghițit albă și veștedă zarea.

Cu ochii ațintiți pe geamul spart,
Mama rămase mută, ca de fier;
Eu mă uitam în lături, iar soru-mea cea mică
Râdea către păpușă-ntr-un ungher.

Fetele mari din sat, cu ochiul stâns,
Jeleau după flăcăii duși departe
Și mă rugau, înăbușite-n plâns,
Să le-nsăilez spre dânșii câte-o carte.

Scriam acolo eu de frunze verzi,
De jale și de câte și mai câte,
Și dorul către tata cu dorul fetelor
Se împletea în stihuri mohorâte.

Bătăile versului am prins a deprinde
Nu din cărți, ci la horă, din danț.
Rimele, din bocete și colinde,
Din doinele seara cântate pe șanț.

Din zbuciumul de mamă-năbușit,
Și-al fetelor care uitau ce-i hora,
Pătrunse trist de dorul acelora
Ce din războaie nu au mai venit.

CUPRINS

ZURGĂLĂUL

Fulgi uriași deasupra țării cad,
Pe bărăgane vânturile țipă,
Somn neclintit de iarbă și de brad
Învăluiește munții sub aripă.
Cu clinchete zglobii din dunga văii
Răsună zurgălăii argintii;
S-apropie de geamuri zurgălăii
Certându-se cu glasuri de copii.
Întregi, întinderile țării mele
De sunete voioase se cuprind
Și împletește glasuri subțirele
Acest șăgalnic, așteptat colind...

Târziu, când zarea-n zori sticlea brumată,
Un zurgălău mai răsuna stingher,
Poate-un copil întârziat de ceată
Și-mpleticit printre nămeți, prin ger,
Suna c-o nefirească dăruire,
Împrăștiindu-și clinchetele-n stol...
Pălind, cuprins de-o veche amintire,
Am stat cu ochii duși pe geam, în gol.

...Eram firav, parcă bătut de vânt,
Iar tata dus în marșul surd, de chin,
Poate-n tranșeu, ori poate în mormânt,
Oricum departe, în pământ străin.
De groaza avioanelor, prin sate,
S-au tras peste ferestre foi de cort.
Orbeau ferestrele întunecate
Ca într-un sat de multă vreme mort.

O cetină c-un fir de lumânare
Și c-o mărgică smulsă din suman
Vestea că, pe vântoase reci, călare,
Din viața noastră-a mai trecut un an.
Zăvozii nu lătrau în bătătură,
Ci scheunau cu vântul pe sub uși.
Flăcăii nu mai ajungeau să ure
Pe la ferești, de unde erau duși.

Plutea încremenită o tăcere...
Nici urători, nici câini, nimic, pustiu,
Când, deodată, ca o adiere,
Cu glas scâncit, tremurător și viu,
S-a auzit un zurgălău cum sună
Îndepărtat, cum sună subțirel,
De parcă nopții ar fi vrut să-i spună
Durerile știute doar de el.

Se auzea de undeva, din vale,
Și vântul îneca în răbufniri,
Parcă plângea încet metalul, moale,
În palmele-nghețate și subțiri.
Și mama sta așa cu fața udă,
Cu gândul dus la tata, ascultând
De unde-i el, nu poate să audă
Și poate nu va auzi nicicând,
Că poate-acolo, în această clipă,
Învăluită-n viscol uriaș,
Vreo pasăre de noapte, rece, țipă
Lângă bocancii aspri de ostaș...

Am ascultat până spre dimineață
Cu fruntea rezemată de ușor
Și mama și-a dus palmele la față
Și mi-a părut că râde-ncetișor.
Îl auzeam la geamuri și la ușă,
Afară, undeva în infinit...
Cutremurat de friguri și de tusă,
În clinchetele lui am adormit.

. . . .

E Anul Nou. Știam noi ce mâine fi-va
Și ce-o să mai aducă anul nou?
Un zurgălău stingher din nou porni-va
Prin sate durerosul lui ecou?

Voi, oameni ai pământului, uitarea
S-a așternut pe sânge, scrum și fier?
N-ați cunoscut ce-nseamnă așteptarea
Și ce înseamnă-un zurgălău stingher?

— Am cunoscut cu toți durerea ce e.
Avem la masă câte-un scaun gol.
Să n-aibă somn și-n tihnă să nu steie
Ei, alchimiștii noului pârjol!

Nicicând noi nu vom îngrășa ogoare
Așa cum ei ne văd în visul lor,
Prin bălării de foc, nimicitoare,
Sub pălării de foc, nimicitor.

Sculați, voi, boieri mari, s-arată zorii,
Voci tragice pe vânturi se aprind.
Treziți-vă, vă vin colindătorii,
Acuzatorii, asprul lor colind.

ION

Când s-a întors din lupte cu iz de fum în gură,
Arat era ogorul — cumplită arătură —
Răniseră țărâna obuzele, cu gropi.
Și plopii de pe haturi, tremurătorii plopi,
Uscați și frânți la mijloc, păreau că vor să beie,
Cu fruntea răsturnată pe margini de tranșee,
O drojdie de apă murdară și stătută...
Sub soare era coaptă recolta de cucută.

Războiu-i mistuise tot ce-avusese viu.
I-a înfundat părinții în neguri și-n sicriu.
I-a supt cu-a despărțirii prăpastie adâncă
Întâia lui iubire ne-mpărtășită încă.
Acum vedea ogorul mușcat de negri dinți,
Că-i schilod și ogorul rămas de la părinți.

Deasupra, primăvara rotea în roiuri, fluturi.
Se întorceau cocorii din sudice ținuturi,
Fierbea sub brazdă seva și se urca durută
În țevile tulpinii vrăjmașă de cucută;
O adiere udă, amețitoare, prinse
Deodată să deștepte din ierburi șoapte stinse
Și glia năpădită de schije și otravă
Gemea ca o iubită rănită și bolnavă...
Lui îi venea în brațe cu milă să o strângă
Și ca-n copilărie încetișor să plângă.

Dezmeticit, spre seară, c-un zâmbet dur pe buze
A îngropat cu ură mormane de obuze,
A netezit pământul cărând țărâna-n spate,
Redându-i sănătatea din plina-i sănătate.

În pâclele lăptoase lumina se topea…
El pletele-și mișcase trufaș, a primăvară,
Și-o lele de vântoasă din când în când fura
Sămânța de lumină ce-i scăpăra-n țigară…

MOARTEA CĂPRIOAREI

Seceta a ucis orice boare de vânt.
Soarele s-a topit și a curs pe pământ.
A rămas cerul fierbinte și gol.
Ciuturile scot din fântână nămol.
Peste păduri tot mai des focuri, focuri
Dansează sălbatice, satanice jocuri.

Mă iau după tata la deal printre târșuri,
Și brazii mă zgârie, răi și uscați.
Pornim amândoi vânătoarea de capre,
Vânătoarea foametei în munții Carpați.

Setea mă năruie. Fierbe pe piatră
Firul de apă prelins din cișmea.
Tâmpla apasă pe umăr. Pășesc ca pe-o altă
Planetă, imensă, străină și grea.

Așteptăm într-un loc unde încă mai sună,
Din strunele undelor line, izvoarele.
Când va scăpăta soarele, când va licări luna,
Aici vor veni în șirag să se-adape
Una câte una căprioarele.

Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn să tac.
Amețitoare apă, ce limpede te clatini!

Mă simt legat prin sete de vietatea care va muri
La ceas oprit de lege și de datini.

Cu foșnet veștejit răsuflă valea.
Ce-ngrozitoare înserare plutește-n univers!
Pe zare curge sânge și pieptul mi-i roșu, de parcă
Mâinile pline de sânge pe piept mi le-am șters.

Ca pe-un altar ard ferigi cu flăcări vineții,
Și stelele uimite clipiră printre ele.
Vai, cum aș vrea să nu mai vii, să nu mai vii,
Frumoasă jertfă a pădurii mele!

Ea s-arătă săltând și se opri
Privind în jur c-un fel de teamă,
Și nările-i subțiri înfiorară apa
Cu cercuri lunecoase de aramă.

Sticlea în ochii-i umezi ceva nelămurit,
Știam că va muri și c-o s-o doară.
Mi se părea că retrăiesc un mit
Cu fata prefăcută-n căprioară.

De sus, lumina palidă, lunară,
Cernea pe blana-i caldă flori stinse de cireș.
Vai, cum doream ca pentru-ntâia oară
Bătaia puștii tatii să dea greș!

Dar văile vuiră. Căzută în genunchi,
Își ridicase capul, îl clătină spre stele,
Îl prăvăli apoi, stârnind pe apă
Fugare roiuri negre de mărgele.

O pasăre albastră zvâcnise dintre ramuri,
Și viața căprioarei spre zările târzii
Zburase lin, cu țipăt, ca păsările toamna
Când lasă cuiburi sure și pustii.
Împleticit m-am dus și i-am închis
Ochii umbroși, trist străjuiți de coarne,
Și-am tresărit tăcut și alb când tata
Mi-a șuierat cu bucurie: — Avem carne!

Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn să beau.
Amețitoare apă, ce-ntunecat te clatini!
Mă simt legat prin sete de vietatea care a murit
La ceas oprit de lege și de datini...
Dar legea ni-i deșartă și străină
Când viața-n noi cu greu se mai anină,
Iar datina și mila sunt deșarte,
Când soru-mea-i flămândă, bolnavă și pe moarte.

Pe-o nară pușca tatii scoate fum.
Vai fără vânt aleargă frunzarele duium!
Înalță tata foc înfricoșat.
Vai, cât de mult pădurea s-a schimbat!
Din ierburi prind în mâini fără să știu
Un clopoțel cu clinchet argintiu...
De pe frigare tata scoate-n unghii
Inima căprioarei și rărunchii.

Ce-i inimă? Mi-i foame! Vreau să trăiesc, și-aș vrea...
Tu, iartă-mă, fecioară — tu, căprioara mea!
Mi-i somn. Ce nalt îi focul! Și codrul, ce adânc!
Plâng. Ce gândește tata? Mănânc și plâng. Mănânc!

100

În orașul dintre munți —
Ca știrbite stalagmite —
La un an după război,
Casele rânjeau rănite.

Toamna munții-nvinețea,
Sevele-nghețau în plante,
Bruma cobora în zori
Peste băligi, diamante.

Douăzeci și trei august
Prima-i pomenire vie
Și-a adus-o printre plopi
Mari, de toamnă timpurie.

În orașul dintre munți,
Oamenii nu pricepură
Cât de mare-i acea zi
Învălită-n ploaie sură.

Prin noroiul de pe străzi
Defilau numai o sută,
Doar o sută de bărbați —
Sub a vântului volută,

Steagul roșu vuvuia
Printre casele sărace,
Precum flamurile mari
Ale armiilor face.

La ferești se închinau
Babele ca-n cimitire,

Alții clătinau din cap
Parcă a nedumerire,
Alții presimțeau sub cer
O schimbare nevăzută,
Și prin ploaie defilau
Cei o sută, cei o sută.

Trec o sută prin ruini,
(Azi sunt parcuri și sunt case)
Trec o sută, câinii bat,
(Azi, motoare zgomotoase)
Trec o sută cadențat,
Stropi de glod pe strai s-anină,
Trec o sută, nouri cresc,
Dar sub nouri e lumină.

Trec o sută — ochi fierbinți,
Buze strânse-nvinețite,
(Până azi căzură mulți
Ori sub ploi, ori sub cuțite).
Trec o sută pe asfalt —
Șfichiuiți de ude ramuri —
(Până azi crescură mulți
Din acei ce-au stat la geamuri).

În orașul dintre munți,
Ca o apă-n soare suie
Oamenii pe strâmbe străzi,
Și-n stindarde vântul vuie.
Ca o inimă pulsând,
În mulțimea desfăcută
Se aud sonor pășind
Cei o sută, cei o sută.

CUPRINS

RÂSUL

În blana-i năpârlită au năpădit scaieții.
Alunecă prin ramuri bătrân și mohorât.
Își omora el prada nu pentru hrana vieții,
Ci numai pentru sânge a omorât.

Un pui de cerb se-azvârle prin ierbile-n cascade
Și se oprește-o clipă, sfios, ca un surâs...
Cu coada șfichiuindu-și pântecul supt, ce cade
Îi cade-n ceafă ucigașul râs.

Se tulbură privirea de cer senin umplută,
Cornițele firave se poticnesc în lut.
Iar râsu-și scoate limba din gura-i desfăcută
Și pare că e iarăși ca-n trecut.

Și sângele ce-n blana pufoasă se prelinge
Și reîntinerește o clipă, nefiresc.
Dar limba ostenită azi nu mai poate linge,
Și vechii colți, slăbiți, îi clănțănesc...

Din ce în ce mai slabă și inima îi sună
Și fiarei i se pare că-i iarnă, c-a-nghețat,
Că-n ultima lui pradă de astăzi, se răzbună
Tot sângele pe care l-a vărsat.

VERSURI DE DIMINEAȚĂ

Poate e numai vântul,
Poate sunt numai apele,
Vânătul vânt printre munți,

Apele grele vuind
Pe prunduri, sub stele.
Sora mea, dormi,
Nu mai umbla prin odăi,
Nu mai atinge perdeaua
Făcând-o să tremure,
Nu-mi ameți și mai mult
Amintirile.
Sora mea doarme. Aud
Răsuflarea ușoară. Și totuși
Umblă cineva prin odăi,
Nevăzut îmi șoptește întruna
Șoapte ce nu le-nțeleg,
Atinge perdeaua subțire
Făcând-o să tremure
Și-mi amețește mai mult
Amintirile.
Iat-o, pătrunde prin zid,
Iat-o cu zâmbetul fraged
Ce fetele numai, nu morții
Îl știu.
— Prietenă, bine-ai venit!
Lasă-mă-așa să te chem.
Eu am crescut. Mi se pare
Că suntem de-o vârstă acum.
Ce dor mi-i de palmele calde
Cu care-mi spălai chicotind
Obrazul mânjit cu cireșe.
Ce dor mi-i de cântecul tău
Înălțat între turme și brazi,
Pe care tăcând l-ascultam
Cu ochii țintiți către zare!
Cânți? Poți cânta? Iarăși cânți...

Credeam că din pieptul vârât
Între o pușcă nemțească — și-o mamă,
Credeam că din sânul mușcat
De arsura cartușului,
Credeam că din buzele strânse,
Subțiri, peste dinții cruntați,
Cântecul nu se mai poate
Să lunece-n valuri vrăjite.

Totuși, din nou te aud
Cântând despre flori scuturate,
Cântând despre flori răsărite.
Despre dragostea neliniștită
Ce atunci mă făcea să-ncrețesc
Nasul meu cârn, de mirare.
Mă mângâie iar ca atunci
Când zeama cireșei pe față
Cu palma ta caldă-mi ștergeai.
Mă mustră c-adesea îmi pierd
Clipele cele mai bune
În sterpe taifasuri cu gânduri
Ce n-au căutare în lume
Rămâi și mai cântă... rămâi...

Poate e numai vântul,
Poate sunt numai apele,
Vânătul vânt printre munți,
Apele grave vuind
Pe prunduri, sub stele...

Dar ce zuruit înfundat,
Ce vuiet sporește sub ceruri?
Zboară pereții în lături,

Afară lumina e galbenă,
Mă aflu pe câmpul deschis,
Pe câmpul deschis și-ngrozit.

Iată, un foc luminos
De sfere încinse pe boltă;
Iată, lăsându-se greu,
Nouri rotunzi dau năvală;
Iată, pădurile fumegă,
Flăcări tresar pe păduri;
Iată, orașele-n jur
Incandescente scot scrâșnete;
Râuri ca șerpii se zbat,
Și-n aburi la cer se ridică!

Iată, picioare desculțe
Însângerate-n ciulini,
Iată-le — aleargă, aleargă!
Oameni buni, încotro?
Degetul meu îmi atinge
Inima — sânge țâșnește,
Oamenii, mii, își ating
Inima — sânge țâșnește,
Sânge din trupuri se-adună
Din glii, din păduri și din râuri,
Sânge țâșnește din inimi,
Să stingă imensul incendiu.

Sfere de foc se încheagă,
Se rup și se surpă-nvălite
În forța cea mare, în sângele
Celor ce vor să trăiască.
Zările dure se-nchid —

Iată,-s pereți de odaie,
Iată, la geam, spălăciți,
Zorii deșteaptă cocoșii.
Doamne, ce noapte s-a scurs!
Cât de frumoasă e ziua
Și viața lucidă de zi!

Prieteni, vă scriu o scrisoare,
Cred c-am avut un vis rău,
Se făcea c-a venit, străvezie,
O fată ce nu se mai află,
Se făcea că am stins un incendiu
Noi cei ce aici ne iubim.

Prieteni, sunt vise haotice
Care se-ncheagă atunci
Când ziua gândirea colindă
Spre mari bucurii și primejdii
Și când dureroase aduceri aminte
Ne tulbură.

Dar dacă va fi un război
Și noi nu vom face destul
Să nu fie,
Și dacă cu toții sperăm:
— Vom trăi mai departe —
Ce nopți vom avea noi apoi,
Ce vorbe-am putea să mai spunem
Umbrelor scumpe și îngrozitoare
Și multe, mai multe atunci?

Trăim bucurii și mâhniri,
Nopți zbuciumate ori calme,

Zile voioase ori triste
(Albe și negre cocoare),
Fluviul vieții se scurge
Încet, încărcat și deplin.

Dar vinele noastre palpită
De-o sevă pe care nicicând
Strămoșii în ei n-au simțit-o.
Noi, primii în lume zidim
Prima Comună a lumii.
Atunci vom trăi bucurii
Înalte și neotrăvite
De-averi, ori de prejudecăți —
Bucuriile muncii.
Intimele noastre dureri,
La fel de vibrante-atunci, fi-vor
Dătătoare de viață, de patos,
Și nu de căderi.

Căci nu din durere și farmec
Încheagă natura viață?

Și peste acestea, atunci,
Un gând va pluti ca o flacără.
Dragostea nestânjenită
Între tot ce e om.

E mult prea frumos viitorul
Ca noi să lăsăm să se pună
Văpăile unui dezastru
Între noi și-ntre el.
Nu vom lăsa visele sfinte

Să se topească în pară,
Nu vom lăsa din morminte
Morții scumpi să țâșnească afară!
Chiar dacă-n suflet avem
Încă păcate destule,
Chiar de ne mușcă dureri
Încă, cu guri nesătule,
Pentru ce-i viu în noi toți,
Pentru ucișii, ucisele,
Oameni, păziți de orori
Viața și visele!

ÎNTÂLNIRE CU TRACTORIȘTII

Cântau un cântec simplu ca pământul,
Lângă vagon, stârnind din spuză jarul.
Morocănos, șoferul a stins farul
Și a oprit mașina-n câmpul gol.
Șoferul se grăbea, era-nciudat
Că zăbovim din nou și că e seară,
Semănătura neagră de secară
Se întindea fără sfârșit în jur.

Cântau un cântec simplu ca pământul
Sub raza lunei, brazdele arate
Se legănau în valuri platinate.
Ne-am așezat tăcuți lângă flăcăi
Și fără să-și dea seama, și șoferul
A început să cânte răgușit,
Uitând că este noapte, că-i grăbit,
Și palma grea mi-a sprijinit pe umăr.

Cântau un cântec simplu ca pământul,
Cu duioșie candidă-n privire.
Cutremurați de-adânca fericire
A ceasului de-odihnă și de farmec.
Am înțeles atuncea cât de searbăd
Trec câteodată cântecele mele.
Și am simțit în cercurile-i grele
Cum remușcarea inima îmi strânge.

Cântau un cântec simplu ca pământul,
Și-n încordare, undeva sub glii,
Semințele și-a sevelor tării
Vieți gingașe, plăpânde, plămădeau.
Eu i-aș fi strâns la piept pe-acești flăcăi
Și le-aș fi spus întreaga mea mâhnire,
Dar m-am temut că poate-au să se mire
Ca de-un zălud poet sentimental.

Taci, inimă, oprește-ți glasul frânt,
Îngândurarea-ți tristă și amară
Ți-o umple cu arome de secară
Și cu sclipirea ochilor din jur.
Adună-le acest cântec de pe gură
Și nu uita cum după munca dură
Flăcăii, lângă foc, pe arătură,
Cântau un cântec simplu ca pământul.

PĂMÂNTUL

Îndrăgit ca o mireasă, dușmănos ca o sudalmă,
Chica vântul ți-a-ncâlcit-o, veacuri-veacuri, monoton,

Tu, pământ al țării noastre, pătimaș cuprins în palmă,
Încălzit cu buze aspre de tot neamul lui Ion.

Pe sălbatica ta față cu lungi riduri brune, parcă
O vrăjmașă-ntruchipare coborând din basm punea
Greu blestem, ursind făptura-ți să nu poată să întoarcă
Dragostea pe care omul necăjit ți-o închina.

Dunărenele întinderi, cu fântâni țipând a sete,
Adunau ursuz sămânța și iubirea de țăran,
Alungând din sate-n sate suflete nemângâiete
Și ciulini de-a dura-n zarea veștedului bărăgan.

Cunoscutu-le-am aievea păstorind un ied și-o iadă
Cu merinde-nchipuită în desaga de la șold.
Rupte-s blestemele astăzi și-i cu noi pământul darnic
Și de-aceea-i mângâi țărna, prins de-un aprig, viu imbold.

De aceea mi se strânge inima când văd pe-alocuri
Închircite păpușoaie, grâu-n spic purtând tăciuni.
Cum să-ngăduim neghina, nepăsarea, neștiința,
Când pământul însuși cere mult visatele-i minuni?

Cavalcade de tractoare galopeze peste câmpuri,
Înfioare-se pământul răscolit adânc de plug!
Straturi negre, nevăzute de a soarelui privire
Să-și răstoarne sub brăzdare chezășia de belșug.

De pe-acum mă-mbată-aroma caldă-a grânelor de mâine,
Și al turmelor de mâine miros bun de lapte cald.
Știu, călări pe cai, cu suliți lungi, de-ar mai trăi plăieșii,
Nu s-ar mai vedea din creasta păpușoiului înalt.

Pe întinderi dunărene, mări de galbenă lumină
Vom privi, cu legănate valuri mari de aur copt.
De pe-acum văd strașnic praznic cu hulubii de făină
Pe colacii după datini împletindu-se în opt!

ORAȚIE DE NUNTĂ

Bărdacele țin luna pe buze, scânteind,
Fumegă blide pline, cu țarina-n aprilie.
Nunta se-ntinde, nemaicontenind,
Până la ziuă, de vreo două zile.

Secuii cu mustățile de corn încârjoiat,
Alături de românii cu straie de lumină,
Când cupe noi iau locul acelor ce-au secat,
Mai cântă când un ceardaș și când o doină lină...

Podeaua se frământă sub tropot de călcâi
Și cobza hohotește, pișcată de peniță.
Jucăm la hanul ăsta o nuntă, cea dintâi,
Dintre un Ion și-o Iță Cucoriță.

Bucatele-s gustoase, c-aici a fost belșug.
Și după zile-muncă și veselia-i bună —
Această nuntă leagă, ca brazdele sub plug,
Prietenele neamuri împreună.

Umplut de cântec, hanul cu mesele-n potcoavă
Parc-ar zbura la ceruri de-atâta chiu și-alai.
Nu-i mult de când prin geamul crăpat, în nopți cu larmă,
Cu mese-n două șiruri dușmane, îi vedeai.

Cupele mari de-aramă erau strâmbate-n pumni,
Și mesele cu țipăt prindeau să se răstoarne.
O ură grea, aprinsă de domni și de rachiu,
Lăsa spărturi în suflet și în carne.

Dar hanul plin de cântec, cu mesele-n potcoavă,
Azi zboară pân-la ceruri de-atâta chiu și cânt.
Românii și secuii, încrucișând pocale,
Beau vinul înfrățirii, dând cușma de pământ.

Cu fața-mbujorată, de joc, pe laviți lungi
Glumesc din ochi flăcăii c-o fată rușinoasă.
Parcă-au uitat bătrânii că datinile cer
Să meargă fetele devreme-acasă.

Poate se pun la cale prin semne fără grai
Nunți noi, cu vornici aprigi și mândre druște fete...
Înnegurat de chinul coroanei lui de foc,
Se luminează, Doja în perete.

LILIACUL TIMPURIU

Zâmbind printre-ale primăverii ruguri,
În taină, liliacul timpuriu
Întredeschide buzele din muguri.

Dar cerul s-a schimbat în plumburiu.
Zăpada, ploaia, uite, și-au dat mâna,
Alături bat cu pașii uzi țărâna,
De parcă primăvara n-a venit.
Țărâna s-a umflat, s-a-mbolnăvit,

A-ncremenit și-a căpătat pe față
Lucioase, triste pojghițe de gheață.

Împotmoliți la marginea miriștii,
În gând înjură vremea tarctoriștii.
Strâng buzele plesnite-n vânt și tac.
Li-i ud până și pacul de tabac
Și trebuie să stea în glod, s-aștepte,
S-aștepte până timpu-o să se-ndrepte.

Vuiește lung al strungului ecou,
Ca o imensă strună încordată.
E mohorât prietenul meu nou
Și-i totuși mai febril ca niciodată.
Șuieră șerpii șpanului și curg,
Metalul își rotește curba rază.
Prietenul îmi pare un chirurg
Ce viața unui om salvează,
Deși o piesă de tractor când faci,
De obicei nu semeni cu un vraci.

— Ce-atâta grabă-n gesturile tale,
De ce atâta încordare-ți ceri?
În ale tale palme minerale
De unde ai nestinsele puteri?

— Vezi, ploaia și zăpada și-au dat mâna,
Alături bat cu pașii uzi țărâna,
Împotmoliți la marginea miriștii
Nerăbdători așteaptă tractoriștii...
Iar când pământul s-o zvânta sub soare,
Vor trebui tractoare multe, noi,

Ca timpul scurs și fără înturnare
Să-l smulgă tractoriștii înapoi!

Puterile acelor ce-ar munci,
Dar sunt siliți îndurerați s-aștepte,
În vinele prietenului bat
Și-n limpezimea gândurilor drepte;
El a primit prin vine nevăzute
Neliniștile care fierb în ei.
Aceasta-i solidaritatea clasei
Și-i inima prietenilor mei.

...S-a înecat lumina-n pâcle grele
Și bezne reci au pâlpâit pe lut.
Mi-am însoțit prietenul acasă
Și prin grădina-i tristă am trecut.
În pâlcuri liliacul timpuriu
Se legăna scheletic și pustiu,
Cu crengile-n cârlig, ca niște căngi.

Muguri căzuți se destrămau sub crengi...
M-a întrebat cu voce sugrumată:
— Tu ce zici? Mai înmugurește-o dată?

Apoi cu degetele aspre, groase,
Arse de șpan și de rugină roase,
Mi-a arătat ce mari erau să fie
Mugurii fini de floare timpurie...

Prietene cu degete de colos
Ce dă măsura gingășiei florii,
Iubești o floare-atâta de duios,
Cum știu să o iubească visătorii.

Prietene, te doare moartea ei
Cum poate doar pe-un mare om să-l doară…

Şi-ai dat măsura plinei frumuseţi
Când degetele-ţi floarea măsurară…
Dar nu ştii? Liliacul timpuriu
Mai poate-nmuguri şi-a doua oară.

Tu eşti puterea care-nsufleţeşte
Pământul — şi-l preface bun şi viu.
Tu răsădeşti în inimile noastre
Şi-n cântec liliacul timpuriu.

PRIETENUL GLAD

Am pornit pe urmele paşilor tăi,
Peste lunci cu fântâni cumpănite şi cârduri de vite,
M-au zguduit roţile aceluiaşi tren, m-au zguduit
Gândurile tale de-atunci, astăzi sporite…
Parcă aş fi în urmă cu opt ani…
În vagonul în care singur călătoreai către sate
Parcă-am privi amândoi luna cum saltă, la geam,
Printre sârmele de telegraf, legănate.

Când am ajuns în satul unde ţi s-au oprit
Paşii şi inima, ploua ca prin sită…
Pe un gard scria cu var: „Votaţi Soarele“ —
O lozincă bătrână, de timp cenuşită.
Parcă un fulger m-a străbătut:
Am cunoscut că slova cea veche a ta e!
Şi-am rămas pironit, descoperit şi mut,
De parcă te-aş fi văzut dintr-o dată prin ploaie…

Oamenii de aici par închiși, ursuzi,
Dar de tine-mi răspund orișicând la-ntrebare...
Cu glas tulburat, ei îmi spun cum c-ai fost
Plin câtu-i ziua de duh și cântare.
Că le-aprindeai zi de zi, când vorbeai,
Sângele urii și-ale nădejdilor raze,
Încât, privindu-se, se vedeau nu știu cum,
Altfel la suflet și la obraze.

Apoi, ei se opresc îngândurați și tac
Și li se zbuciumă pieptul sub bundă
În noaptea aceea o carabină dușmană
Te-a fulgerat cu răbufnire cruntă...

... Atunci mi-a fost greu, prietene Glad.
Gândind că n-am să-ți mai văd niciodată
Ochii adânci, buza proptită în pumn,
Fruntea ta incandescent luminată.

Mi s-a zvârcolit inima-n piept
Ca o jivină străină ce mușcă.
Mă urmărea văpaia vieții tale
Curmate de focul de pușcă.

Înțelegi tulburarea pe care-am simțit-o
Gonind în tren către același sat,
Ca să umplu în rândurile nesfârșite-ale clasei
Locul gol pe care l-ai lăsat.

Ți-am căutat prin geam urmele tălpilor tale:
Despicaseră albii, să curgă noi râuri, cu limpede zvon,
Ți-am căutat urmele palmelor tale:
Le-am găsit încrustate pe sonde, în fier și beton.

Fabrici noi ridicau uriașe gâtlejuri de fumuri;
Tot cerul părea cu urzeală de fum că-i țesut
În pururi mișcătoare și vie-nsemnare măiastră:
— Tovarășul Glad pe-aici a trecut.

Sârme noi străluceau răsunând de-ncordare
Pe stâlpi zvelți, despicând depărtarea spre munți,
Penru ca înmiită prin sat să sclipească
Incandescența naltei tale frunți.

Ogoarele fără de haturi roteau tot mai dese
Întinderi fertile și negre de lut,
Scrise cu brazde masive:
— Eu, Glad, pe aici am trecut!

Atunci mi-a fost greu, prietene Glad,
Gândind că n-am să-ți mai văd niciodată
Ochii adânci, buza proptită în pumn,
Fruntea ta incandescent luminată.

Dar, la ceasuri târzii, eu gândeam, auzind
Cum primejdia-și flutură neagra-i aripă:
Greutăți și mai mari te-au izbit, și-ai rămas
Neînfrânt până-n urmă, și după ultima clipă!

Și-acum mai simt palma-ți în palmă — ce-atunci
Mi-ai întins-o, încinsă ca jarul din vatră,
Și-mi dai o putere că, de m-ar izbi,
Fieru-ar crăpa, zăngănind, ca-ntr-o piatră.

II. SADOVENIENE

MIHAIL SADOVEANU

1

Eram într-o pădure uluitor de vie, într-o pădure care șoptea înăbușit. Și iată că pădurea în iarnă, argintie, cu șoapta ei, mi l-a reamintit.

Izvoarele, sub pânze de gheață, delicate, se legănau la vale, pe nevăzutul prund, și în lumina sobră, cu pini și nestemate, cântau unite într-un cor profund.

În zboruri rotunjite, tăiau mari păsări slava; un farmec de poveste se răsfira sub cer; părea zăpada caldă și moale ca otava, dar zările sclipeau la fel, sever.

Cu vânturile-n coarne, în goană nebunească, zburau năvalnic cerbii pe fragedul polei. Era acolo-ntreagă pădurea românească, și el pășea încet prin iarna ei.

2

Mi-au mai rămas în minte frânturi din timpurile duse? Treceam tăcut sub nouri în umbra unor oi. Ce-am mai păstrat din raza privirilor senine, din sufletul copilului vioi?

Era flămând copilul și oile flămânde, dar florile și pomii luceau în chip și fel. Ținea copilul cartea cu palme tremu-rânde. Citea despre Lizuca și-un cățel.

În jurul lui, pădurea vuia amețitoare și gâzele prin ierburi foșneau adormitor. Plângea mioara albă cu plânsete amare și, tristă, șchiopăta de un picior.

O mângâia copilul cu ochii și cu gândul, pe când murea mioara bolnavă, pe nisip. O tragică baladă cânta prin ramuri vântul, o Mioriță-ntoarsă în alt chip. [...]

4

Trosnesc butuci în vatră. În rafturi dorm volume visându-și existența închisă între foi. Pe-un geam pătrunde lacul cu luminoasa-i lume, șoptește-n cupe vinul cu șopotele-i moi.

E-n fața mea, cu părul din flăcări de zăpadă, cu ochii plini de pâcle și plini de-nseninări; o albă înflorire de vișini în livadă, minunea licăririi unei zări.

Nu are nici o vârstă. În el sunt mii de oameni, și-ntr-însul anii proaspeți cu toții s-au păstrat... Tot puști rămân. Mă aflu acum la un examen și vreau s-arăt că nu-s intimidat.

Sentința o să vină. Oricare-o fi, totuna. El pentru mine-i apa vrăjitelor fântâni. Îl voi slăvi în cântec cum pot slăvi doar luna, iubindu-l ca pe munții, natalii mei, bătrâni.

RUGUL DIN IAȘI

În Iași, sunând din tobe și cântând,
Un rug ciudat în piață înălțară...
Nu unui om cu pletele în vânt,

Încins de flăcări, i-a fost dat să moară,
Nu un martir cu demoni scriși pe coif
Își stinse-n moarte șoapta lui amară.

Să vină toți să vadă acest rug,
Limfaticii cu inimi suferinde,
Azi flăcările nu un om distrug,
Ci doar pe niște cărți în danț s-or prinde.
Sentimentali, neputincioși, veniți!
Nu oameni, cărți sub cer se vor aprinde.

Trec flăcările lacom printre foi...
Nu arde-un om aici — e-o lume-ntreagă...
Printre livezi, prin câmpuri cu trifoi,
Eșarfe lungi de flacără se leagă,
Ling limbi de foc pădurile de brad —
Nu arde-un om aici — ci-o lume-ntreagă.

E toată un pojar, e numai fum,
Și țipă viu *Dumbrava Minunată;*
Plângând, Lizuca va avea de-acum
Cenușă pentru vreme-ndelungată
Ca să însemne drumul dureros
Bătut de-un cățeluș și-o biată fată.

Se vaietă stejarii românești —
Peste *Dumbrava Roșie*-i furtună?
Se-naltă-n cer văpăile șerpești,
Bufniri de trunchiuri prăbușite sună,
Și tremurând, și plâns, de după nori
Se arată îngrozit un colț de lună.

Au năvălit puhoaie de tătari?
Butoaie mari plesnesc cu detunare,
Butoaiele cu vinul de Cotnar,
Cu vinul cel înălțător și tare...
Mâhniți-vă, toți cei ce-ați cunoscut
A vinului înaltă desfătare!

Nu-i Ștefan Vodă cel ce-a ridicat,
Mari, focurile străjii peste creste;
Întregi Carpații s-au învăpăiat;
E-un groaznic cataclism ca de poveste,
Istoria superbă-a unei țări
Este cuprinsă-n flăcările-aceste.

A ciocănit din pliscul sclipitor
Un cocostârc albastru peste vreme,
Văpăile-i tivesc grăbitul zbor,
Sub el se zbate-o lume surd și geme,
Și după el pornesc tăcuți și gravi
Toți vulturii din mucedele steme.

Aleargă căprioarele-n văpăi,
Ca niște umbre deznădăjduite,
Se frâng în scrum, Moldovă, zimbrii tăi,
Fug păsările, fâlfâind grăbite,
Și doinele se-neacă și se-opresc,
Și basmele se-ascund în râpi ferite.

Da iată-l, s-a înfiripat în foc
Cozma Răcoare-n dreapta cu hangerul.
Îi zornăiesc pistoale la mijloc,
Privirea-i cenușie cum e fierul.

CUPRINS

Călare se înalță-amenințând,
Și umbra lui acoperă tot cerul.

Privește grav, cu ochii încruntați,
Acest simbol de țară-ntreagă arsă.
Voi cei ce-n jurul rugului dansați,
Simțiți cum groaza-n piept vi se revarsă!
Da, spaima fulgerării urii lui
De-acum din voi nu va fi ștearsă.

Nu, focul vostru n-a fost doar simbol,
N-ați ars numai al cărților tezaur,
Voi peste codrii ce foșnesc domol
Adus-ați al războiului balaur,
Și au murit bărbați, femei și prunci,
Au ars în flăcări mii de crengi de aur.

Nu sunt nicicând durerile uitate
Dar rănile se vindecă deplin.
Și azi, când grele răni sunt vindecate,
Vă mai închin un blestem de venin!
Iar țării îi închin iubirea-n cântec,
Și celui ce-a cântat-o i-o închin.

COZMA RĂCOARE

Noaptea fierbinte a tinereților!
Cozma Răcoare saltă în șea.
Sperie-n goană somnul ereților
Cozma Răcoare, inima mea.

Negre, răchiţile-ncearcă să zboare,
Ca noaptea asta ce va zbura
După fierbintea, aprinsa vâltoare,
Cozma Răcoare, inima mea.

Doamna aşteaptă-n iatac cu hangerul;
Pieptu i-i greu şi privirea i-i grea...
Trece prin pâcle, sfâşie cerul
Cozma Răcoare, inima mea.

Spune, năframo, spune, oglindo,
Tropotu-i aspru când va-nceta?
Caută dragostea, nebănuind-o,
Cozma Răcoare, inima mea.

Iată-l, ajunge — zăvoarele-s sparte,
Cade hangerul sunând pe podea,
Căci peste noapte-i şi-i peste moarte
Cozma Răcoare, inima mea.

Doamna-şi îndoaie braţele pline,
Cozma Răcoare saltă în şea,
Trece spre zările zilei senine
Cozma Răcoare, inima mea.

BĂTRÂNUL PĂDURAR

Bătrânul pădurar visează parcă,
Îndrăgostit de codri ca de-o arcă,
Pe care-n timpi mai vechi ca amintirea
El a durat-o, rânduind în ea

Galop de cerbi, bârlog de urși și unduirea
Izvoarelor, să aibă fiarele ce bea.

Sub ochii lui, plini de senin și zare,
Sub ochii oglindind o depărtare,
Dureri și bucurii de-ale pădurii
S-au petrecut, și-n suflet el le-a strâns,
Și neschimbându-și apa cătăturii
În taină-a râs cu ele ori a plâns.

Când mierea lunii picură-n frunzișuri,
Ivind peste steiuri albe ascuțișuri,
Cu gâtul încordat prin seară zboară,
Îndrăgostiți un țap și-o căprioară...
El se afundă-n gânduri pe un trunchi,
Privind duios la pușca pe genunchi.

Or, primăvara în bârlog ursacii
Nu mai încap de maica-le, săracii,
Iar ea, dorindu-și alții, mai mărunți,
Îi bate și-i alungă către munți...
El îi privește-ntunecat la față —
Noi începuturi triste de viață.

Natura, ascultați-o, îi murmură
Cântecul ei de ger și de căldură,
Vibrarea fină de omăt asprit,
Foșnirea moale-a frunzelor căzute
Ori șopotul de unde-năbușit
Când vin de la izvor un pâlc de ciute.

În cicluri neoprite — ierni și veri —
Ne fură timpul, care cu poveri,

Și de privești a inimii hambare
Mai goale le găsești la cercetare,
Gândind că sărăcit, ca mâine pleci
În pribegie către neguri reci.

Dar el, privind cămările din sine,
De zi cu zi le află tot mai pline,
Pădurii daruri fermecate toarce —
Ce dăruie,-nsutit i se întoarce,
Și de va fi cândva de-aici plecat,
Pleca-va dintre toți cel mai bogat.

Cu-avere simplă codrii îl încarcă...
Adânc el îi iubește ca pe-o arcă
Pe care-n timpi mai vechi ca amintirea
El a durat-o, rânduind în ea
Galop de cerbi, bârlog de urși și unduirea
Izvoarelor, să aibă fiarele ce bea.

III. RAPSODIA PĂDURII

I. LOCURI ȘI ÎNTÂMPLĂRI

Lui L. Raicu

1

Tu urci din șesuri, din orașe vii,
Și-n suflet porți neliniști citadine.
Eu m-am desprins din munții vineții,
Cascade vuitoare port în mine.
Ai suferit, cum într-un fel și eu
Am suferit atâtea nopți și zile...
De-aceea străluciri de minereu
Și tu porți în rotundele pupile.
Ne-am prins cândva de mână sub o stea,
Iubeam aceeași stea și numai una,
Și pașii ne-am alăturat, așa,
Pentru un timp, ori pentru totdeauna.
Desigur, nu puteam iubi la fel
Pădurea care mi-i a doua mamă,
Care-n frunziș de-aramă și oțel
Fremătător mereu la ea mă cheamă.
Pe tine te chema spre ea un gând
Și-un dor, cu dulci fioruri furtunoase,
Dar eu o am și-o țin aici, oricând,
Sub tâmplă, și-n rășinile din oase.
Prietene, vrei azi din nou, noi doi,
Suind pe firul apei zbuciumate,
Până acolo unde-n lung șuvoi

Vâltoarea urlătoarelor se zbate,
Să ne oprim pe creste cu brădet,
Sub horbota zăpezii sclipitoare,
Și glasul amintirilor, încet,
Să se-nvălească-n falduri de ninsoare?

2

Un vânt prin cetini șerpuie spre-aiurea
Și flăcări verzi de vâsc se-aprind în brazi,
Prietene, aceasta mi-i pădurea.
Parcă mă văd copil. Era ca azi.
Pe-aceste părți pe unde se-ncovoaie
Drumul de fier pe cremene durat,
Atunci, în primăverile cu ploaie,
Urlau puhoaie-n goană către sat.

Aici pe un om l-a prins cândva puhoiul —
Trăgea butuci cu boii spre oraș
S-au prăvălit butucii, omul, boii,
În valul înspumat și nărăvaș.
Nevasta alerga pe mal smintită,
De mână cu copiii amândoi...
Se tânguia cu fața împietrită:
— Copii, ce ne-om mai face fără boi?

Alt om căra aici un fag cu calul,
Să-l ducă și să-l facă-n văi mangal,
Și glodul toamnei șiroia ca valul —
A lunecat în glod bătrânul cal.
Cu osul mâinii spart, cu fața pală,
S-a răzămat țăranul de-un copac
Și-a fluierat spre calul mort, a jale:
— De-acuma fără cal eu ce mă fac?

Pricepi, nu omul mort, nu mâna frântă,
Ci boii-ntâi, ci calul mai presus.
Că omul la ce-i bun dacă butucul
Spre văi nu poate fi în spate dus?
Și dacă-n târg n-ajungi ducând spre seară
Butuci vânjoși, stăpânul negreșit
N-o să-ți mai dea otrava cea amară
Ce-o jinduiești — porumbul mucezit.
Să nu mai aibă nimeni bucuria
Să vadă cum copiii joacă-n uși
Când mama, cu obrazul ca hârtia,
Aduce-otrava galbenă-n căuș!

3

Pe când țăranii se sfârșeau de foame,
Pe când de frig copiii se sfârșeau,
În albele castele, iarna, Vodă,
Și slugile, și câinii petreceau.

O întâmplare mai păstrez în minte,
Vibrând din apa stinsului trecut,
Când Vodă-a vrut să ne cunoască satul
Și a venit chiar el de l-a văzut.

Se prăvălea o iarnă în putere
Pe munții colțuroși crăpați de ger.
O iarnă ca sfârșitul unei ere —
Numai nămeți, fără pământ și cer.

Țărani cu fețe arse ca de sodă
Se-nșiruiau tăcuți ca la prohod.
Venea semeț la vânătoare Vodă
Între armii de câini și de norod.

— Lătrați, țărani, că Vodă azi petrece,
Și câinii nu-i ajung pentru lătrat!
Ce, dacă viscolul scâncește rece,
În hornurile voastre de prin sat?
Ce, dacă vântul degetele-și vâră,
Obraznic, prin sumanul cu spărturi?
De nu lătrați, lăsați în urmă dâră,
Însângerată dâră prin păduri!

Eu am văzut privirile acelor
Care-au lătrat de frig și foame plini,
Care-au stârnit și-au hăituit prin geruri
Jivinele din negre vizuini.
Să nu mai aibă nimeni bucuria
Să vadă-n ochii de părinți și frați,
Când se-ntorceau, rușinea și mânia —
În ochi atât de dragi și-nfometați! [...]

5

O seară străvezie s-a lăsat.
Ca ochi de foc s-aprind în fundul văii
Luminile ferestrelor din sat.
Pe drumul gol de sănii, zurgălăii
Au amuțit și iute cum coboară
Un ceas de taină când în munții grei
Sălbătăciuni sfioase trec prin sară,
Pe sub troiene-n trap stârnesc scântei,
S-avântă-n joc de blănuri moi, apucă
Cleștarul serii-n coarne, ca în clești,
Cap lângă cap s-alătură în goană,
Cu gâfâit de șoapte omenești.
Prin arborii de plumb își cerne luna

Lumină deasă-n aerul fluid.
La marginea poienii luminoase,
Pe care-n ziduri codrii o închid,
Pârăul unde vinete-și frământă
Sub scoarța dantelată migălos
Și-n cadențări neregulate-i cântă
Acestui dans sălbatic și duios,
Întreaga vale-n cânt o înfioară,
Ca pe-o cutie-albastră de vioară
Își tremură pe nevăzute strune
Cu gâlgâit bulbucii suferinzi,
Și-n copci deschide-a apelor oglinzi,
Sub alba sărutare-a sorei lune.

Încovoiată spre pârău o umbră,
Sau vietate s-a mișcat, cumva?
Ea s-a mișcat adâncul glas s-asculte
Sau s-a mișcat spre undă să o bea!
O văd acum — ea are ochii umezi,
Ce-amestecă o spaimă cu porniri
Tulburătoare, care fac să-i joace
Nările ei lărgite și subțiri;
Și vântul, aspre degete trecându-și
Prin blana cu mari umbre de tăciuni,
Cutremură făptura căprioarei,
Făptura tinerei sălbătăciuni.

Când, uite-l sus, pe muche se arată
Un țap semeț, în vânt adulmecând.
Pe fruntea lui înaltă, ridicată,
Coarne-ascuțite-și despletește-n vânt.
Cu pași ușori, cu pași înceți, coboară...

Tresare când îl vede căprioara,
Copitele-i se scutură și fug,
Dar pașii n-o mai duc pe căprioară
Către păduri, ci către el o duc.
El își apleacă fruntea cu sfială,
Apoi se prind alături în dans mut
Și se privesc de parcă s-ar cunoaște,
Deși nicicând ei nu s-au mai văzut;
Alături amândoi aleargă,-apucă
Cleștarul serii-n coarne ca în clești,
Cap lângă cap nedeslușit se-ntreabă
Cu gâfâit de șoapte omenești.
Dansând trec prin poiana luminată,
Se depărtează-n trap prin munții grei
Și-n urmă-n dâră lungă se înșiră
Stârnitele copitelor scântei.
Numai izvorul singur a rămas
Cântările de dragoste să-și sune
Și să-și deschidă între copci oglinzi
Sub alba sărutare-a sorei lune.

Prietene, e timpul și noi doi
Spre sat să ne întoarcem laolaltă,
Purtând în suflet roiuri de lumini
Și albe purități de iarnă caldă.

Un tren s-aude șuierând în munți...
Poate acum, învăluite-n sară,
Fete iubite undeva, vibrând,
Ascultă-un tren ce șuieră în gară...

II. DESCRIEREA CHIPURILOR

Bădiții Gheorghe Panțâru

1

Știu niște întâmplări cum nu mai sunt,
Ce-s petrecute-n timpuri pe veci moarte,
Pe care eu le-am prins, dar cei ce vin
Le-or desluși mirați aici în carte.
Văl gros de brumă se-nchega pe iarbă,
Un om cânta un cânt sfâșietor,
Cânta un cântec amețit în barbă,
Ritmându-l cu bătaie de topor.
În munți gemeau pădurile de tisă,
Cu sunet sec toporu-n lemn mușca,
Și erau roșii așchiile tisei…
Ecoul ca o inimă bătea.

— Lemn roș de tisă, lemn însângerat,
Cu lacrimi plânse, roșii, de rășină…
Tisele-n codri s-au împuținat
Și totuși eu te curm din rădăcină.
Pe degete rășina ta o simt;
Vâscoasă și fierbinte și sărată.
Aud prin ramuri tânguirea ta
Că ai să cazi îndată-ndată-ndată…
Ca să mâncăm ceva, ca să trăim,
Ne-am dat în târg și inima, ucisă,
Și vă năpăstuim, și vă tăiem,
Însângeratelor păduri de tisă…
Oh, ne-au luat și sufletul din noi,
Rămasu-ne-a doar trupul și topoare —
Că de-om muri, nu va mai fi spre cer
Din trupurile noastre ce să zboare.

Lemn roș de tisă, am avut o fată,
Cu chipul alb, de brazii deși umbrit,
O fată care n-o mai am acuma,
Care-a murit, deși nu a murit.
Când era mică ea mânca puțin...
N-am mai avut ce-i da, când a fost mare...
Lemn roș de tisă, și am dus-o-n târg,
Și-am dus-o-n târg și-am dat-o servitoare.

În târg e-o casă mare, cu uși mari,
Cu mese mari — și toate sunt de tisă.
Oh, câtă tisă roșie în munți
Pentru această casă-a fost ucisă!
Rămase acolo fata. Palma ei
Și-o apăsa pe piept, în partea stângă,
Și se uita la mine fără rost
Și tot râdea — bag seama — să nu plângă.

Un domn mi-a dat un pumn de gologani —
Și-acum parcă-i mai simt arzând pe piele —
Când părul fetei mele-a mângâiat,
Îi zornăiră grelele inele.
Lemn roș de tisă, nu mai știu nici eu
Cum am ieșit împleticit afară
Și cum m-am îmbătat c-un vin amar
Și cu văzduhul greu de primăvară.

Acuma se-ncheagă-n iarbă bruma,
Și soarele se-ncheagă-n asfințit...
Lemn roș de tisă, când m-am dus la fată,
Pe fata mea eu nu mi-am mai găsit.
Avea păr scurt și cearcăne sub pleoape

Și-o vână-albastră-i tremura pe gât...
Era și mai frumoasă, dar tot chipul
Spunea ceva îngrozitor, urât...

Și ea nu mai râdea, ca să nu plângă,
Cu râsul ei de soare și de lunci.
Dar palma ei pe piept, în partea stângă,
Și-o apăsa, zvâcnind, ca și atunci.
Privirea ei l-a fulgerat pe-un tată
Atât de păcătos și de vândut...
Apoi mi-a dat în cuhne de mâncare
Și o carafă mare, de băut.

Nu mi-a vorbit nimic. N-a spus nimica.
Am înțeles că totu-n ea s-a rupt
Așa, ca-n tata, când l-au prins butucii
Și l-au fărmat cu scrâșnet dedesubt.
Păduri de tisă de securi rărite,
Cum vă-ndesiți din nou pentru măcel!
De unde-aveți puterea să renașteți
Când știți c-o să sfârșiți din nou la fel?

Dăm tot ce-avem și nu primim nimic
Și ne hrănim cu rădăcini și bozii,
Flămânzi trăim, flămânzi iubim, flămânzi,
Muierile rodesc flămânde plozii.
Dac-om muri, nu va mai fi spre cer
Din sufletele noastre ce să zboare
Că ne-au luat și sufletul din noi —
Rămasu-ne-a doar trupul și topoare...
De-o viață-ntreagă mânuim topoare,
Și nu știm înc-a mânui topoare!...

2

În munți, la noi, cea mai curată apă
Trei șipote îngemănate-o dau,
În ele cerbii noaptea se adapă,
Ciobanii dimineața vin și beau.
Le-nmiresmează cetina și floarea,
Miloase crengi cu umbra le-nvălesc...
Pe doaga lor se împletește unda
Ca sunetu-ntr-un fluier ciobănesc.

Când a trecut războiul clănțănind
Din guri de tun și gheare de șenile,
Urcau în munți cu turma trei bătrâni,
Urcau pe căi ferite și tiptile...

Prin sate umblau nemții hămesiți,
Prădând tot ce-ntâlneau, din răsputere.
Cei trei ciobani mânau la loc ferit
A satului mândrie și avere.

Cel căruia-i dăduse satul turma,
Trădat, fusese prins și spânzurat,
Dar nemții nu aflară de la dânsul
Nimic — și-acum nici oamenii din sat
Nu mai știau de turmă. Rătăcită,
Pierdută o credeau, fără oieri....
Și singuri își frângeau amărăciunea:
Decât la nemți, mai bine nicăieri!

Urcau în munți cu turma trei bătrâni...
Se furișau prin negre văgăuni,
Purtând o-ngrijorare grea pe față.

Tăcea până și limba la tălăngi
Legată strâns cu fire de verdeață.
Câteodată se-ntorceau tustrei
Cântând tustrei cu glasuri răgușite,
Ca trei bețivi, și-și fluturau în vânt
Bătrânele lor bărbi încărunțite.

Din când în când, oprindu-se-n răscruci,
Trăgeau din ploscă câte-o-nghițitură,
Apoi cântau mai veseli, clătinați,
Și a plăcere plescăiau din gură.
În sat puțini știau că cei trei moși
Sunt cei ce-n munți se îngrijesc de turmă,
Și oamenii din sat îi huiduiau,
Și grele vorbe le-aruncau din urmă.

Vădanele și mamele-i priveau:
Cum pot să bea-n neștire, când departe
Cei dragi erau cu foamea logodiți
Ori poate logodiți cu doamna-moarte.
Iar nemții hohoteau în urma lor
Și îi lăsau nestingheriți să treacă,
Cei trei păreau a nu le prea păsa —
Ziceau că-n vin necazul și-l îneacă.

Când singuri rămâneau, se întristau
Că satul nu-i cunoaște și-i urăște.
Cântau din fluier. Fluierul părea
Că singur dânsul pentru ei vorbește.
Dar într-o noapte-a mai vorbit un om
Ce i-a vândut. I-au prins. Bătăi, să spună.
N-au spus nimic, și fost-au spânzurați

A doua zi, de-o creangă, împreună
Și satul nu s-a întristat, n-a plâns
Pe cei trei moși cheflii, vânduți satanei,
Ba chiar groparii i-njurau, știrbind
Lopețile-n tăria rece-a stanei.

Unii râdeau văzând că morții au
Plosca la ei, chiar atârnați de funii.
Doar trei flăcăi s-au închinat pios,
Și-au lăcrămat, precum văzură unii.
Apoi cei trei flăcăi au destupat
Hulita ploscă-a celor duși în groapă,
Și, lumii, tremurând, au arătat
Că-ntr-însa era apă. Numai apă.

Așa, în toamna cu lumină rece,
Toți cei din sat cutremurați aflau
Cum cei uciși nu își riscau doar viața,
Ci și mândria cinstei își riscau.
Războiul se îndepărta... Armate
Curgeau purtând pe flamuri stele noi.
Și coborau din munte către sate,
În șiruri albe, turmele de oi.

Se însera. Și șipotele-aproape
Curgeau adormitor de diafan.
Se împletiră undele pe doagă
Ca trilul într-un fluier de cioban.
Înalte stele-n ceruri răsăriră
Și străluciră-ntre lumini Carpații,
Părea că zei semeți, murind, stropiră
Nemuritorul sânge-n constelații.

3

Dantele de cărări s-ascund sub crengi,
Învăluite-n flori și în răcoare.
Tăcerea lor le-o cadențează rar
Picior de om ori galopări de fiare.
Din depărtări ajung ca un ecou
Bătăi de bardă, stinse și egale —
Parcă-așteptate întâlniri frățești
Făgăduiesc prelungile semnale.

Se lasă printre cetini, din înalt,
O pulbere de raze, argintie.
Firul acestor tainice cărări
Doar pădurarul locului îl știe;
Cu pași neauziți el le măsoară,
Cutreierând pădurile firesc,
Așa precum puterile din sânge
Străbat tăcute trupul omenesc.

În seri cu lună plină stă sub brazi,
Privind cum licurici pe cer s-anină,
Și-atuncea dâra veche din obraz
Zvâcnește și mai crudă în lumină.
Neștiutoare căprioare-n pâlcuri
Frânturi de dans fugar îi dăruiesc…
El pare fermecat ca-ntâia oară
Și ochii i se rotunjesc și-i cresc…

Pe mușchi câteodată, în păduri,
La somn ușor de veghe se așază
Cu pumnul strâns pe pușca cu trei guri;
Pe jumătate-i treaz, totuși visează.

Nedeslușit frunzarele șoptesc,
Izvorul poartă murmure pe ape
Și toarnă, plin de lună, unduind,
Răsfrângerile-i ritmice pe pleoape.

Se învârtesc rotiri subțiri de foc,
Ca de-un cărbune însemnate-n aer.
Pisica din pruncie toarce-acum,
Poate bunica toarce-un moale caier...
Da, este ea, și-i frig, a înghețat
Și greierele pripășit sub ladă
Și în ferești izbesc hohotitor
Vântoasele cu fruntea de zăpadă.

Pădurea scumpă sufletului meu
S-a încâlcit acum în vânt și-n gură,
Și totuși în pădure-s vreascuri mari,
Și vreascurile ard și dau căldură...
... Un pădurar a prins copilu-n codru.
Fura un lemn. Atunci cu aspre vergi
I-a șănțuit obrazul fără milă
Cu urme care-n veci nu le mai ștergi...

Cel adormit visează că-i copil.
Obrazul lui brăzdat de multă vreme
Simte din nou o vargă fulgerând,
Tresare dureros în somn și geme.
Apoi din nou curg cercuri de lumini
Parcă-nsemnate-n aer de-un cărbune
Și vietăți sălbatice zvâcnesc
Și se-nvârtesc în tropotiri nebune.

Sunt caprioare — braconieri în urmă —,
Sunt cerbi, și lupi aleargă-n urma lor.
Și căprioarele în ochi au groază,
Și cerbii fug mugind sfâșietor.
Sar stropi de sânge. Fiarele lovite
Mor cu privirea-ntoarsă către el...
Prin somn își strânge pușca pădurarul
Și unghiile-i intră în oțel.

Pe-aproape se aude un foc de armă.
Din ierburi pădurarul sare drept.
Ridică sec cocoșul. Simte încă
Cum visu-l mai apasă greu în piept.
Fiul pădurii, chinuit odată
De-un dușman al pădurii pentru-un lemn,
E gata — el va apăra pădurea
Va răzbuna obrazul lui cu semn.

4

O vezi trecând în fiecare seară
Printre brădet, când gaterele tac.
Cu o crenguță șfichiuiește-n glumă
Câte-un tufiș ori câte un copac.
Și se oprește locului mirată,
Lungind a zâmbet ochii-i aurii,
Când vede-o veveriță ce strănută
Rozând semințe cu mișcări hazlii.

Palmele ei au miros de rășină.
Privindu-le, ea râde-ncetișor —
Au început acum să se-mplinească
Cu palmele oricărui muncitor.

Nu-i mult de când cu degete firave
Purta doar acul sprinten la cusut —
Când s-a născut, ea, pentru ac și foame,
Cu umilința soră, s-a născut.

Azi palmele-i au miros de rășină
Și colb de rumeguș ea are-n păr.
Din drum s-abate-n fugă prin poiana
Cu tufe de sălbatic calapăr.
Adună fragi și pe un pai le-nșiră,
Apoi se mohorăște din senin
Și-nfășură pe-un deget și frământă
Colțul basmalei galbene de in.

Ceva nedeslușit îi arde-n piept,
Îi simte-ades durerea vâlvătăii
Și-i pare c-o privesc altfel acum
Prietenele, mai ales flăcăii.
Dar alteori îi pare că n-o văd
Când trece printre ei îmbujorată,
Și-atunci ea crede că îi pare rău
Că nu-i flăcău ca ei și-i numai fată.

Când ești flăcău, poți să oprești în drum
Pe orice fată: poți s-o prinzi din urmă…
Dar când cu gându-ajunge pân-aici,
Ea rușinată gândurile-și curmă.
Și gândurile totuși iarăși vin
Când stă-n poiană la apus de soare —
Iar fragile, când singură le guști,
Au început să fie-așa amare…

Azi prind ațâțătoare înțelesuri
Uitatele povești cu feți-frumoși,
Dulci umbre îi străbat închipuirea
În nopți târzii, la cântec de cucoși.
La scaldă-n râu ia seama cu-ncordare
Cum undele pe trupu-i se preling.
Tresare tulburată și uimită,
Catifelate ramuri de-o ating.

Stă-n iarbă și ascultă. Și pământul
Parcă răsuflă în cadențe vii.
Inima ei s-aude cum pulsează,
Ori bate-o altă inimă sub glii?

5

O fabrică de cherestea — și-naltă
Peste păduri acoperișul sur,
Și viața ei năvalnică pătrunde
Pădurile de liniști dimprejur,
Ca o făptură tânără,-n răstimpuri
Ea își trimite chiotele-n hău,
Și trunchiuri mari de brad, pantagruelic
Înfulecă-ntre dinți de ferăstrău.

Alături este-o fabrică-nvechită,
Cu acoperișul ros de ploi și vânt,
Cu zidul înfundându-se pe-o parte
Ca un sicriu ce intră în mormânt.
Deasupra ei plutește un aer rece,
Adesea-mprăștiat și respirat
De oamenii care mai sunt în viață,
Dar sufletul de mult și-au îngropat.

Şi cuprinzând clădirile acestea,
Pădurile se-ntind, gigantic dom,
Nepăsătoare-n fața bătrâneții
Ce roade tot ce-i construit de om,
Şi frunze cad, și frunze nasc din muguri,
Şi arbori cad, și arbori nasc din lut,
Însă la fel de tânără-i pădurea
Așa precum a fost la început...

Flăcăul cu chip alb sub cetini mari
Şi-a deșteptat privirile și viața,
Şi soarele de șes răsăritean
Nu l-a ajuns să-i tăbăcească fața.
Copilăria lui înfometată
Şi-a petrecut-o-n codrii cei merei
Şi-a îndrăgit natura fără moarte
Şi s-a cuprins adânc în vraja ei.

Dar când au început de-un clocot nou
Şi satele de munte să vuiască,
Atunci când au venit în munți mașini,
O nouă fabrică să se clădească,
El palmele și sufletul și-a pus
În slujba noilor constructori, care
Purtau din șesuri către munții vechi
O viață nouă și tulburătoare.

În seara asta stă lângă izvor
Cu gâtul încordat pe jumătate —
Privirile-i de oameni, de mașini,
De codri și clădiri i-s populate.
Iubind natura veșnică și-acum,

O simte totuși astăzi mai străină
Decât clădirea grea din fața lui
Ce-i înecată-n unde de lumină.

El știe bine — peste ani și ani
Va-mbătrâni și fabrica aceasta,
Și alta mai semeață-și va urca
Spre nourii înalturilor creasta...
De-aceea duioșia l-a pătruns
Și-o-nfioare i-a vibrat pe geană
Și și-a dat seama cât de omenesc
Iubește fabrica-i contemporană.

Ironici și severi, ades privesc
Spre oameni codrii deși, fără de moarte,
Pe când tot ce zidim, tot ce schimbăm
Din viața-ne prezentă face parte.
De-aceea, într-un veșnic univers
Împrăștiem a nepăsării ceață,
Și-n viitor visând, ne construim
Tovărășia clipelor de față.

III. FRĂMÂNTAREA INTIMĂ

Surorilor mele

1

Am lunecat. M-am poticnit, strivind
Sub tălpi o floare ori o cochilie,
Ori poate mi-am strivit fără să simt
Inima mea, în piept ascunsă, vie...

N-am să mai spun ce am greșit și când...
Vreau soarele-amintirile să-mi spele...
Un egoism îngrozitor de strâmt
M-a coborât în ochii lumii mele.

Împleticit, m-am ridicat spre munți,
Într-un iernatic asfințit de soare,
Pe când amețitor bolboroseau
Sub ghețuri somnoroasele izvoare.
Ningea cumplit și ochii-mi lăcrimau
Plini de-a ninsorii jocuri rotitoare
Și s-auzea cum fâșie prin crengi
Cenușa argintie de ninsoare.

Ca șerpii din povești, pătrunși în trup,
Un gând vrăjmaș în mine-a prins ființă —
Da, pentru ce n-aș spune-o, azi detest
Chinuitoarea noastră conștiință.
Cine-a aprins întâi în pieptul meu
Acest chin nou și crud, fără de seamăn?...
De nu mi-l aprindeai, cu ochi mai puri
Aș fi putut privi la tine, mamă?

Să-ți mulțumesc că mi-ai sădit în piept
Pedeapsa trează care să mă bată
De câte ori în viață-am să m-abat
De la cărarea cea adevărată?
Să-ți mulțumesc... Aș vrea s-o fac cândva,
Și am s-o fac cu patimă-ntr-o seară,
Când ea, ascunsă-n piept, va înceta
Să mă apese grea și să mă doară.

2

Se lasă o-seară limpede și bună,
Alunecând cu vântul prin copaci.
În depărtare, spre pârâu, răsună,
Ca un ecou, tălăngile la vaci.
Văzduhu-i aspru, greu și argintat...
Pe-ntinderea zăpezii ochii-mi lunec
Și-i totul alb și parcă-s rușinat
Că singur eu lumina o întunec.

De ce până și-aici răsai din nou,
Numele tău sunându-mi-l în minte,
Tu, fată cu ochi limpezi și prelungi,
Cu frunte-atât de albă și fierbinte?
De ce prin vânturi glasul ți-l aud
Duios, dar veșnic treaz, ca în blesteme?
Și cântecul pe care l-ai cântat
C-o floare scuturată prea devreme...

Am fost, știu bine, uitător și rău
Când mă priveai cu mută-nduioșare...
De-aceea azi, când te-am pierdut, nu vrei
Să te îmbraci în straie de uitare?
Pe-atunci puteam eu, oare, să prevăd
Cu ochiul minții ațintit în vreme
Că în curând am să trăiesc dureri
Banalizate-n tomuri de poeme?

Țin minte, într-o seară-ntâmplător
Te-am revăzut, voioasă și străină.
Am vrut în ochii-ți iar să m-oglindesc,
Și-un chip străin ți se-oglindea-n retină.

Am mers o vreme-alături; eram palid.
Ne-am despărțit. Sub falduri de omăt
Pășeam tăcut și răvășit, cu fața
Întoarsă peste umăr, îndărăt.

Ai început un cântec nou vieții,
Și n-ai greșit atunci. Dar în urechi
De ce-mi răsună-atâta de sălbatic
Cântecu-acesta cu dureri străvechi?
Cum vreau să-mi frâng odată jalea asta
Și să te uit pe tine și-acest cânt!
Și chinul că de-atunci, cu palme calde
Și-ntinse, mângâi doar ninsori și vânt!

Îmbată-mă, pădure-n valuri moi
De liniște, de iarnă și de sară,
Alungă pentru mine, pe cărări,
Prin vânt, cea mai frumoasă căprioară!
Aprinde pe cascade vâlvătăi,
Fă-ți stelele mai tainic să lucească,
Oprește-n râpi al frământării duh
Și pace dă-mi, dă-mi pace sufletească!

3

Pădure, sora mea, te întâlnesc
C-o strângere de inimă durută.
M-ai adăpat cu harul tău firesc
Și mi-ai deschis în suflet o lăută,
M-ai învățat cu albii dinți să râd
Învăluit de-o bucurie mare,
Când oamenii și ciutele priveau
Cum trec pe ceruri șiruri de cocoare...

În mine ai turnat argintul tău,
O vie și vibrantă bogăție —
Pe care din mănosu-ți minereu
Îl dai la toți cu-atâta dărnicie...
Da-n văi se-ntind mocirle argintii —
Argint, și roșii flori de trandafir le
Sclipesc în undă. Din argintul tău,
Din trandafirii tăi am dat mocirlei.

Pădure, sora mea, la tine vin,
La tine vin, să-mi spovedesc păcatul.
C-am cheltuit atâtea zile seci
Din viața ce mi-ai dat, sunt vinovatul.
Sunt vinovat c-am risipit în vânt,
Din ce mi-ai dat, fuioare de lumină,
Sunt vinovat c-o fată cu ochi mari
Și-a-nlăcrimat privirea fără vină,
Sunt vinovat c-aș fi putut și eu,
Țintind în timp a visului pupilă,
Să plămădesc, cum nu am plămădit,
Minuni modeste, simple, din argilă.
Sunt vinovat că dacă mi-ai lua
Tot ce mi-ai dat cu palmele bătrâne,
De mi-ar rămâne sporul ce l-am strâns,
Cu prea puțin în lume aș rămâne.

Ascultă-mă, când viforele bat,
Durerea pe stejar nu-l înfioară,
Dar carii când îl rod încet, flămând,
Dureri neîncetate îl doboară.
Și spune-mi, ce-i mai dureros aici —
O lovitură repede, cumplită,

Ori remușcarea care te frământă
Înceată, nemilos, neadormit?

Pădure, sora mea, am suferit
Când glume reci îmi înghețau pe buză,
Am suferit, și grele remușcări
Îmi țiuiau ne-ndurător sub spuză.
Dac-am văzut întinse bucurii
Ce prind s-aprindă pretutindeni stele,
Am suferit la rădăcina lor,
Că nu era și urma mâinii mele.
Și de-am văzut durerile lăsând
În suflete și-n trupuri negre urme,
Am suferit că poate-ar fi putut
Și mâna mea să-ncerce să le curme.

Pădurile își văluresc în jur
Albastrele lor unde călătoare,
Și-n aerul iernatic, dens și pur
Prind șoapte-aprinse împrejur să zboare:
— Prietene, nu căuta scăpări
Crezând că ispășit-ai vina-n vină
Și nici nu-ți asfinți sub tânguiri
Prisosul ce ți-l dărui, de lumină.
Cântarea care-ai fi putut s-o-nalți
Au înălțat-o alții — nu te doară —
Ci alta mai târziu poți înălța,
Dar adevăru-i că putea să moară.
Prietene, te du acum — te-aștept
Pe mai târziu cu alte vești, de bine;
Să te-nvelesc în călduroase foi,
Ori să rămân străină pentru tine.

4

E-o dimineață — parcă niciodată
Nu mi-a fost dat o alta să privesc.
Pădurile sclipesc a primăvară
Și fumuri calde-n crengi se-ncolăcesc.
Simt — nevăzută-n aer — o putere.
Vâslește des, cu aripe subțiri,
Mă umple când cu-nfiorări voioase
Și când cu dureroase răbufniri.

Trec în galop sub streșini de pădure,
Sorb aerul și ca pe-o apă-l sâmt.
Și totu-mi pare-atât de larg în juru-mi,
Și iarăși totu-mi pare-atât de strâmt!
Mi-s vinele umflate, pieptu-mi bate,
Mă-nconjură în roiuri de scântei
Sălbatica pădurii tinerețe
Și-nțelepciunea bătrânească-a ei.

S-aud în văi lungi strigăte cântate
Și vuiete-nfundate de mașini.
Acolo oamenii învârt țapina
În palmele-mpietrite de rășini.
Mașinile cu lemnu-n cârcă zboară,
Pe oameni straiele în vânt se zbat.
Până-n adâncuri, cald, mă înfioară
Strigătul lor puternic și cântat.

Ei lumii dau comorile fibroase,
Crescute drept dintr-al pădurii lut,
Dar oare eu în ceasurile albe,
Prin lume petrecute, ce-am făcut?

Nestăpâniți, ei prinși în horă zboară,
Ori, sara, cufundați în gânduri, tac...
Dar eu, mi-am câștigat eu bucuria?
Nu mi-a fost traiul sarbăd și sărac?

Și totuși mulți din ei au ochiul minții
Posomorât din timpurile vechi.
Și mulți din ei nu înțeleg cântarea
Ce înșiși ei și-o cântă în urechi.
Nu am făcut eu prea puține lucruri
Pentru-acești oameni buni, cu cuget drept,
Care mi-au dat cântările pădurii
Și sănătatea care-mi fierbe-n piept?

Am să mă duc acolo unde fumul
Din hornuri negre șerpuiește-n sus,
Unde sclipesc luminile și sună
Adormitoare cântece de fus,
Unde flăcău-n palme mari mângâie
La fel de pătimaș și fericit
Unealta, când e vorba să muncească,
Și fata, când e vorba de iubit.

5

Îi zice Râpa Arsă. Pinii strâmbi
Deasupra ei se răsuceau spre slavă,
Cadavrele de pin zăceau în văi;
Se deschidea priveliște bolnavă,
Pietrișul strălucea murdar în soare,
O slatină de apă-l oglindea —
Se-ntuneca la față călătorul
Trecând prin râpa cu lumină rea.

Aici din ploi se închegau puhoaie,
Și către sat se prăvăleau urlând,
De-aici spre sat treceau în ierni de groază
Lupi suri, cu cozi târșite pe pământ.

Aici creșteau flori albe și mai cresc
Dar lăcrămau sub rouă strânse-n cete
Și-aveau un farmec mai duios, mai trist
Decât au cele mai mâhnite fete.

Copil fiind, veneam ades aici,
Mărturisesc, cu spaimă și oroare,
Mă atrăgea bolnavul peisaj
Cu flori atât de trist strălucitoare.

Îmi era milă. Mila-mi aducea
Mângâietoare lacrimi pe pupilă,
Și sufletu-mi se bucura-n secret,
Fără să știu, de-această caldă milă.

De cel ce-am fost atunci azi mă desparte
Ceva ca un troian ori ca un nor.
Zâmbesc înveselit gândind acuma
La farsa ce-mi jucam neștiutor.
Nu mai păstrez simțirile de-atunci,
Îmi par imaginare, de poveste…
Păstrez doar amintirea unul loc
Îngrozitor, ce astăzi nu mai este.

Un viaduct cu grație-și aruncă
Deasupra râpei arcul alb, de smalț.
Din râpă, tineri se înalță pinii,

Și eu cu ei privirile-mi înalț.
Trec trenurile lungi, ca o ninsoare,
Scânteile-n văzduhul pur se cern...
Respiri aici o pură prospețime.
Decor străvechi, încins de-un arc modern.

Acei pe care i-am luat drept pildă
Au semănat pe râpă noi păduri,
Au îndreptat în albii apa care
Țâșnea cotropitor din crăpături.
Dar n-ar fi fost de-ajuns atâta numai,
N-ajunge doar văzduhul cu ozon,
Când nu ar fi această înnoire,
Superbul arc ce trece, de beton.

Iar, suflete, nici ție nu-ți ajung
Purificări în aerul de țară;
Natura numai, oamenii ei, chiar,
N-ajung și nici căința ta amară.
Să te cuprinzi temeinic de ideea
Acestei vremi, ce prinde astăzi fruct,
În tine să îți zămislești cu trudă
Imaginea acestui viaduct.

Nu îți va fi mai greu decât acelor
Ce-aici, în munți, l-au construit sub ploi
Și-au însănătoșit pe totdeauna
Priveliștea bolnavă de la noi.
Fii codru, dacă poți, cu zeci de glasuri,
Cu cerbi, cu flori, cu fluturi, cu poteci,
Dar nu uita porunca vremii tale;
Fii codru-n acest secol — douăzeci.

ÎNCHEIERE

Pământ împădurit, ne revedem
Din ce în ce mai rar lângă izvoare,
Dar spune-mi, nu îți sunt la fel de dragi
Sălbaticele păsări călătoare?
Peste străine așezări lumești
Duc câte-un fulg de-al tău, un cânt din tine,
Și mor cu tine-n inimile lor
Când le frâng zborul gloanțelor haine.

Eu n-am să uit c-aici am râs întâi,
Că am strigat întâia-njurătură,
Că am gustat din scorburi faguri dulci
Ori gustul lacrimii sărate-n gură,
Stângaci, iubind aici întâia oară,
Ți-am spus, când nu-i spusesem încă ei...
Tu mi-ai vegheat încovoiat asupră-mi
Întâii șovăielnici pași ai mei.

Copiii cresc și unii se despart
De cei ce le-au dat viață din iubire.
Plecările din tine-n alte lumi
Să nu le iei nicicând drept despărțire.
Când eu greșesc ori mă stropesc noroaie,
Mă chemi și eu la tine vin tiptil,
Și-n foșnetul luminii din frunzișuri
Mă faci din nou nevinovat copil.

IV. PRIMELE IUBIRI

1

Azi, iată, am văzut un curcubeu
Deasupra lumii sufletului meu.
Vin cerbii mei în goană să se-adune
Şi către el privirile-şi ţintesc —
Un codru nesfârşit de coarne brune
În care mii de stele strălucesc,
Sosind din dunga zării de argint
Vin păsările-mi mari de sărbătoare
Şi-nchipuiesc pe ceruri, fâlfâind,
Un ocean de aripi mişcătoare;
Întreaga lume-a sufletului, vie,
Palpită-ntr-o frenetică beţie.

Azi sunt îndrăgostit. E-un curcubeu
Deasupra lumii sufletului meu.
Izvoarele s-au luminat şi sună
Oglinzile ritmându-şi-le-n dans,
Şi brazii mei vuiesc fără furtună
Într-un ameţitor, sonor balans,
În vii vibrează struguri străvezii —
Cristalurile cântecelor grele —
Şi stropi scăpărători de melodii
Ca roua nasc în ierburile mele.
Eu curg întreg în acest cântec sfânt;
Eu nu mai sunt, e-un cântec tot ce sânt.

2

Mi-am tăiat în suflet temple,
Chip cioplit s-așez în ele,
Cerbii mei au să-l contemple
Adunați sub ploi de stele.

Brazii mei înalți și plopii
Sub poleiuri de zăpadă,
Înmulțit în mii de copii,
Chipul tău au să ți-l vadă.

Iar izvorul înserării
Oglindi-va-n ape pale
Arcul strâns al cugetării
De pe bolta frunții tale.

Peste stânci mi s-or desprinde
Flăcări verzi, când ai să treci,
C-o privire vei aprinde
Roua ierbii mele, reci.

Dacă alte lumi, plecată
Cu-ai tăi pași ai să alinți,
Îți va fi și-atunci păstrată
Urma pașilor fierbinți.

Căci foșnindu-ți unduirea
Calmă,-a palmelor subțiri,
Mi-a stins până și-amintirea
Trecătoarelor iubiri.

Doar o singură iubire
Lâng-a ta o mai păstrez —

Este prima mea iubire,
Ea mi-a dat în viață-un un crez.

Ea, al vieții mele soare,
Încălzi-va din senin
Toate cântecele care
Ție am să ți le-nchin. [...]

4

Mergeam tăcuți alături, străini, odinioară
Și presimțeam că astăzi voi fi îndrăgostit
De fața ta curată ca zorile de vară,
De părul tău de aur împletit.

Dar nu știam că nimeni n-are să poată șterge
Văpăile din inimi, acest pojar nestins,
Că pe cărări de sticlă alături ne vor merge
Ideile, îmbrățișate strâns.

Că prins de-o vrajă nouă și-atotcuprinzătoare
Voi părăsi boema cu gustul ei amar,
Că vinul, deși-mi place când scapără-n pahare,
Mă va-mbia din ce în ce mai rar.

Văzusem frumusețea privirilor semețe,
Izvoare de lumină, de umbre și scântei,
Dar bănuisem numai adânca frumusețe
De dincolo de ochii mari și grei,

Ce mai târziu, prin lupte lăuntrice-am aflat-o
Și-o aflu-n întregime în fiecare zi
Iluminându-mi viața cu flacăra-i curată
Fără de care n-aș putea trăi. [...]

5

Steaua polară pe cer, departe,
În scurgerea timpului nu are moarte
Statornic arde în orice seară,
Capăt de osie, steaua polară.
Stelele, luminile, roiuri astrale
Se-nvârt în jurul osiei sale.
Sobră-armonie pururea vie,
Nezdruncinată putere-n tărie.

Osie-a luminilor, dacă te-ai rupt,
Lumile cad huruind dedesubt,
Ca-nvălmășite de tari alcooluri
Lumile cad fulgerate în goluri!
Îngrozitoare schimbare atunci:
Floarea vulcanilor crește din pungi,
Pale se sting ale luncilor flori,
Mori, vegetație, suflete, mori.

Arde o stea între multele stele,
Arde pe ceruri și pe drapele,
Capăt de osie — roșie stea —
Osia trece prin inima mea.
Lumea-mi se-nvârte pe osia dură
În anotimpuri de frig și căldură,
Și când furtunile mă bântuiesc,
Cerbii și vulturii mei o privesc.

Dacă s-ar frânge osia mea,
Cerbii și vulturii mei ar zbura,
Spre alte lumi ar zbura și-ar țipa,
Dacă s-ar frânge osia mea.

Ar năvăli pustiirea secretă,
Cântecu-ar prinde scrâșnet de cretă,
Cerbii și vulturii mei ar zbura,
Dacă s-ar frânge osia mea.

Osia mea-i doar o parte, știu bine,
Osia mare trece prin mine,
Osia este numai o parte
Din marea osie, fără de moarte.
Osia mea nu se frânge nicicând,
Trece prin miezul acestui pământ,
Pe ea, iubito, sunt lumile noastre,
Două planete, mărgele albastre.

LUPTA CU INERȚIA
1958

POEZIA

Cititorului

Deși-i din implicații și rămurișuri pure
Ori din cristale limpezi ce scânteind se rup,
Intrând în ea, să tremuri ca-n iarnă-ntr-o pădure,
Căci te țintesc fierbinte, prin gheţuri, ochi de lup.

octombrie 1956

CONFESIUNI

CONFESIUNI

1

Mângâie-mi părul. Astăzi mi-i aspru și sărat.
Aproape-ntotdeauna a fost la fel, îmi pare...
De colburi nins, cu vânturi și ploi amestecat,
În zgura de la trenuri scăldat și-n stropi de mare.

Ce larg mă simt și lacom și niciodată plin!
Sorb prin pupile lumea și-n taină cu auzul,
Nepotolit ca-n fața paharelor de vin
Ce-mi scapără-n mustață stropi limpezi ca hurmuzul.

Am strâns atâtea drumuri în mine ca pe-un ghem,
Tam-tamuri de copite în mine aspre sună,
Dar tot mi-i dor de ducă, spre mine încă chem
Acele panglici albe pudrate-n colb de lună.

Mă las purtat de focul aprins sub placa frunții
Ca norii ce se lasă mânați de vijelii
Și dornici să cunoască atingerea cu munții,
Când trec prin brazi dau vamă și rup din ei fâșii.

2

Am fost stup de pofte și de miere,
Îmi frângeam spre stele-n clinchet un genunchi,
Gândurile, mâinile ridicau tăcere
Și melancolie densă și putere
Spre multiplicata față ce mă cere

Pentru veșnicie, pentru înviere —
Veverițe albe lunecând pe trunchi.
Pentru ce acestea toate le mai spun?
Inima-mi, putea-voi astfel s-o îmbun?

Ai venit când toamna soarele-și sugea —
Astfel niciodată n-are să-i mai sugă
Razele-i lucide. — Și asemenea
Soarelui, plecasem pletele, a rugă.

Ai tras podul, poarta. Și zidiri roșcate,
Crenelări severe, iederi în apus,
Închizând atâtea fumuri inelate,
Purități de pâclă strânsă sub lăcate,
Și vâltori de sânge cu ecou ce bate
În pereți de clopot ceruit, să-noate
Au pornit; și-n zarea zărilor s-au dus.

Și s-a stins în minte ultimul meu gând.
Parcă-mi ești alături încă. Până când?

Oh, dacă putea-voi iarăși să-mi dezdoi
Amândoi genunchii, cred că peste noi,
Mie semănându-mi, soarele și azi

Ar privi cenușa unde-ncepi să cazi
Neclintit ca-n vară din decisu-i unghi.

Dar pământu-mi leagă fragezii genunchi.

3

Deci a venit și toamna cu palele-i tristeți
Și curg încete frunze și-s pașii mei înceți,
Pe-arginturile minții tresaltă întrebări,
Cum joacă pe icoană lumini de lumânări.

Și înghețate colburi pe vânt se zbat mereu.
Unui copil aseară i-au smuls înaltul zmeu,
Și-atârnă astăzi zmeul de-un fir de telegraf
Atât de mort acolo și zdrențuit de praf.

Iar oamenii-s mai singuri mișcându-se-ntre ei,
Le-a pus pe fețe toamna un vinețiu polei
Și se crispează râsul puțin câte puțin...
Studentei, de acasă i s-a trimis un vin,

Eu am băut dintr-însul. Era un vin modest,
Ca mămăliga bună, ca pâinea de sub țest,
Și m-am gândit ce doruri adânci, ce tandru rit
A curs, în clipocirea acestui vin, topit,

Și ce reproșuri poate și nedormite nopți
Curg în lividul sânge al strugurilor copți,
Și vinul lăudându-l pleoapele mi-am strâns
Și nebăgat de seamă în mine surd am plâns.

4

De ce-am crezut de-atâtea ori
Că-mi place-o floare numai dintre atâtea flori,
De ce-am crezut că o iubesc și-apoi
Găseam o altă floare cu foile mai moi?

Oh, cât de largă-i lumea: iubind și răspunzând
O caut și o mângâi fir după fir, pe rând,
Fără să-ntreb vreodată de și-a ivit doar mie
Gingașa crizantemă întreaga ei tărie.

S-o am întreagă-n mine, mi-ajunge doar o dată
Gingașa crizantemă să fie sărutată.
Mi-i dat de-aceea-n lume nicicând să nu fiu ram,
Ci alb noian de nour și liniște să n-am.

5

Să observați că niciodată
N-am fost singur cu mine cum mulți au crezut.
Tot ce-am iubit, niciodată
N-am mistuit într-al timpului pașnic trecut.

Tot ce-am putut să privesc
Mi s-a părut din cale-afară
De crunt ori dumnezeiesc —
Nu i-am dat voie să moară.

Sub zenit
Am să fiu fericit
Când cineva,
Descifrându-mi litera și inima mea,

Va putea fi privit
Râzând, ori rânjind,
Ori plângând.

iulie—octombrie 1956

MOMENTE BIOGRAFICE

1

Ți-a însemnat natura prin trăsnet unde stai
Zdrelindu-ți-o, cu flăcări primejdioase, casa.
E semn de neastâmpăr și de noroc — să-l ai
Până când neagra doamnă o să-și învârtă coasa.

Tu ai luat mistria și gurile spărturii
Le-ai astupat croindu-ți sălașul iar curat,
Orgolios cerându-i în viitor naturii
Un semn mai nobil și mai cizelat.

2

Prea multă grabă-n viața ta
Drum prea-nclinat au fost să-ți mai aștearnă,
Când te-au înmugurit din lut și stea
În dimineața tulbure de iarnă!
Fugind cântau copiii trist colind,
Zbura colindul, irosindu-și ultima silabă,
Trecea-nainte iarna rece clănțănind,
Lupi albi o alungau urlând a grabă.
Doar cariul într-al timpului crivat
Nepăsător bătea și măsurat.

3

Şi-a murdărit herminele omătul,
A putrezit în soare pe încetul,
Din tuiuri crude flutura brădetul.
Iar florile-ntrebau cu glasuri moi:
— Unde te duci şi mic şi fără noi?

Ţi-a spus regina surelor furnici:
— Nu mai putem să te urmăm de-aici...
Iar ursu-a dat înduioşat din labă
Şi s-a întors, că are altă treabă.
Mergeai tăcut, poate fugeai, săgeată,
După-o poruncă-n tine încuiată,
Şi-o clipă doar descumpănit ai stat în drum
Când te-ai visat, mergând, cum eşti acum.

4

Ea ţi-a zâmbit rodind tremurătoare
Multicolore aripi de răcoare,
Şi glasul ei s-a risipit în melodii
Ca un ciorchin de clopote-argintii,
Iar braţele-i au prins să se dezbine
Ca nişte şerpi de flacără spre tine.

Petala gurii, desfăcută-abia
Ţi-ai ţuguiat-o a sărut spre ea.

Dar împlinirea-n aer s-a topit
Lăsându-te hazliu şi umilit.

5

Pădurea ta mai lumina-mpăcată
Cu mirt în flori și-n ape cu făclii,
Dar trăsnet lung se coborâse din tării
În verdea catedrală despicată.

Ai cunoscut că liniștea s-a stins,
De-acuma ție n-o să-ți mai revie
Decât, înșelătoare, o stafie
Cu pasul dincolo de vis prelins.

Vedeai tălăzuind ca mări de pară,
Prin crăpătură, lumea din afară,
Și ai sărit încins de-nfrigurare
În primul tău botez și scăldătoare.

6

Ți s-a-ntâmplat ceva; nu ai să spui
Acel ceva, din neguri, nimănui,
Pentru că de atunci în strat de vremi
Tu cauți puritatea și o chemi.

Ai iscodit-o-n nouri ori în munte,
Între copii și-n Marele Păcat,
Dar țeasta ta, nimbată alb pe frunte,
În fața ei nu s-a-nclinat.

Căci n-ai găsit-o, n-ai găsit-o, nu,
Era ascunsă-n miezuri ori prea topită-n spații,
În firul singuratic de nea care căzu,
Ori în întreaga togă ce moaie-n alb Carpații.

Fierbinte cercetând-o bucată cu bucată,
Pierdeai înfățișarea-i și o stricai ușor —
Așa cum nu aduce a oameni niciodată
Desfiguratul fum de cremator.

Dar îți trimise rază înalta stea polară
Menindu-ți cugetarea în sensuri să-ți împarți,
Cum magica lumină a lămpilor de cuarț,
Uluitoare taine sub ochi îți desfășoară,

Filigranată-n fire de purpurie pară
Atoateschimbătoare, țesută din scântei,
Ai înțeles ideea de om întâia oară
Tu, nărăvitul lacom la idei.

BIOGRAFIE

Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună;
Plinului pântec așa îi cânta într-o noapte cu lună.
Trăsnete reci de furtună vedea cum în zare detună.
Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună,
Ea mai vedea cum în șa voi sălta împreună
Cu îndrăzneața fecioară-a pământului, brună,
Și-n goană nebună vedea de pe-atunci cum răsună
Tropotul lung și mereu al galopului meu.
Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună,
Și că-s menit să înving veșnicii și genună.
Dar nu știa de pe-atunci că în mine-o să pună
Suflet prea grav și răsunet prea slab, că adună
Abur de vis și de boală ce-ar fi să răpună
Tropotul lung și mereu al galopului meu.

Iată-mă azi înarmat cu acele credinți,
Cu îndârjirea păstrată — cuțit între dinți —
Dar cu prea multă dorință să vii, să-mi alinți,
Brună fecioară a păcii adânci și cuminți,
Tropotul lung și mereu al galopului meu.

AM IUBIT...

Am iubit de când mă știu
Cerul verii, străveziu,
Despletitele răchite,
Curcubeiele pe stânci
Ori pădurile adânci
Sub ger alb încremenite.
Mi-a fost drag pe bărăgane
Să văd fetele morgane
Ori pe crestele din munte
Joc de trăsnete rotunde,
Scurgerea cocorilor,
Pacea înălțimilor,
Semeția pinilor
Plini de scama norilor.

Am iubit iubirea pură,
Floare roșie pe gură
Și în inimă arsură,
În priviri zăpezi candide
Și-n piept voci necontenite.

M-a înfiorat ades
Tot ce gândurile țes:

Pe al filelor polei
Dansuri repezi, legănate,
De pe arcuri înstrunate,
Săgetarea de idei...

Toată-această măreţie
Ne-a fost dată din vecie...

FIOR

Poate-am visat ceva rău şi-am uitat,
Poate-i doar pentru că vişinii s-au înflorat,
Poate-i doar vântul ce limpede sună,
Ori pentru că au muşcat astă noapte din lună
Vârcolacii, ori stele prea multe pe faţă
Mi-au picurat o otravă de gheaţă,
Ori poate e dimineaţă.

Cine eşti, ori ce eşti,
Abur ori duh străveziu de poveşti,
Care-ai pătruns şi îmi macini mereu
Trupul şi sufletul meu?

Privesc în oglindă — acelaşi mi-i chipul
Şi buzele groase tăiate ca-n lemn.
Pe pavăza frunţii văd bine că nimeni
N-a scris, încă nu, nici un semn.

Dar vorbele-mi murmură: sună-ne,-ncearcă-ne,
Sufletu-şi pâlpâie albe chemări,
Ochii îmi ard rotunjiţi peste cearcăne,
Inima-şi bate ecoul de zări.

Cine ești, ori ce ești,
Abur ori duh coborât din povești,
Undă prelinsă să mă învenine,
Stea fulgerată în mine?

aprilie1956

UMANISM

1

Sunt furios pe tine dar mai ales pe mine
Că m-ai făcut prea lesne să-mi distilez în grai
Învălmășirea tandră și crudă, ce mă ține,
Diminuându-mi forța canalelor de nai.

2

Sunt bucuros că astăzi a nins întâi și-ntâi,
Că azi întâia oară sunt drept precum o spadă,
Că îmi mângâie fruntea întâiul tău călcâi,
Că-s negru în pustia candidă de zăpadă,

Și este totul aspru și disperat primar,
Adică în furtună de patimă țesut,
Și se alcătuiește pe nervii mei de jar
Uluitor de-albastru întâiul tău sărut.

Ce încâlcire tristă în mine ai produs
Și câtă deznădejde și câtă bucurie,
În acest vin de toamnă, și tonic și confuz,
În aiurarea stearpă cum te arăți tu mie.

Eu vreau o clipă numai viața să-mi consum
În sărutări sterile mânjindu-ți-o, mănușa.
Ca niciodată, poate, drapelul meu postum
Să nu-și descânteieze în asfințit cenușa.

Dar vie-apoi urâtul, deluviile vie,
Și descleșteze-și noaptea deasupra-mi fălci de fum,
Să nu mai știe nimeni smintita bucurie
Pe care-o sorb cu cana spartă-acum.

3

Oh, nu, nu e aceasta. Eroare-i peste tot.
Sunt munții în eclipsă, de-aceea nu văd soare.
Rachiurile-ntr-înșii se poticnesc în bot,
Dar umanismu-i doare și dragostea îi doare.

Îndură-te de toate acestea, Demiurge!
Placidă în clepsidră nimicnicia curge,
Pe când eu stau de față teribil și onest
Topindu-mă în masa poemului acest.

31 octombrie 1956

SUNT SPIRITUL ADÂNCURILOR

Eu sunt spiritul adâncurilor,
Trăiesc în altă lume decât voi,
În lumea alcoolurilor tari,
Acolo unde numai frunzele
Amăgitoarei neputinți sunt veștede.
Din când în când

Mă urc în lumea voastră
În nopți grozav de liniștite și senine,
Și-atunci aprind mari focuri
Și zămislesc comori
Uimindu-vă pe cei ce mă-nțelegeți.
Apoi cobor din nou prin hrube trudnice
În apa luminoasă, minunată.
Sunt spiritul adâncurilor,
Trăiesc în altă lume decât voi.

DESTINDERI

UITĂ-TE

Uită-te, încă e rouă
Și toamna începe să-și țeasă
Foile galbene-n suflete,
Pale neliniști în pomi de mătase.

Și uită-te, noaptea e rece
Și vara-i alături, dar frunzele pică,
Și uită-te,-i rece dar trece
Fiorul fierbinte de care ni-i frică.

GOL

Ne-a părăsit lumina, culoarea ne-a uitat,
Și șoaptele-și pierdură-nțelesul pe vecii,
Și trupurile noastre în gol s-au destrămat
Sub aiurarea nopților târzii.

Și gândurile noastre trecură fără grijă-n
Ostroavele-necate în destrămări de veci.
Pe cerul lumii noastre mai dorm fără de sprijin
Doar ochii reci, doar lacomii ochi reci.

AM UITAT

Am uitat să fiu deștept
Pentru-o zi ori pentru-o viață
Cât înmărmurit aștept,
Albe, brațele-ți de gheață.

Nu mai cuget, cred, mereu:
Strâns în mine ca-ntr-un templu,
Însă demn în miezul meu,
Cu zgârcenie contemplu.

CONTEMPLAȚIE

Domnișoarei Cortez

Era o podgorie, poate un han,
Era și o hrubă acolo cu vin.
Scobită-n adânc, cu trepte-n declin,
Era o podgorie, poate un han.

Și poate visam, dar cred că priveam
Două glezne-n adânc, două albe chemări;
Și-un cântec de fată-n adânc auzeam
Și plânsetul vinului curs în căldări.

Afară era o căldură de iad
Și-o muzică-a iadului — scripci și pocale.
Acolo-n răcorile beznei
Luminile gleznelor albe și pale.

Plânsetul vinului, cântecul fetei,
Unde venite de jos,

Și gleznele-i albe și gleznele,
Sâmburi de vid luminos.

Oh, lunecoase miragii,
Tandre ocoluri în timp,
Miezul atâtor ravagii,
Subteranul Olimp!

DOR

Pentru ce-am plecat,
Unde mă îndrept?
S-au întunecat
Sensurile-n piept,
Dar o flacără
Mă cheamă acolo
Sub straturi de nea
Și vreau să treacă
Liniștea mea.

MORARUL

Melodiile, cupele pline,
Orele zilei, ritmate-n poeme
M-au gonit și pe mine
Pentru o vreme.

Am găsit moara deschisă în sat,
Adică la marginea satului, scundă,
Moara cu glas răgușit și cântat
În scrâșnet de piatră și plânset de undă.

Plutea înăuntru o spuză amară
Și-afară, la geam, luceau dulce caisele.
Mulți oameni își mai macină-n moară
Grâul și visele!

Morarul era un bătrân filosof,
Știa ce-i în țară și ce-i mai departe,
În Lună sau Marte,
Și nu cugeta la moarte.

Dar moara deschisă în sat,
Adică la marginea satului, scundă,
Are un glas răgușit și cântat
În scrâșnet de piatră și plânset de undă.

Morarul și el cântă, plânge aproape
Un rai pitoresc ori aproape-un prăpăd.
Privirile-i duse prin geam ori prin ape
Nu știu ce văd ori nu văd.

Cântă, morarule, plângi!
Eu îmi plâng până și-un vis ce se leagă,
Până și-un dor! Tu să plângi, să te frângi
Pentru viața-ți întreagă.

Căci aș cere prea mulți să mai fie
Ori nu!
Roși de iubire, asemenea mie.

CEARĂ

Crâmpeie de idei neterminate,
Şi-un zbor de păsări albe şi un vis
Şi cântecul sunat pe jumătate
Despre-un tărâm ce încă nu-i descris.

Iar liniştea, în cadenţare fină,
S-a mlădiat smerită peste burg
Şi te topeşti şi curgi fără pricină,
Felină ceară, dragoste-n amurg.

CEARCĂN

Faţa unde te-a cules,
Pentru care înţeles,
Pentru unde, pentru cine,
Curbă de întunecime?

— Pentru gândurile tale,
Pentru visuri, pentru jale,
Saltul, dragostea şi ura...
Eu sunt drojdia şi-s zgura.

ODĂ SOARELUI

SCRISOAREA MAMEI

de Anul Nou

În munții noștri astăzi zăpezile torc leneș,
Izvoarele îngheață în clinchete subțiri,
Și caprele de munte nervoase prin poiene-și
Urmează-n taină calea iernaticei iubiri.

Cred că pe masă vinul așteaptă-n adormire —
E vinul roș din care pe-atunci n-ai vrut să-mi dai,
În vremurile-acelea săpate-n amintire
C-o mamă grijulie și-un băiețel bălai.

Oh, lumea cenușie cum se spărgea deodată
Și năvălea într-însa al datinei popor! —
Strălucitoare capre cu lâna colorată
Și toboșari de basme săltând într-un picior.

Și feți-frumoși cu stele de-oglinzi din tălpi în creștet,
Și draci blajini, tot focul punându-și-l în joc,
Și ursul cu dairaua purtând cojocul veșted,
Și dorul de pădure purtându-l în cojoc.

Sau clopoțeii molcomi cernuți pe-ntreaga vale,
Care-aduceau colinde la noi în lung convoi,

Când ascultam la geamuri și palma dumitale
Îmi mângâia obrajii îmbujorați și moi.

Azi e la fel, și vinul așteaptă-n adormire;
M-aștepți cu vinul roșu, voioasă să mi-l dai,
Dar sunt acum departe, privind în amintire
O mamă grijulie și-un băiețel bălai.

CREION

Am mers ca doi tovarăși, alături și pereche,
Împlatoșați, cu caii ureche la ureche.

De-am căuta acum iubirea dintre noi

Am mai afla ecoul galopului pierdut
Acolo unde apa străpunge stânci de fier
Și unde cu oroarea abia ascunsă-n suflet
Te-ai avântat alături de mine mai departe
Și-ai râs când mii de codri în tine tremurau...

Am mai afla podișul înconjurat de colți,
Răsfrânt în amintire, când toropit de drum
Mă tolăneam în ierburi privind grăbiții nouri,
Iar tu loveai cu varga o viperă cu corn
Ce unduia atrasă de fața mea umbrită.

Și am aflat troianul greșelilor din noi.

Ți-ai risipit iubirea în ritmuri și în rime,
Schimbând-o-n bucurie și-n tragice neliniști,

Iar eu am zăvorât-o în mine după firea
Întunecată-a omului de munte.

De-am căuta acum iubirea dintre noi

Am mai găsi doar colbul cernut în drum pe fețe,
Și duioșia tristă ne-ar lumina un zâmbet.
Sunt încă alte lanțuri de munți în fața noastră,
Oștenii înălțimii le împânzesc urcând,
Aceeași stea polară le scapără pe coifuri.

Drum bun! Să dea norocul să ne mai întâlnim.
Azi, fără șovăire ne dezlegăm și mândri,

Precum atunci când fost-am alături și pereche,
Împlatoșați cu caii ureche la ureche.

DANS

Toamna îmi îneacă sufletul în fum…
Toamna-mi poartă în suflet roiuri de frunzare.
Dansul trist al toamnei îl dansăm acum,
Tragică beție, moale legănare…

Sângeră vioara neagră-ntre oglinzi.
Gândurile-s moarte. Vrerile-s supuse.
Fără nici o șoaptă. Numai să-mi întinzi
Brațele de aer ale clipei duse.

Ochii mei au cearcăn. Ochii tăi îs puri.
Câtă deznădejde pașii noștri mână!

Ca un vânt ce smulge frunza din păduri,
Ca un vânt ce-nvârte ușa din țâțână...

Mâine dimineață o să fim străini,
Vei privi tăcută mâine dimineață
Cum prin descărnate tufe, în grădini,
Se rotesc fuioare veștede de ceață...

Și-ai să stai tăcută cum am stat și eu,
Când mi-am plâns iubirea destrămată-n toamnă,
Și-ai să-asculți cum cornul vântului mereu
Nourii pe ceruri către zări îndeamnă.

Pe când eu voi trece sub castani roșcați,
Cu-mpietrite buze, palid, pe cărare,
Și-or să mi se stingă pașii cadențați —
În nisip, scrâșnită, lașă remușcare...

ODĂ SOARELUI

Te naști din plasma zării cu limpezimi de-albuș,
Ne dai în semicicluri lumina ta prin rază —
Mă entuziasmează sublimul tău urcuș,
Căderea ta în hăuri adânc mă întristează.

Când urci, adapi pământul cu sângele-ți ceresc,
Ucizi fără de milă bacterii ucigașe.

Dar când cobori sub zare, piticii se fălesc
Cu umbre pieritoare, dar mari, dar uriașe.

INTIMA COMEDIE*

INTRODUCEREA

M-am cufundat în mine la mare adâncime.
Afară doar un murmur, filtrându-se, se țese
Filtrat prin straturile dese,
Afară doar un murmur înăbușit se țese,
Însă aici răsună întreaga-mprejurime,
Mi-i amețit auzul de-a vorbelor mulțime;
Și-afară doar un murmur, ritmându-se, se țese
Filtrat prin straturile dese.

Ședeți în ascultare, prieteni prea grăbiți.
Când ostenit și palid mă voi ivi afară
În lumea cunoscută și-n raza cea solară,
Voi fi uitat acestea pe care le-auziți…
Ședeți în ascultare, prieteni prea grăbiți —
Când ostenit și palid mă voi ivi afară
Vă voi ruga să-mi reamintiți.

Intimele-mi spirale trudindu-mă le sui,
Cu oarbă lăcomie mă cercetez pe mine,
Și vă aud, și vouă tot sufletu-mi descui,
Și sunt aici ca să vă știu mai bine.

* Fragmente dintr-un poem neterminat (n. ed. 1958).

Dar un popor de umbre se zbuciumă în pripă,
Neliniștit aleargă în clocotire grea.
Încerc din răsputere să le opresc o clipă
Și pace să așez în lumea mea.

CERCUL I

Totu-i moale ca de gumă —
Pasul ierbilor înspumă
Și stârnește-arome grele
Încurcându-se-n inele
Largi, de iederi date-n floare
Ce se-ntind legănătoare,
Murmur amețit de harpe.

Iat-o veselă femeie,
Joacă ochii verzi de șarpe,
Mișcă-n palme curcubeie,
Mușcă sânii în taftale
Și-i răzbesc afară goi;
Pe genunchii amândoi
Saltă licăr de pocale.
Trupu-i unduie-n senin
Ca un abur bun de vin
Care-n dans porni să nască
O făptură muierească.
Glasu-i, gâlgâit suav
Și nostalgic, des se rupe
Ca un plâns de vin bolnav
Răsucindu-se din cupe.
Îi tresaltă-n pana genei
Noaptea ațâțată-a lenei.

Umbra-i fâlfâie-n tărie
Ca o mantă cenușie.
Zarea-n dungă e sticloasă,
Rece scapără și-i coasă;
Pom înalt, uscat de tot,
Coadă-i e-n mijloc un ciot;
Și o clatină încet
Palme albe de schelet;
— Soră, știmă — cum ți-ar spune —
Încopciată-a sărbătoare
În taftale foșnitoare,
Colorata mea minune
Cu ochi verzi și cu sân tare,
Fată neagră, ce-mi răsare
Cu mireasmă de uitare,
Cerul pentru ce-l umbrești —
Umbră mantiei drăcești,
Coasa cu tăiș sticlos
Strânsă-n degete de os?

BEȚIA

— Isc din oale și pahare
Veselii zguduitoare,
Și-ntr-al vinului uncrop
Nenorocul îl îngrop.

*

Am pornit de jos în sus
De la talpă către creastă...

Beția și dezordinea îmi cer să le duc în celelalte cercuri. Rațiunea îmi iese în întâmpinare și-mi lămurește corul părinților, corul oamenilor și glasul Epocii.

EPOCA

În adâncu-ți nepătruns
Și aici te-am ajuns,
Peste lumea-ți mă-nfurtun
Agitând surd ecou,
Ca pe fruntea ta să-mi pun
Sărutarea mea din nou,
Și din nou să îmi simți
Rana buzelor fierbinți.

Iată-te, cu nervi crispați
Mă privești în delir.
Corul marilor bărbați
Mi-a cântat în vers de pară,
Veacuri după veacuri, șir,
Viața mea milenară.
Mulți sunt morți, mulți s-au născut,
Eu mă schimb, nemuritoare,
Agitatul meu sărut
Care doare și dogoare
I-a supus, i-a-ncântat
Cum te-ncântă și acum,

Până când s-au înfundat
În pustie și în fum.

Scump copil regăsit
În prim cerc de vicii groase,
Din capriciu îți sărut
Buclele mătăsoase
Ca să vezi că nici aici,
Orișicât te-ai înălța,
Creștetul nu ți-l ridici
Peste-ncinsa frunte-a mea.

Ochii-mi sunt acum oglindă,
Uită-te,-au să te cuprindă,
Gura-ți este încă pură,
Dar cu-al meu sărut pe gură
Pe la sute de ferești
Despre mine glăsuiești.
Fața, vale de palori
Și de cârciume-i mușcată
La ceas rău, uneori,
Dar ca mine niciodată
Chiuind prin tot înaltul
Nu ți-a-mbujorat-o altul
Și n-a rupt din tulburi straturi
Ale lacrimilor vaduri —
Scump copil regăsit
În ciudatul tău veșmânt,
Până nu vei fi murit.
Îmi vei fi supus oricând.

*

În cercul iubirii.
Iubirea (beției): Fugi!
Eu : Nu fugi!
Astăzi ne vei dănțui,
Vei pleca târziu spre casă
Lăsând drojdie amară
Și lăsând, de bun rămas,
Amintirea unui ceas.

TREI SUBIECTE ANTIRĂZBOINICE

SUBIECT DE BALADĂ

Pădurea de mesteacăn s-a legănat odată,
Apoi a fost în flăcări înalte îmbrăcată,
Era întâi frumoasă, căci frunzele părură
Limbi roșii în amurgul pudrat suav de zgură.
Dar crengile-ncepură să geamă și să strige
Încovoindu-și jarul în crâncene cârlige
Și bubuiau și tunuri ca-n ziua de apoi
Și mirosea a sânge, a fum și a război.

Fetița rătăcită ajunse-ntr-o poiană
Cu scrum de lemn în plete și scrum de plâns pe geană.
Nu mai plângea, de frică; voia să înțeleagă.
Nu mai plângea pădurea de-acuma arsă-ntreagă.
Și în poiana arsă zăceau, cu fața-ntoarsă
Spre cer, morți mulți, cu pumnii crispați în iarba arsă.
Și soarele prin pâcle ce se roteau în sus
Ardea pe ochi și sânge și arme, din apus.

Fetița se oprise: bunicul când murise
Avea priviri sticloase asemeni și deschise,
Bunica le-nchisese tăcută, ușurel,
Aveau soldații ăștia privirile la fel.
Și le-a închis fetița — sfios, să nu le doară —
Le-a mângâiat răceala pe cea din urmă oară,
Se tot pleca, firavă, oftând adeseori,
Părea din iarbă arsă c-adună pure flori.

Nu are somn o fată, și noaptea e târzie.
Ea-n părul negru poartă o buclă argintie.
Sprâncenele i-s strânse de cugetări severe;
Și fața-i împietrită de noapte și tăcere
Închide-o înflorire de vise delicate.
I-i dor de mine, poate; dar inima îi bate
Și-oftând se înfioară la nu știu care gând
Când lemnele în sobă trosnesc adânc, arzând.

SUBIECT DE BOCET

Morți din gropile comune,
Fără nume ori cu nume,
Morți de glonț ori de cărbune
Risipiți în lut și-n lume,
Pentru ce ieșiți afară
Și-mi șoptiți în astă-seară
Jalea voastră-atât de-amară
Fără nume ori cu nume?

Armele-auziți cum tună
Din adâncuri de genune
De-mi cântați ca o furtună
Marșul vostru fără strune
Și-mi strigați să las deoparte
Reveriile deșarte
Că-i primejdie de moarte,
Morți în gropile comune?

Stați cuminți sub calde hume
Înecați în somnuri bune,

Spre război de foc și ciume
Norii n-or să se răzbune,
Nu dăm voie. Nu se poate,
Sunt atât de-mbelșugate
Chinurile îndurate!
Morți de glonț ori de cărbune
Risipiți în lut și-n lume.

LUPTA CU INERȚIA

OMUL COMUN

I. DILEMA

1 O VIZIUNE A OMULUI COMUN

„Îmi privesc fotografiile vechi...
Ce-i cu voi, băiețași?
Pentru ce purtați numele meu?“
G. Călinescu
(Citat din memorie)

Aievea nu și nici cu-nchipuirea
Eu munții nu-i mai simt cum îi simțeam
În vremea unor basme petrecute
Când se făcea că un copil eram,
Când mă-nsoțeam cu păsări și cu ciute,
Când mă-nstelam cu flori, când nu eram.

Văd o-nserare plină de lumină
Plutind pe bucla unui brâu de brad,
În mijloc e poiana-n lună mată,
Și-ntr-însa cineva a desenat
Copilul pur pe care altădată
Așa precum pe mine l-a chemat.
Tabloul se apropie și crește,
Îl am în față ca un ochi deschis.
Copilul mișcă buzele și-ngaimă:
„Ești rău, străine — te-am văzut și-n vis“...
Și buzele îi tremură a spaimă —
„Ești rău, străine, pleacă„ — mi-a mai zis.

„Ce vrei, copile? Nu mă poți cunoaște!
De ce-mi privești în suflet ca-ntr-un sac?
Vezi bine, nu sunt jucării într-însul."
„De-aceea-ți pare sarbăd și posac."
Și-năbușit a trebuit să tac.

„Ești rău, străine. Lămurit eu nu știu,
Dar te-am văzut și-n vis și se făcea
Cum cineva pe oameni îi lovește —
Slugarnic tu rânjeai în dreapta sa.
El mi-a strigat: — Și tu, la fel vei crește!
Eu când voi crește nu voi fi așa."

Pe frunte îmi țâșni sudoare rece —
„Ascultă, deșănțat judecător,
Găsește-ți altă victimă și spune-i
Acest vis sadic și amăgitor;
Ai merita să fii legat în funii,
Să nu mai tulburi traiul tuturor."

Dar deodată-n juru-mi mii de voci
S-au auzit strigând cu larmă multă:
„Ascultă, tu, străinule de jos.
„Ascultă-l pe copil! Ascultă-ascultă!"
Oh, surd strigau și trist și dureros —
„Ascultă-l pe copil! Ascultă-ascultă!"

De-atunci nicicând eu nu l-am mai văzut,
Dar parcă mă-nfioară-o presimțire
Și-mi tot repet blestemul ce-a rostit
Cu voce tremurată și subțire,
Prin codri mari îl caut răvășit
Și-n vise îl mai caut, în neștire.

Dar pentru mine azi străini îs codrii,
Sunt numai arbori, pietre, flori și hău,
Iar visele-ncărcate de coșmaruri
Nu-mi mai aduc curatul chip al său...
Pe suflet tot arunc cernite zaruri —
„De ce mi-ai spus, copile, că sunt rău?“

OMUL COMUN IA O HOTĂRÂRE

„Eu viața mi-am închis-o sub lăcate,
Și-atâtea zile s-au stătut în van,
Din multe cugetări adevărate
Mi-am înjghebat un jalnic paravan.

Mi-am înjghebat justificări senine
Când părăsisem drumul durei munci:
Dar dac-ar roade suferința-n mine
Tot necesară-aș crede-o și atunci?

De m-ar izbi puterile inerte
Ce stânjenesc înaltul țării zbor,
Au m-aș păstra și-atunci în trândăvia,
Acestui trai anost și-adormitor?

Se cere să lovesc în cei pe care
Eu i-am slujit, simțind că putrezesc.
Va fi nevoie, știu, fără crutare,
Fără regret, și-n mine să lovesc.

Ideile-mi rămase, triste cete,
Am să le-ntrem cu asprul vieții vin,
La oameni, părăsiții mei prieteni,
Sfios, dar hotărât am să revin.

. . . .

Văd o-nserare plină de lumină
Plutind pe bucla unui brâu de brad.
În mijloc e poiana-n lună mată
Şi-ntr-însa cineva a desenat
Copilul pur pe care altădată
Aşa precum pe mine l-a chemat.

Eu simt o bucurie dureroasă,
Simt ochii lui ţintiţi asupra mea
Şi tâmplele îmi bat înfierbântate,
Sunt stânjenit, dar parcă aş zbura...
— Copile, ai avut atunci dreptate,
Dar pentru ce mă mai priveşti aşa?"

II. REGENERAREA

1. OMUL COMUN PLEACĂ DIN BIROU

„Bună dimineaţa, munţilor. Dormisem
Un somn greu, dar iată, iar vă pot privi,
Bună dimineaţa, codrilor de tisă,
Bună dimineaţa, proaspeţi zori de zi.
Bună dimineaţa, oameni. Somn de moarte
Mă zvârlise între trândavi şi învinşi,
Bună dimineaţa, sate de departe,
Bună dimineaţa, zori de zi aprinşi.

Drumuri nesfârşite, bună dimineaţa,
În coşmaru-mi groaznic v-am visat ades...
Am să-mi spăl în rouă palmele şi faţa
Şi-am să sorb mireasma florilor de şes.

Șovăielnici pașii-mi caută-n țărână
Urmele pe care mai demult am fost.
Urme noi strivirã urma cea bătrână
Și să o mai caut n-are nici un rost.

Temelii durate trudnic înainte
Sunt acoperite de clădiri întregi.
Viața-n cascadarea-i largă și fierbinte
Zămislește zilnic înnoite legi.

Bună dimineața, păsări bete-n soare,
Mi-ați strigat odată să mă-ntrec cu voi.
Mă primiți voi după-atâta vreme oare?
Ori vă veți retrage-ndemnul înapoi?

Sufletu-mi se umflă-n vânt ca o aripă,
Clipele prin arbori freamătă a zbor.
Fierb în câmpuri seve, păsările țipă…
Amintirea, numai, tace mustrător…“

III. TREAPTA SUPERIOARĂ

. . . .

2. TABLOUL GENERAL

Pe fluviul fără de capăt și fără sfârșit,
Pe fluviul timpului lunecă stoluri de nave,
Catarge-ndreptate spre est și spre vest și zenit,
Ori, fără catarge, bolnavele lumii epave.

Iar apa aceasta-i vrăjită și-nchide în ea
Atâtea destine sub undele-i verzi de uitare,

Și-atâtea destine, pe unda-i brăzdează să stea
O urmă-n vecie nestinsă și scăpărătoare.

Și fluviul curge în curbe-ndoite spre înalturi
Cu apele-i palide-n tot mai grăbită năvală,
E-un clocot de valuri, e-un cor ce se
zbuciumă-n salturi,
Aud zăngănind o fantastică luptă navală.

Epavele lumii își cheamă arcașii pe punți —
Fantome cu sângele încă în vine —
Gem robii sub punți și cătușele-și zornăie, crunți,
Săgețile țiuie-n zboruri haine.
Pe navele lumii au oamenii scut nepătruns,
Steag roșu se zbate,
Fantome cu sângele încă în vine, pe-ascuns,
Lovesc pe la spate.
Dar navele lumii, pe val, neînvinse zburând,
Tresaltă,
În fund de epave cătușele sar, răsunând
Sub daltă,
Și fluviul curge în curbe spre steaua înaltă.

Pe fluviul timpului navele tinere lunecă.
Cu faruri aprinse se surpă-ntunericul orb,
Și razele lor ascuțite nicicând nu se-ntunecă
Și, simplu matroz, eu lumina aceasta o sorb.

. . . .

4. SPRE FERICIREA PERSONALĂ

Somnul meu laș e de-acum amintire urâtă
Care-n răstimpuri mă întărâtă...
Lumea sufletului mi-i asanată,
Cerbii printr-însa tropotă-n ceată,
Sună sub soare și lună, mereu,
Clopotul limpede-al cerului meu.
Cu brațele goale din zori până-n sară,
Se seceră-n sufletul meu ori se ară,
Se-nalță gânduri, se sapă fântânile,
Se șuieră doinele de primăvară —
Doinele mele — izvoarele-ngâne-le...

Și totuși, ceva mai lipsește. Flămând,
Inima încă-mi mai bate, cerând.
Lipsește o floare, neînflorită
Nici în somnu-mi adânc,
Nici în munca-mi grăbită.

Mă deșteptasem și-atunci am pornit
Prin euritmia pădurii în goană,
Aerul munților m-a amețit,
M-au încântat căprioarele negre-n poiană,
Și pestrițele aripi tremurătoare,
Și susurul surd izvorât de sub bolți de frunzare...
Dar numele nu mi-am legat
De nici un copac cu frunzișul rotat,
N-am chemat nici o căprioară la mine
S-o sărut între coarnele fine,
Apoi, amândoi, după vânt, în lumină

Să pornim dănțuind peste stâncile roșii, de fier...
Poate de-aceea-mi venea să țip fără pricină
Și mă oprea, rușinându-mă, codrul sever.

Mă deșteptasem și-atunci am pornit
Prin sate, în carul cu crâșnete frânte de roți.
Am stat la taifas cu țăranii și fetele tinere,
Lângă ei mă-ntristam și mergeam la petreceri cu toți.
Întrebam: Voi, naivi filosofi, să-mi răspundeți,
Care e marele vieții-adevăr? Ce să fac?
Am trecut de la unul la altul, precum în pădure
Eu treceam întrebând despre farmec copac de copac —
Și-mi compuneam un răspuns întrebării
Culegând de la toți, de la toate,
Precum în păduri din frunzele nenumărate...

Mă deșteptasem și-atunci am pornit
Printre blocuri semețe cu-antene pe țeasta bombată,
Blocuri dansând după muzica dură-a tramvaielor,
Muzică amețitoare și multiplicată,
Soră cu muzica sobră, de unghiuri și planuri,
Armonie-a metropolei, jerbă de fier și elanuri.
Dar nu m-am legat de nici un ungher,
De nici o fereastră aprinsă în seară stingher,
De la toate ferestrele-o rază am aprins și-am strâns,
Pentru mine. De aceea nici o fereastră
Nu s-a aprins, nu s-a stâns...

Veți spune că multe-am văzut, dar nimic n-am păstrat
Că nimic n-am ales din a lumii bogată recoltă,
Dar eu am văzut și păstra-voi ceva minunat,
O constelație roșie-aprinsă pe boltă,
Și sufletul meu încântat numai ei îi ridică
Șoapta-mi de dragoste, până-acum unică

„Constelație ce sui
În azurul albăstrui
După legi ce azi le știu,
Sfredel luminos și viu,
Constelație ce sui,
Și planeta lumii mele
Limpezită de ploi grele
Zboară-n largile-ți inele…
Constelație ce sui,
Cad îmbătrânite stele
În adâncul timpului,
Într-al morților pustiu…
Numai tu nu poți s-apui,
Sfredel luminos și viu,
Constelație ce sui."
Zboară-n seară șoapta clară,
Sufletu-mi freamătă ca o vioară,
Și totuși ceva mai lipsește. Flămând,
Inima încă mai bate, cerând,
Dar lumea sufletului mi-i asanată,
Cerbii printr-însa tropotă-n ceată,
Sună sub soare și lună, mereu,
Clopotul limpede-al cerului meu.

5. POIANA PRIMEI AMINTIRI

Revăd din nou poiana primei amintiri —
Copilul care am fost eu spre mine vine,
Vorbește rar mușcându-și buzele subțiri…
— Îmi placi. Dar eu am să devin mai bun ca tine…

Și mă privește cu o candidă trufie,
În jur se leagănă-al pădurii verde cerc,
Mă simt pătruns de-o-nlăcrămată duioșie
— Copil prostuț, tu oare crezi că eu nu-ncerc?

GENEZA

Atunci, trecând șuierător prin vid,
Din zbor se închega un bloc lichid,
Se rotunjea în goana-i purpurie
Și-și alegea o cale pe vecie.
Pe el se-amestecau în văi grozave
Puhoaiele de ape și de lave.
Deasupra nori clocotitori și ceață
Acopereau priveliștea măreață.

Materia își începea, enormă,
Viața-n cea mai primitivă formă,
Cu deplasări spasmodice-n mișcare,
Cu largile-i contraste țipătoare.
N-au fost atunci timpane să audă
Acele chinuiri de lume crudă
A cărora ecouri, distilate
Sunt azi în mii de sunete curate.

Ne-am închegat din ape și din foc,
Ne decantăm în straturi sociale,
Se-adună tot mai harnic la un loc
Azbest cu-azbest, metale cu metale.
Nutrim un vis și năzuim spre el,
Noi, fauna semeață a furtunii,

Să sune dintr-al nostru viu oțel
Curatul sunet al perfecțiunii.

Mult până-atunci. Dar dacă se-nfiripă
Puțin măcar din visul arzător,
Pe nervii noștri va vibra o clipă
Ecoul sunetului viitor.
Și-asemeni clipe de vor fi mai dese,
Dac-am lovi-n dușmanii dimprejur,
Mai repede din ele se vor țese
Prezentul bun și viitorul pur.

BALADĂ

1

Și vântul de toamnă și noapte și chinuri revine
Și mi-a mai murit o iubire, în suflet lăsând
Dureroase canale ce-odată fuseseră pline
De rădăcinile ei dizolvate acum în nimic și în vânt.

Toamna se-agită cu gleznele vinete-n ploaie,
Trupul bătrân învelindu-și în zdrențe de foi,
Razele lămpii elecrice-n vânt se îndoaie,
Dansează sinistru în pomi și-n oglinzi de noroi.

Amintirile zac ciuruite de-atâtea erori
În spitalele mele și nu vor să moară odată,
Le-năbuș în ritmuri, în crini, în idei și vapori,
Și ele-aiurează ciudat și se zbat și m-arată.

2

Cum vântul de toamnă și noaptea și chinuri încinge
Lumea cu urletul lui răgușit, uriaș,
Micșorând și mărind depărtările; cum sub meninge
Amintirile zac aiurind; cum dansează-n oraș
Razele lămpii electrice; cum se dezbină
Stuful subțirilor ploi între maluri de zid,
Mă gândesc la pescarii din delta cu voci în surdină,
La prietenii mei care-noată în frigul putrid
Și inima-ntr-înșii își mișcă-ngrozitele clape,
Și mă simt împreună cu dânșii în stuh și pe ape,
Sâmburii vii ai pustiului veșted de stuh și de ape,
Pe cer se-oglindește-ntunericul apei ce bate,
Întunericul pomilor negri ce aerul bat,
Întunericul vitelor care plutesc înecate,
Negrul acesta nenuanțat.

La rame, în lotci, liliecii alunecă-n șire,
Liliecii, ai nopții de toamnă, trec muți, cu foșniri,
Adulmecă, trec pe-ncurcatele apelor fire,
Adună pe creștet șuvițele ploii subțiri,
Șuvițele ploii cad pe obraji lunecos,
Prelungindu-le barba pe piept și mai jos,
Mai jos, până-n undele negre ce-o prind cu ardoare,
Târându-le-o astfel în chinuitoare meandre spre mare.

Nu se aprinde-ntre dinți umezita țigară,
Liliecii, ai nopții de toamnă, visează o vară
Și-o noapte când zeci de priviri de țigări își descarcă
Chemările lor clipitoare, sclipiri de cobalt,
Când stelele tandre și mii se răsfrâng lângă barcă
Și încă mai multe pe cerul înalt.

Dar noaptea e neagră și-aproape-i furtuna și vântu-i.
Valuri înalte cutremură lotca trecându-i
Peste clonțu-i înalt și-ascuțit,
Pătrund peste gulerul asprei mantale, suit,
Și-n cârpitele cizmelor teci —
Îmbrățișare perversă, tentacule reci.

Undeva, în colibe, așteaptă să-i scalde
Liniștea orelor calde,
Undeva, în colibe, copiii visează acum
Duhuri din deltă și verzi, submarine palate.
Nevestele stau la ferestre cu ochii în fum.
(Iar au să capete cearcăne, deci iar au să fie mustrate.)

Liliecii, ai nopții de toamnă, alunecă-n șire
Cătrăniți de-ntuneric mai bine ca plasele lor,
Adulmecă, trec pe-ncurcatele apelor fire,
Caută-n apa dușmană comori
Spre a-și plăti existența de-acum și postumă,
Micului lor univers
Pe care-l consumă și care-i consumă.

3

Ziua mai curge, dar rău încâlcită în stuh,
Nedefinită în timp, fără soare, secret.
Pâclele lungi se deșiră încet prin văzduh,
Căci undeva, enervant de încet,
Cherhanalei îi smulge din cap mânios,
Părul acesta lățos.

Umbrele celor dintâi care vin
Din ceață încep să se-nchege, pe rând,

Vin scârțâind, vin din destin,
Parcă prin vată de sticlă trecând.

Se-adună mereu și-și plătesc viețuirea
Tezauru-n coșuri e viu și se zbate —
Aur și-argint sângerat de zvâcnirea
Crudelor bronhii căscate.

Apoi îl așteaptă pe ultimul, strânși în sobor,
Dar cel așteptat nu mai vine privirilor lor.
Rătăcit, poate caută-o cale acum, în zadar,
Poate-a pornit pe sub ape lățoase de var
Spre lumea informă și goală și fără amar.
(Îmi amintesc de un imn triumfal auzit,
Toamnei târzii închinat acel imn auzit...)

În soborul tăcut și egal
S-a mișcat cineva dilatându-și priviri de metal,
Cerul de toamnă strângându-l într-însele peste măsură
Și cu gura-nnegrită de ură,
Sincopat de o tusă uscată,
Începe sub buzele sure să-njure deodată
Toamna cu toate minunile ei ucigașe,
Cu pâcla ce-n oameni o cerne și nici n-o observi,
Cu putreziciunea trufașă ce-n toamnă se-ngrașă,
Cu tot alcoolul pe care îl picură-n nervi.

Dar din plămâni, din gâtlej, i-au țâșnit stropi de
sânge-nchegat,
Și-njurătura ori blestemul ăsta scâncind s-a tăiat.

Atunci, rând pe rând, toți ceilalți din sobor
Începură să-njure-n multiplele limbi ale lor,
Pumni rămuroși se-ncleștau de văzduh scuturându-l,

Ca-ntr-un rit de revoltă teribil și vechi ca pământul,
Cor într-un zbor arzător ce-l măsor cu doar corpul
pe care
Plantele albe-l cântară țâșnite din soare,
Zbucium vital afirmându-și puterea și ura
În lupta cu moartea ce-a pus-o în toată natura.

4

Cel care această revoltă umană-ncepuse,
Dar și-o curmase pe roșii petale de tuse,
Buzele negre-și mișca și acum, ca și cum
Ar fi strigat cu ceilalți împreună și-acum,
Dar nici un cuvânt nu-i ieșea din gâtlejul surpat
Doar un suspin modulându-se, doar un oftat,
Neputincios, pregătindu-se parcă s-adoarmă
Acoperit de melodica larmă.

5

Vântul de toamnă și noaptea ce vine la mine,
Dragostea mea ce murise în suflet lăsând
Dureroase canale ce-odată fuseseră pline
De rădăcinile ei dizolvate acum în nimic și în vânt,
Dansul luminii sinistru-n oglinzi de noroi,
Versul nescris, ori strivită în buze răsura,
Sunt numai tonuri țesute în masa acelui
Zbucium vital afirmându-și puterea și ura.
A zburat repede-o frunză prin razele geamului meu,
Am privit-o distrat, neluând-o în seamă nici eu,
Și m-am gândit la pescarii din deltă mereu
Noaptea întreagă de 9 spre 10 octombrie.

21 octombrie 1956

MARINĂ

— Pentru ce-ai rămas, iubire! —
Rădăcină-a unei flori
Ce s-a destrămat subțire
În petale și vapori
Ca să zboare mai ușoară,
Să renvie-a doua oară
În alt suflet, în alt ceas,
Lăsând drojdia grozavă
De pârjol și de otravă...
Murmuram: — De ce-ai rămas?

Înnegrit la chip ca marea,
Noaptea lângă țărm am stat
Ascultându-i aiurarea,
Plânsul ei zbuciumat,
Ingânându-i cu glas mare
Zădarnica ei chemare
Risipită-n surd balans.
Și cu ea, prin vijelie,
Am pornit — mai blând să-mi fie —
Sumbrul suferinței dans.

Nemișcat dansam, și-n mine
Ea-n același trup dansa,
Se sorbea în lungi dulbine
Ori în trâmbe se-azvârlea;
Era rupere barbară
Dinăuntru în afară
Izbucniri de fum și sori —
Și-n tenebrele cețoase
Cred că fața-mi lepădase
Linii, curbe și culori.

Respirând sonor furtuna,
Marea-și iese din veșmânt,
Și nebună bate-ntruna
Cu talazuri cerul frânt,
Peste lume se agită
Neagră, deznădăjduită,
Vocile-i în zări răspund.
Cere, cheamă cu putere,
Îngrozind astfel, cum cere,
Cu durerea-i fără fund.

— Tu, neliniște, flămândo,
Marea pentru ce-ai lovit
Și cu mine-asemănând-o
O lucrezi necontenit
Într-o hulă care geme
Și-i smulgi rugi și-i storci blesteme
În învălmășirea rea?
Forță câtă ai, cumplito?
Cum de nu ți-ai istovit-o
Ori în mine, ori în ea?

. . . .

Liniște până departe;
Vântu-n zori amorțise.
Numai semn că-n fund mai arde,
Hula de la fund trimise
Crețuri galeșe și lente
Cu smereli aparente,
Plăci și suluri de mercur.
Soarele creștea din pete
Și vin valuri violete

Peste pacea dimprejur.
Cineva-mi spunea: „În lume
Echilibru-i neclintit —
Fericite-aceste spume
Împăcate-n infinit,
Fericiți și noi, în timp
Înecați și-n Olimp —
Sufletul limpede, cugetul clar...

Marea respiră precum ar dormi
Calmă, puternică-n zorii de zi...
Et quelle paix semble se concevoir“

Și ce pace pare a se zămisli!

IDILĂ

A doua zi mă liniștisem parcă,
Dar mai simțeam în mine cum se strâng
Pletoase neguri, cum încet mă-ncarcă.
Juca pe frunze soarele în crâng,
Și piscurile mă chemau curate
Și-am prins atunci cărările a bate
Cu pușca strânsă lângă șoldul stâng.

Suna în văi o muzică profundă,
O muzică a undelor pe prund,
Între păduri se răsucea rotundă
Și peste ea se ridicau din fund
Vuiri de tren, bătaie de motoare,
Și sufletul doream cu-nfrigurare
În muzica aceasta să-mi inund.

Topoarele cădeau pe lemn, departe,
Euritmia codrilor ritmând,
Laborioasa viață fără moarte
Se distila din arbori și pământ,
La stână mestecau tăcerea câinii,
Și cât de arzător umplea plămânii
Ozonul curs pe palele de vânt!

Era un negru țap, un țap țintat,
Era și-o-ntunecată căprioară,
Din noapte de-nceput s-au desenat,
Pe-un moale mal și galben ca de ceară
Alunecau prin pinii ascuțiți
Solemni ca în legende și-adânciți
În pacea lor și-n pacea dinafară.

Pușca-n pământ și-a ațintit privirea,
Neucigașă, goală de puteri;
— Voiam să-ntreb pe unde-i licărirea
Izvorului ce mântuie dureri.
Era un țap țintat și-o căprioară
Și-l întrebam — pe unde se coboară
Izvorul verde-al linei mângâieri?

S-au risipit într-un vârtej de ace,
Într-un vârtej al acelor de pin.
Păcat, mi-am zis, era atâta pace
Și cred c-am vrut să o mai gust puțin.
Păcat, dar neclintita împăcare
Se spulberă la orice întrebare,
Mi-am zis, înăbușindu-mi un suspin.

Și mai erau și doi țărani pe-acolo,
Dar mai la vale, într-un crâng de tei,
El cu un braț vânjos dădea ocolul
Mijlocului frumoasei lui femei,
Și fețele-n lut ars și smălțuială
Li se vedeau plăsmite cu migală
De mâna aspră-a unor semizei.

Altă putere, altfel de lucrare
Mi-au apărut acolo-n vale, jos;
Cu liniile oarecum bizare,
Forțate-n frângeri și-n frământ nervos;
Ca pe-un fundal în scobitura zării
Purtau aureola cugetării
Topită-n nori de aur luminos.

Și mâinile ce cald le erau prinse!
Deget pe deget își afla inel.
Nu mai simțeam candorile ne-atinse,
Ci-un neastâmpăr, crud ca un scalpel,
Dar, prea puțin artist, voiam amare
Ori dulci răspunsuri — nu și contemplare.
Voiam bătăi de suflet, nu pastel.

Nelogic suflet mai nutrim! Vom pune
Mii de-ntrebări pe vântul din copac,
Pe apa-n strune, pe sălbăticiune
Și pe legende izvorând din veac,
Iar când doi oameni dragostea-și răsfață,
Pe buze întrebarea îmi îngheață
Și stânjenit mă-ndepărtez și tac.

Dar înțeleg, iubirea-i tot ce are
Mai tril de nai, mai trainic omu-n trai,
Și dacă una pâlpâind îi moare,
Își suie alta lujerul pe plai
Cum, dacă moarea ziua, îi urmează,
O altă zi cu miezul de amiază,
Cu furtunosul soare și bălai.

I-i dată parte și amărăciunii
Cu cumpenele nopții de coșmar
Când deșirate în lumina lunii
Vedenii infernale ne apar,
Când gheare lungi și reci și aguride
Ne pun pe coaste, coaste mai rigide,
Spoind cu verde-al zidurilor var.

Nu-i liniște. Spre văile Nirvanii
Nu tind. De ce-ntr-al dragostei portic
Eu liniștirii să-i ridic litanii
Când restul vieții mele nu-i ridic,
Când mă-nfierbântă zbuciumarea pură
A separării fierului de zgură
Și-a sensului în vorbele ce zic?
. . . .
Topoarele cădeau pe lemn, departe,
Euritmia codrilor ritmând,
Laborioasa viață fără moarte
Se distila din arbori și pământ,
La stână mestecau tăcerea câinii,
Și cât de arzător umplea plămânii,
Ozonul curs pe palele de vânt!

Mălini, august 1956

PIERDERILE

Pseudospleenuri

1

Dar poate că-i de vină doar aerul uscat,
Doar aerul de scamă ce-năbușe plămânii,
Ori leneșă amiaza când lin s-a legănat
În apa clocotită pe lespedea fântânii.

Cred însă că-i urâtul ce s-a depus în voi
Ca drojdia de vinuri pe cupele murdare,
Ori zilele pierdute ce-au revenit, convoi,
Să sune-n amintire a gol, tânguitoare.

În jurul minții stinse se clatină domol
Un stol de aripi bete, neputincioase parcă,
Înșurubate-n aer privirile și-n gol
Țintesc o nevăzută, aeriană Parcă.

Știți, n-o să mai ajute, atunci când o veți bea,
Ațâțătoarea noapte din ceașca de cafea.

2

Încă zâmbesc, curate, cu buzele lor pale,
Iubirile pierdute în clinchet de pocale.

Într-un sicriu de ceață așa au adormit,
Au amorțit în umbră firesc, fără blesteme,
Și apele uitării le duc necontenit
Și nu mai este nimeni la viață să le cheme.

În locul lor sosiră cu negri maci în dinți
Femei întunecate cu gura tutunie,

Cu ochi ca alaunul, și au dansat fierbinți,
Și răgușit cântat-au o tristă melodie.

Lăsându-vă mai singuri le duce Râul Verde
Imaginând din aburi figura lui Satan,
Le duce și pe ele și după zări le pierde
În raclele greoaie, cioplite grosolan.

3

V-ați furișat spre margini din câmpul de bătaie
Cu poala pelerinei adusă pe obraz.
V-a închircit și brațul, și spada nu mai taie,
Și beți al nepăsării înșelător extaz.

Nimic nu mai agită nervurile acestei
Făpturi care-n grăsime v-a-nmugurit anost;
Zac gângavele gânduri în plușurile țestei
Și-a căpătat albeață cristalul ce-a mai fost.

— Ești oribil. Mila tresare doar o clipă
Și îmi trimite-n față palorile ei moi,
Când în adânc, slăbită și rar, aud cum țipă
Viața, ce se-neacă încet, încet în voi.

Nu mai aveți o țintă și mlaștina v-a supt —
Mărgele de mătănii când firele s-au rupt.

4

Când amintirea-n față ca pe-un covor aștern,
Văd c-am trecut odată și eu acest infern!
Împleticit în alge de lene și de vin,
Neînsoțit de nimeni pe neguroasa cale,

Am descifrat misterul otrăvilor de crin
Și lubricul descântec din buze de pocale.

Nu mă mai minte nimeni aici. Și nici nu am
Rupturi de conștiință că v-am știut din vreme.
Pe când străbat cu poftă un levantin bairam,
Adun venin, să-l picur în coadă la poeme.

Cunosc că nu-i de vină nici aerul uscat,
Nici aerul de scamă ce-năbușă plămânii,
Nici leneșa amiază când lin s-a legănat
În apa clocotită pe lespedea fântânii.

PANTHEON
Evocări

ARTHUR RIMBAUD

Scuture-şi pe bulevarde capitala românească
Galbeni tei şi suie-şi slăvii inegal, semeţ contur,
Din vuirea de tramvaie şi din ud pavaj să-ţi crească
Evocarea mea frăţească, încâlcit ştrengar, Arthur!

Cât de straniu sună astăzi imnurile foamei tale,
Cât de nefireşti soldaţii, galonaţii, verzi, „piu-piu"!
Dar în ţara ta-şi mai târâie poverile carnale
Haita care-ai blestemat-o, ameţită de rachiu.

Plictisiţi de băutură, răzvrătit numele tău îl
Pomădează flaşti alcoolici în subsolul monoton,
Când din cartea ta răsare şi înalţă crunt ilăul
Cu severii ochi privindu-i ţintă, gravul „Forgeron".

Dar poporul tău şi lumea spulberă murdara crimă
De a-ţi fi târâtă faima într-al vinurilor fum,
Nu absintul, nu bohema, numai patima sublimă,
Neastâmpărul tău tragic te-a-nviat aici, acum.

Coborât-ai de pe soclul státuilor funerare,
Ai pornit sub carul mare, fluierând un cântec viu.
Către tonţi rânjeşte ştirbă umbra smulselor picioare,
O sfidare, de pe piatra piedestalului pustiu.

Drumurile ţării mele stau în faţa ta, şiraguri —
Amintirea ta colindă-le-n cadenţă, furtunos.

Când păși-vom împreună vor ieși în negre praguri
Toți fierarii, cu bezele fluturate din baros.

Uite-n zare asfințitul cu aprinsa lui văpaie,
Parcă-n zări batalioane dușmănoase s-au ucis.
Flame mari de foc și sânge parcă-n zări se încovoaie
Ca în zilele de lupte și de chinuri din Paris.

Uite-mi inima și țara: de furtuni înnoitoare,
De-un balcanic neastâmpăr, zbuciumate-s inegal,
Poate-a visului tău roșu o frântură îți apare
Prin aceste-ntinse câmpuri, prin furnale și metal.

Să-ți privesc obrazul palid, sub vâltori de păr rebele,
În sfârșit, de bucurie luminat, prea dornic îs —
Căci prea des, încins la glezne cu-ale timpului inele,
Ți-ai turnat nefericirea în cascadele de râs.

Scuture-și pe bulevarde capitala românească
Galbeni tei și suie-și slăvii inegal, semeț contur.
Din viurea de tramvaie și din ud pavaj să-ți crească
Evocarea mea frățească, încâlcit ștrengar, Arthur.

FRANÇOIS VILLON

Pitic cu zâmbet tragic, găsesc oricând în tine,
Când osteneala vine, renăscător imbold —
În răzvrătirea penei cu cioc tăios și ager
Și-n crunta răzvrătire a spadei de la șold.

Ți-a curs pe buză vinul și cântecul ca valul
Pătruns de-un neastâmpăr voios și epocal,

Mai plin ca madrigalul ce-l încrusta rivalul
Cu diamantul rece, la chefuri, pe pocal!

Sub ștreangul stăpânirii tu stăpâneai o lume,
Oceanele baladei le străbăteai înot —
Flori albe și flori negre-s pe câmpurile tale
De Martha descântate ori lubrica Margot.

Și-acuma, peste veacuri, mânia ta o fluturi,
Primejdioasă, aspră, cu ascuțișuri lungi —
Iluminat feeric de fulgere de săbii
Râzi și acum sub faldul zăpezilor de-atunci.

Dă-mi voie, la picioare să-ți desfășor în pripă
Acest poem balcanic — umil covor să stea —
E veșnică din viața ta fiecare clipă
Prin zâmbetul tău tragic, vibrând de febra ta.

MIORIȚA

Pe-un picior de plai, pe-o gură de rai,
Zbuciumat se plânge fluierul de fag.
Inima mi-o strânge și-mi pătrunde-n sânge
Acest cântec dureros și drag.

Stelele făclii, păsărele mii,
Jalea își descântă-n fluierul de os...
Tainic își frământă cadențarea sfântă
Acest cântec trist și luminos.

Se îngână lin liniști în arin,
Tremură la stână fluierul de soc.

Măicuță bătrână cu brâul de lână,
Ce mai cați bătutul de noroc?

Brâul tău din copcii s-a desprins — târzii,
Pașii ți-i înseamnă pe cărări cu lună...
Pentru ce și astăzi lăcrămezi și vii
Când la stână fluierele sună?

El, cu ochi ca mura, tras ca prin inel,
El, cu plete negre-n vânturi scuturate,
N-are să mai poată mândrul ciobănel
Înaintea ta să se arate...

Ochilor tăi tulburi pentru veci li-i dat
Legănat pe triluri, palid, să îl vadă,
Pașilor să-l cate pentru veci li-i dat
În pădurea lungă de baladă...

Ostenești... O clipă numai să te-oprești.
Odihnește-ți ochii în afund de zare...
Vai, pe zare-n nouri — turmele cerești —
Și-auzi glasul tragicei mioare...

De ce fugi pe câmpuri, după ce chemări?
Despletit ți-i părul — albă vâlvătaie...
Vezi, de vânturi dusă, s-a topit sub zări
Miorița laie, bucălaie...

* * *

Pe-un picior de plai, pe-o gură de rai,
Stau câteodată împietrit și mut
Să-nțeleg o clipă ne'nțelesul grai
Plin de jalea unui veac trecut...

TÂNĂRA GARDĂ

VÂRSTA

În dimineață bolta vibrează străvezie
De-ntâile semnale și-ntâile chemări,
Rostogolit sub ceruri un vânt porni să-nvie
În viscol de petale rotindu-l între zări.

Sunt locurile limpezi și codrii încă lini,
Dar soarele fierbinte și-ațâțător pătrunde,
Adulmecă văzduhul, trezite de lumini,
Neliniștite ramuri, neliniștite unde.

Întâi, vestind furtuna, în stol, mari păsări prind
Să-mpestrițeze câmpul cu umbrele fugare.
Și strigătele scurte pe care le aprind
Nervos parcă se-ntreabă: — De ce oare?

Și se adună norii bufnindu-se-ntre ei.
Izvoare se-adapă din ploi cu toată gura,
Cad trăsnete grăbite în falduri de scântei
Și răvășită, bubuie natura.

Se mântuie-apoi toate și aburi cresc pe creastă,
Sub cerul pur izvoare bogate trec în salt,
Și stăruie pe noua întindere, mai castă,
Ozonul cu mireasma-i adusă mai înalt.

Aceasta-i tinerețea, furtună și senin,
Beție a visării, sforțări de zi, lucide,
Triumf de certitudini, al îndoielii chin,
Miraculoasa floare cununa și-o deschide.

DRUMUL

Cu ochii încă fragezi am văzut
Cum vechile castele se surpară
Și cum s-a răsucit peste Carpați
Vârtejul ce-a-noit această țară.

Iar cele ce-am văzut s-au incrustat
Într-al pupilelor adânc, ca-n stâncă;
De-aceea azi, în ochi de ne privești,
Ai să le vezi cum ard distincte încă.

ENTUZIASM

(La douăzeci de ani)

lui Eugen Mandric

1. RITM INIȚIAL

Cu zvâcnet tâmpla mi-o lipesc ades
Pe pântecul materiei imens,
De-acest pântec bântuit de patimi
Care-mi încing la alb închipuirea;
Aud ori bănuiesc un freamăt surd
Trădând entuziasmul vieții veșnice,
Al vieții minerale și organice,
Al vieții izbucnind prin orice por.

Nerăbdătoare sevele se zbat
În intima materiei făptură,
Ori mai intim și mai neauzit
Alunecă atomii transparenți
Ce-nchid în ei amețitoare goane
Pe gheme kilometrice de drum.

Ascultă-n câmp cum sună primăvara,
Finețea clinchetelor ei lichide,
Privind la cer imaginează-ți aștrii
Care aleargă huruind vital,
Ascultă în retorte cum lucrează
Acizi și săruri tonic murmurând,
Ascultă clocotul de sânge tânăr
Din vinele femeii tale scumpe.

În toate e un ritm entuziast,
E ritmul energiei fără moarte,
Al înnoirii fără de sfârșit
Laboriosul ritm care complică
Materia, mișcată pe spirala
Necontenitei perfecționări.
. . . .

5. DANS RITUAL

Timpul în preajmă-ne-și zornăie clipele —
Iată-ne inima — focuri teribile —
Încă puțin și irump
Lavele-i — aur și plumb.

Timpul ne umple în grabă pocalele,
Mintea-ne-și scapără spada și zalele, —
Iată — ne cheamă-n curând
Clopot ori gong răsunând.

Noi gătiți, cu inimi treze
Și cu plete-n vânt jilave,
Vom dansa pe metereze
Cum spartanii-n ore grave;
Câmp răsunător de luptă
Sub lumina de amiază-i —
În vibrare nentreruptă
Pașii-ți către el ritmează-i.

Pentru bărbăteasca goană
A puterii din artere
Să dansăm, prieteni, dansul
De învârtejiri severe,
Pentru bărbăția minții
Să pornim un dans sub stele,
Să sclipească-n raze zimții
Și cupola frunții mele.

Pentru cei ce ieri luptară
Dar bătrâni azi zac la corturi,
Să dansăm ca niște flăcări
Îmbrăcate-n albe porturi,
Să dansăm rotind în aer
Fluturări de curcubeie
Pentru oastea care-așteaptă-n
Pântec rodnic de femeie.

Din călcâie nu din buze
Nu, și nu din albe clape.
Sunet nou de înnoire
Ne-a electrizat aproape.
Dans al mării și al sorții,
Dans de ape, dans de pară,
Iată, n-au sfidat proporții
Când cu voi ne compararā.

6. TROIA STRÂMBĂ

Strâmbă Troie-a vechii lumi,
Între ziduri nu însumi
Lectorii de epopee,
Roditorul tău Enee
În atâția ani de jaf
S-a-ngrășat și zace-n praf,
Și prin timpi n-o mai putea
Să-ți lungească stirpea ta.

Ți-e Helena-mbătrânită
Cu tentacule moluște,
Rod muncit de alții cere
Să înghită și să muște
Ruginitele lăcate,
Porțile îți sunt surpate —
Lupți cu spasme disperate
În paragini de cetate.

Te supui păstrând otravă —
Steaguri albe sui spre slavă;
Steaguri sui chemând mai iute

Alte Troie să te-ajute,
Iar ostașii tăi cu mască
Umblă-n taină fără cască.

Oaste nouă, frați ai mei,
Câte douăzeci de ani,
Fii de neînfrânți ahei,
Armele-nvățăm a prinde
În aceste vremi distincte —
Să le-ntoarcem spre dușmani!

ALBATROSUL UCIS

Când dintre pomi spre mare se răsucise vântul
Și-n catifeaua umbrei nisipul amorțea,
L-a scos un val afară cu grijă așezându-l
Pe-un cimitir de scoici ce strălucea.

La marginea vieții clocotitoare-a mării
Stă nefiresc de țeapăn, trufaș, însă răpus.
Privește încă parcă talazurile zării
Cu gâtul galeș îndoit în sus,

Murdare și sărate-s aripile-i deschise,
Furtuna ce-l izbise îi cântă-un surd prohod,
Lucesc multicolore în juru-i scoici ucise
Al căror miez căldurile îl rod.

De valurile aruncate pe țărmul sec și tare
Muriră fără luptă sclipind acum bogat.
Le tulbură lumina lor albă, orbitoare,
Aripa lui cu mâl întunecat.

Deasupra țipă-n aer dansând în salturi bruște,
Sfidând nemărginirea, un tânăr pescăruș.
Războinicul furtunii zvârlit între moluște
Răsfrânge-n ochiu-i stins un nou urcuș.

Când se-ntețește briza aripa-i se-nfioară
Și, renviat o clipă de-un nevăzut îndemn,
Îți pare că zbura-va din nou, ultima oară,
Spre-un cimitir mai sobru și mai demn.

SUNT DOUĂZECI DE ANI...

Sunt douăzeci de ani și încă unul...
N-aș vrea nici unul să i-l dau minciunii.
Să zboare toți spre zare cum colunul
Care apoi se-ntoarce în pântecul genunii.

Dar toate astea-s fleacuri: mai presus
Eu știu un lucru care-i ținta vieții:
Să ții un steag, destoinic, cât mai sus.
E steagul roșu-al meu și-al dimineții.

E steagul cui? Eu cred că e al meu,
Ori poate-al lumii, izbutind să doară,
Când din infernul inimii, mereu,
Însângerat mi-l flutur în afară.

Iar seara, când se lasă cu răcoare,
Și cerul se întunecă-n frumos
Însângerat și vast mai ard în zare
Înmiresmând în chip de chiparos.

3 decembrie 1956

EPITAF I

Iertat să fie cel ce la mânie,
Mi-a împlântat cuțitul pân' la os,
Dar neuitat și neiertat să fie
Cel care-a râs de gându-mi bătăios.

EPITAF II

N-am jinduit să surp sori plini de viață
Ori din planete moarte să scapăr eu scântei,
Dar tind s-aprind din mohorâta ceață
Al cugetării strugur și-al semenilor mei.

* * *

Pasărea cu clonț de rubin*
S-a răzbunat, iat-o, s-a răzbunat.
Nu mai pot s-o mângâi.
M-a strivit,
Pasărea cu clonț de rubin,

Iar mâine
Puii păsării cu clonț de rubin,
Ciugulind prin țărână,
Vor găsi poate
Urmele poetului Nicolae Labiș
Care va rămâne o amintire frumoasă...

---

* Versuri dictate de N. Labiș la spital, în dimineața de 10 decembrie 1956, câteva ceasuri după accident.

POEZII ANTUME NEINCLUSE ÎN VOLUMUL *PRIMELE IUBIRI*

II. GEOGRAFIA TIMPULUI

1. PALMELE

Da, palmele-ntr-un an s-au mai asprit.
Sunt bătături mai trainice pe ele.
Metalul ce durea la început
Le-a întărit, topindu-li-se-n piele.
Ele îmi cer mai multă încordare
Și cer gândirii proaspăt înțeles.
Cerința lor e mult mai hotărâtă
Când fruntea grea mi-o sprijină ades.

Încep să bag de seamă, în sfârșit,
Că multe îmi rămân neînțelese,
Că-n orice fapt sunt adevăruri mari
De care-odată nu părea să-mi pese.
Încep să simt înfriguratul chin
Al setei de-a cunoaște-aceste taine,
De a nutri spre ele-un dor flămând,
De-a le cunoaște pure, fără haine.

2. DRAGOSTEA

Cu ea și mâine-oi hoinări sub soare,
Vom fi noi doi, zburdalnici ori cuminți...
Dar mă mai mulțumesc și astăzi oare
Doar sărutări și-mbrățișări fierbinți?
Ades, în loc să cugete, ea râde,

Săruturile-năbușesc idei,
Totuși iubesc, încă iubesc frenetic,
Făptura ei și mersul lin al ei.

De mâine, răsuci-voi tot ce-a fost —
Iubirea va lua drum nou, ori piere.
Sunt sigur, ea mă va privi ciudat
Și lăcrăma-va, poate, în tăcere.
Îi va fi grea. Și mie-mi va fi greu.
Voi îndura, gândind ce-o să urmeze.
Când urci pe munte, truda ți-o înfrângi
Visând la piscuri, nalte metereze.

3. GEOGRAFIA TIMPULUI[1]

Schimb curgerea acum în plan intens:
Geografia timpului e-n față.
Epoca mea e-aici: câmpii și munți,
Diversitate vastă și măreață.
Sunt mii de râuri, unele curg drept,
Iar altele pe căi ocolitoare,
Și totuși toate se îndreaptă-acum
Spre marea mare, purificatoare.

Totu-mi părea întâi învălmășit.
Mergeam — dar unde, nu-mi păsase mie.
Știam că-s tânăr, că iubesc adânc
Tovarășii de muncă și mândrie,
Nu cunoșteam primejdiile mari
Și poate de aceea n-aveam teamă...
Frumos mai e să zbori! Dar ce frumos
E-atunci când zbori spre steaua ce te cheamă!

4. GEOGRAFIA TIMPULUI[2]

Trecând prin timp, îl însemnăm sub pas —
Așa îl reprimește universul.
Dar însuși timpul, când prin el pășim,
Ne schimbă tainic inima și mersul.
Nu bătrânețea,-n urmă alergând,
Spre moarte pasul cearcă să ni-l poarte,
Ci doar maturitatea crește-n noi
Și ne maturizăm până la moarte.

Din epocă, din zborul ei și-al meu,
Uzina e o parte, o arteră.
Nu fierbe-n doar fier și minereu,
Ci seve ce hrănesc această eră.
Pulsațiile ei se pot simți
Până și-n iarba fâșâind sub coaste —
Cu ele-amestecate se aud
Pulsațiile noastre furtunoase.

PE OBCINELE STÂNIȘOAREI

Pe òbcinele Stânișoarei am trecut
Când soarele însângera a înserare,
Pășeam tăcut, cu gândul dus către trecut,
Cu gândul dus la o iubire trecătoare.

Urcau din văi vuiri de ape, monoton
Cădeau de sus vuiri de brad, înmiresmate.
Eram mâhnit și amețit de-atât ozon
Și de-amintiri ce-mi reveneau nenduplecate.

Când deodată-n jurul meu s-au arătat
Brazi mulți, brazi morți, ca o pădure năruită,
Un cimitir de brad aprins, de brad crăpat,
Între bureți, prin iarba grasă, putrezită.

Eu am văzut arzând pădurile în vânt
Când canonadele pe òbcini bubuiră.
Se înclinau prin munți cu fruntea la pământ
Copacii care legănându-mă-mi doiniră.

Și flăcările uriașe se zbăteau
Ca duhurile brazilor de dureroase,
Rășinile și scoarțele pe brazi trosneau
Și de pe trunchiuri se cojeau ca de pe oase.

Din acest iad în care oamenii murind
Mai încercau să scape totuși cu viață,
Păstrez memoria rășinii sfârâind,
A flăcărilor fâșâind printre verdeață.

Și-a-ngrozitoarei preschimbări: acești copaci
Ce-mi fermecau cu susur limpede auzul
Schimbau în țipăt fremătările lor dragi
Și-i hăcuia și îi surpa în scrum obuzul.

Simțirea asta-ntreagă-n suflet mi s-a-ntors
Și m-a-ncercat cu ascuțișurile-i dure
Când soarele sub nouri licărul și-a stors
Și m-am găsit în cimitirul de pădure.

Se-ntunecase. Putregaiul lumina
Cu pâlpâiri livide-n pâlcuri și buchete.

Păşind grăbit, m-am depărtat de vraja rea
A luminoaselor şi tristelor schelete.

Ele sclipeau în urma mea: a fost război.
În faţa mea sclipea o stâncă: este pace.
Oh, cât de cald sunau tălăngi în deal, la oi,
Ce moale vântul tremura peste cojoace!

Curgeau din fluiere doinirile-argintii,
Lin aburea laptele proaspăt în şiştare,
Clipea-nstelarea răcoroasă în tării,
Se clătinau pădurile nemuritoare.

IMPRESII DIN MUNŢI

2. CIUTURA

Un om în miezul zilei se razimă-n ţapină,
Cu faţa încordată, îngândurat puţin.
Îşi şterge de pe frunte sudoarea de lumină
Şi-i fumegă în spate cămaşa lui de in.

Din ciutura-ngheţată el soarbe-o-nghiţitură,
Apoi şi-ndreaptă paşii către păduri, tăcut.
Şi ciutura păstrează sărutul lui pe gură
Precum, sfioasă, fata, întâiul ei sărut.

LUPTĂTOR ÎN ATAC

Mă-nchin adesea la izvoare.
Când sorb din unde însetat,
Închin poeme și pahare
Și tot ce poate fi-nchinat.
Dar boierimii niciodată
Eu inima nu mi-o închin,
Nici strofa, cupă cizelată,
Cu asprul poeziei vin.

În limpezi spații siderale
Poate mi-ar fi comod să stau,
Nepăsător că-n glii natale
Atâtea lupte mari se dau.
Însă văpaia viei inimi
În van astfel ți-o irosești.
Zadarnic nu te-nchini la nimeni,
Când n-ai mândria să lovești.

Ne este libertatea scumpă,
Dar poți s-o pierzi ori poți s-o vinzi,
Și ea nu poate să irumpă
Între-a saloanelor oglinzi.
Ea înflorește-n fremătarea
Laborioasă de pe străzi.
Nu va păli iluminarea
De știi s-o ai și s-o păstrezi.

Mai liber nimeni nu-i pe lume
Ca luptătorul în atac;
El, care-ncearcă să îndrume
Destinele acestui veac;
Chiar de-a fost prins și-ncins cu fiare,

El libertatea nu și-a dat,
Și e mai liber, chiar de moarte,
Decât acel ce n-a luptat.

Pe nava veacului, rapidă,
Nu poți fi simplul pasager
Ce vrea-n cabină să se-nchidă,
Plângându-se de „mal de mer".
E-n van cultura și gândirea
De n-ai știut să le-mpreuni
Cu-avântul și însuflețirea
Dezlănțuitelor furtuni.

LINIȘTE DE IARNĂ

Cu vuiet veșnic, Suha sub măguri își înfundă
Pumnalul viu al undei, învăluită-n fum.
Ce limpede e cerul! Din liniștea profundă
A sufletelor noastre s-a-mpărtășit acum!

Dă-mi palma. Uite-mi tâmpla. Ca aurul de grea.
Parcă-i sub tâmplă inima mea. Bate.
Ne-nconjură în falduri și legănări de nea
Carpații albi ai dragostei curate.

Atât de mult visată ai fost, când pentru mine
Tu nu erai pe lume, că nu știam că ești
Și c-ai putea aievea să-mi oglindești, senine,
Doar gândurile mele în ochii tăi, acești.

Visam un vis de iarnă, ca înfrățiți pe zare,
În munții albi ce-și poartă sublimul lunei nimb

Neîntinat de valul suspinelor hilare,
Mari idealuri scumpe cu tine să le schimb.

Și iată că sărutul dintâi, înnobilându-l
Cu contemplări subtile de văi și de tăceri,
Mai nobil sună încă și mai firesc cuvântul,
Esența vremii noastre și-a luptelor de ieri.

Rămânem în tăcere și amintiri prelunge,
Cu viscol roșu gândul și visele ne-au nins.
Montanul peisagiu nu poate să alunge
Din vine frământarea acestui veac aprins.

Cum poți tu să-mi astâmperi și lăcomia gurii
Și lăcomia vastă a gândurilor noi?
Ce liniște adâncă-i în zbuciumul pădurii!
Ce liniște-i în sensul furtunii din noi doi!

Cu vuiet veșnic, Suha sub măguri își înfundă
Pumnalul viu al undei, învăluită-n fum.
Ce limpede e cerul! Din liniștea profundă
A sufletelor noastre s-a împărtășit acum.

BALADĂ OBIȘNUITĂ

1

De-ți potrivești pe suflet un vis prea larg și greu,
Dorind să-l urci cu tine sub cerul de amiază,
El cade-n falduri strâmbe, împleticit de pas —
Ca un veșmânt străin, te rușinează.

Pe arcul lui Ulise zadarnic mâna pui,
Nu vei curba vreodată uscata-i coastă dură,
Încremenită-n tolbă săgeata va dormi —
Modest, alege-ți arcul pe măsură.

Atunci prin zeci de ținte va zbârnâi sonoră,
Cu agerimi depline, săgeata ta de fier,
Și-o vei putea întoarce oricând, cu semeție,
Spre nourii vrăjmași ce trec pe cer.

2

L-a înduioșat o frunză
Care zgribulea în ceață,
L-a mâhnit o floare albă
Vestejită pe fâneață,

L-a-ncântat un zbor de păsări,
Rotunjit pe-albastrul bolții —
Și-a privit cu tulburare
Cum își scoate iarba colții.

A simțit apoi iubirea
Cum deasupra lui înclină
Cupa plină-mbătătoare
De mireasmă și lumină.

A crezut atunci că știe
Tot ce pot afla poeții,
Cadențând ușor și searbăd
Bucuria grea a vieții.

Din naiv grăunte, visul
S-a mărit apoi — un munte,

El visa cu-alexandrinul
Timpurile să le-nfrunte.

Își vedea iubita-n veacuri
Pe dactile legănată.
Străvezie peste moarte.
Noua donnă-angelicată.

Ea, materială încă,
Gravă-l asculta și tristă —
Exigența pentru versuri
În iubire nu există.

Când iubita nu e critic,
Doru-n stihuri ți-l revarsă —
Nu te va mustra severă
Că „de ce ți-i rima ștearsă?"

Dimpotrivă, de mândrie,
Dulce tresălta-va pieptu-i.
Va rosti măgulitoare:
„Ce romantic și deșteptu-i!"

Nou recrut în cavalcada
Cu pegași și muze blânde,
Tinere, voios îți fluturi
Pletele de vânt răsfrânte.

3

Lupta trudnică începe
Cu o fierbere enormă:
„Cum rimau înaintașii?"
„Ce e fond și ce e formă?"

Totuși rimele și ritmul
Prind cu greu vibrări de clopot,
Vorbele se cer în proză
Unde-ar luneca mai slobod.

Nu renunți; pe mână numeri
Șiruri de silabe rare —
Versul însă parcă strigă
A obidă și sforțare.

Marea sună-n piculină,
Lacul sună-a căngi și roți...
Din întreaga-ți străduință
Înțelegi atât: nu poți!

4

Adolescența, soră cu marile elanuri,
Adolescența, soră cu marile greșeli,
S-a scurs, lăsând în urmă bagaje desfăcute
Și remușcări ce nu poți să le-nșeli.

Din gânduri răzlețite, din îndoieli sumare,
Se țese cugetarea cu luciu strict egal.
Tu vezi ca-ntr-o oglindă, mai slab decât crezuseși
Nevrednic de-ncântatu-ți ideal.

Când te-nălțai spre slavă era ușor urcușul,
Pe aripi iluzorii creștea în larg ocol.
Acum, privindu-ți fața, te înspăimânți deodată
De saltul greu care-l încerci în gol.

Există viața largă necadențată încă,
Ce-n viitor deschide fantastice ferești.

Complexa-i frământare, esența ei — și lupta
N-o poți crea. Poți însă s-o trăiești.

Din resturi consumate încercări sterile
Alt vis să-ți reînvie, ascultă azi alt glas.
Întârziat sosi-vei în locurile unde
Ești așteptat în acest ultim ceas.

Nici pentru tineri viața nu-i nesfârșit de lungă —
Ea nu așteaptă-n poarta intimului banchet.
De timpuriu gândește să faci ceva durabil,
Dacă nu vrei să putrezești încet.

Ai vrut să spui în versuri ce-nseamnă duioșia,
Ce-nseamnă zborul lacom spre luptă și spre țel.
N-ai reușit. Și totuși mai este încă vreme —
Poți spune-acestea toate și-n alt fel.

Cu buzele strivite-ntre ele de-ncordare,
Vei părăsi altarul trecutei amăgiri,
În față satul umed își suie-n ceață fumul,
Printre copacii toamnelor, subțiri.

5

În încăperea albă e-un univers mărunt,
Plăpânde trupuri strânse în straie de aba,
Ochi în candori sfioase și cranii tunse scurt...
Acestea toate în puterea ta.

Priviri și-abecedare catalizezi sever
Ca să se nască sarea învățăturii, nouă.

Afară plouă-n silă din cerul uriaș,
Răcoare-mbelșugată,-afară plouă.

Sub creștetele tunse se plămădesc imagini
Ce-au să se împlinească în anii care vin.
Mai știi — poeți de seamă îi vei cunoaște mâine,
Ți-s dragi. Nu ești invidios, puțin?

LUPTA DUBLĂ

Să ne păzim cu grijă de al uitării val
Cunoașterea culeasă cu trudă, dinafară.
Dacă-am pierdut o dată un adevăr vital,
Îl regăsim mai greu a doua oară.

Cuprins de somnolență, uitam odinioară
Esența vremii noastre; și ca s-o aflu iar,
Pe drumuri încâlcite sub soarele de vară,
Am străbătut un dureros calvar.

Credeam că se cuvine să implântăm hangere
Doar în putreziciunea aflată între noi,
Că, mai presus de toate, în viață ni se cere
Să măturăm ograda de gunoi.

Să ardem, da, gunoiul ce aerul împute!
Acestea toate însă ar fi fără folos
Dacă-am uita că-n față dușmanul își ascute
Pe gresie cuțitul veninos.

Adună inerția în fața noastră oaste,
Gătit de luptă fie deci orișice bărbat,
Dar să stârpim — destoinici — și-n rândurile noastre
Tot ce-i de inerție cariat.

Această luptă dublă s-o ducem treji și duri,
Uniți și-n suferințe, uniți și în victorii,
Precum uniți pe viață stejarii din păduri
Întâmpină furtunile și zorii.

AL TUTUROR

El a plecat din munți ca un izvor,
Vuind impetuos, sclipind la soare,
De sus se-ntoarce, preschimbat în nor,
Cu ploaie caldă, binefăcătoare,

Dă sevă rădăcinii încordate,
Înviorează tropotul de cerbi...
Când spală colbul adunat pe ierbi
Îi curg în suflet valuri tulburate.

El nu-i numai al lui: e-al meu, al florii,
Al brazilor, al coaptelor podgorii —
Și-i totuși el, atât de neștirbit!

N-arată ce lumini în el scânteie;
Doar când se odihnește, însorit,
Fără să vrea aprinde curcubeie.

NOURII

Privesc grăbiții nouri ce-alunecă pe zări,
Topindu-se departe și revenind întruna.
Parcă-mi trimit tăcute, nostalgice chemări,
Ei, frații cu dreptatea, cu ziua și cu luna.

Oceane mari de apă pe-a cerului genuni
Câteodată-s limpezi ca lacrima pe-o pleoapă,
Revarsă altădată și trăsnet și furtuni —
Rămân aceleași totuși oceane mari de apă.

Ce chipuri prinde-n slavă al norilor convoi!
Centauri, turme, nave, creneluri de redută...
Noi îi urâm când grindini revarsă peste noi,
Noi îi iubim, cu stropii lor calzi, când ne sărută.

POEZII
APĂRUTE POSTUM

CÂNTEC DE ÎNCEPUT

(Fragmente)

Aripi de vultur în zbor de săgeată Icar și-a rotit,
Cei doi pumni omenești lacomi să-mplânte în soare,
Astăzi eu vreau să întreb răzvrătit nesfârșirea:
Cum de-a-nchegat după-atâtea puzderii de ani
Între arsurile tâmplelor mele pornirea
Și strigătul celui căzut!

Zbor, zbor cu anii mei tineri,
Zbor ca un șoim înconjurând strâmta-nchisoare-a
pământului,
Aripa mea se izbește mereu de zăbrelele nemărginirii
Și parcă-i un veac de când zbor.

Azi, înainte de-un nou și sălbatic avânt,
Vreau ca să cânt cu cântecul meu de-nceput.

Când se născuse poetul ochii-i văzuseră munții înalți,
Cerul înalt și frumos.
Veșnic îl cheamă de-atunci și îl tulbură
Dorul de ceea ce-i nou și desăvârșit.

Veșnic de-atunci alunecă-n lume ca flacăra,
Palmele-i calde învie frunzare și inimi
Ca să le lase din nou pradă morții, plecând mai departe
Mereu, mereu cântând.

... Simt că mă blastămă frunzele, buzele, moartele inimi,
Pentru că odată-nviindu-le, morții din nou le-am lăsat.
Nu-s vinovat, nu-s vinovat
Că pururi caut, caut.

Prea repetat rupe tăcerea sub frunte
Strigătul prelung al străbunilor mei,
Toți ce murind mai aveau încă multe de spus.
Strigătul lor e acel ce-mi agită făptura,
Zbuciumul meu ascunzându-l sub zâmbetul roșu al gurii,
Pecetluind întrebarea
Sub limpezimea de floare a ochilor mei.

Viața e tot ce iubesc, tot ce cânt,
Toate văpăile patimei mele într-însa se mistuie.
Viața — smintită-nfrățire cu vraja-nserării și-a zorilor
Viața — năvalnică grindină-a luptelor,
Viața — dragostea omului...
... dragostea...
Hei, aș dori să iubesc o femeie și eu...
Ea în mine există de mult și-o aștept...
Are un suflet ca aerul, mângâindu-mi vâslirea aripei,
Are un sânge ca viforul, sângele meu biciuindu-l,
Are o minte ca soarele, lângă a mea ca să ardă,
Trup mlădiu, sâni pietroși, statuie antică vie.

Până azi n-am iubit,
Deși somnul m-a prins uneori cu tâmpla în poala
frumoaselor.

Eu, fiul și flacăra munților,
Îndoitu-mi-am fruntea și-n iarba câmpiilor ude,
Primit-am sărutul frunzarelor veștede
În așteptarea sărutului focului sfânt renăscător.

Azi omenirea trăiește în pragul mărețului ev,
Pas uriaș căscat în istorie
Când se încearcă ucide duioasa rușine a omului —
Dragostea lui pentru sine...
Pornim, ca omul, topindu-se-n semenii lui,
Totuși, el însuși să fie același,
Înzestrat cu tăria omenirii întregi.

Străbune Icar, voi, cei vechi,
Mult prea mult îndrăgitu-v-ați singuri;
Vrut-ai în pumni să prinzi soare
Numai ca asta să fie făcută de tine...
N-ai lăsat omenirii decât strigătul tău...

Eu nu cunosc iubirea de mine —
Cunosc iubirea de adevăr.
Pe mine tinzând să m-adăp, să mă sui,
Tind să înalț adevărul în mine.
De pe cer, din pământ, mă țintesc nențeleși,
Pretutindeni, doi ochi de nimic:
Începutul...
Sfârșitul...

. . . .

Pentru că-s om...
Om care astfel pășește pe glie:
Pleacă făptura-nainte,
Cade,
Frânge căderea prin pas,
Pleacă făptura-nainte,
Cade,
Frânge căderea prin pas,
Pleacă făptura-nainte...

Miezul pământului trage spre dânsul
Trupul și creierul meu.
Numai cu sufletul meu, poate mai mult decât altele,
Este atras ca o mare de toată-nstelarea azurului,
O armonie de mii de maree, fluxuri-refluxuri.

. . . .

Seara aceasta pornesc într-un nou și sălbatic avânt.
Stau în poiana albastră printre mesteceni de aur...
Luna răsare în spatele piscului înalt și subțire...
Vântul îmi spune c-odată ciobanul suise în vârf
Și îmbătat de-nălțime, singur crezând că-i un munte,
Pasul și-a-ntins pe alt munte să-l puie...
Astăzi, sub râpă, în tidva lui albă
Viespile bozăie-n faguri uscați, de cenușă.
Luna pălește, eu mă-nfior...
— Cum îs oamenii!

Seara aceasta pornesc într-un nou și sălbatic avânt...
Zboruri confuze în urmă rămân...
Nu înțeleg încotro prin furtună se-ndreaptă corabia —
Are vreun rost să-nțeleg cum pe punte aleargă matrozii?
Nu înțeleg către ce nesfârșiri universul grăbește —
Are vreun rost să-nțeleg cum se-nvârte pământul prin el
Și spre ce năzuiesc în viață stăpânii mărunți ai pământului,
Uriași doar prin nemărginita îndrăzneală de-a fi?
Are!
Veacuri de veacuri aceasta făcu omenirea.
Supse din lut pentru creier al sângelui must.
Prefăcându-l, prin „el“, în gândire —
Lunga istorie-a trudei înaltelor frunți.

Astăzi când omul ucide-amăgirile —
Noul efort al gândirii începe.

. . . .

Fiece gând care azi îndrăznește
Este-o fărâmă din gândul cel mare de mâine
Ce va supune Întregul!
Seara aceasta pornesc într-un ultim avânt
Cu nădejdile-mi toate.
Totuși e trist că mi-i zborul finit,
Că viața îmi dă prea puțin,
Că atunci când cădea-voi, durutul meu strigăt zbura-va
Să cate alt om ce-o să cheme prin veac:
— Astăzi eu vreau să întreb răzvrătit nesfârșirea
Cum de-a-nchegat după atâtea milioane de ani
Între arsurile tâmplelor mele pornirea
Și strigătul celui căzut!

BUCURIE

Vreau astăzi să-ntoarcem privirea în sus,
Spre codrii cu brazi, spre cerul cu lună.
Veniți să-ndrăznim să simțim nemurirea
Cu inima-n repede tropot cum sună!

Solemnă și gravă ne turbură noaptea
Curgând pe izvoare și-n codri fierbând
Cu nările largi din găvanele palmei
Sorbim răsuflarea-i de fum și pământ.

O stea se prelinge în sus către creasta
Înaltă a cerului, clopot gigant.

O altă se sparge cu flacără mută
Și țăndări astrale înfige-n neant.

Cu trosnet un brad a căzut și aud
Din lut cum un mugur trudește să vie,
Am ochii la veșnica trecere-a lumii,
Dar inima-mi plină-i de grea bucurie.

Mă bucur când moare o stea în înalt,
Mă bucur când steaua pe ceruri răsare,
Mă bucură tainic oricare apus
Și-aprinsă, oricare ivire de soare.

Când moare un brad doar sămânța-i mai dăinuie
Să nască pădurea de mâine din ea,
Iar steaua, murind, își împrăștie zgura
Prin haosul care mai naște vreo stea.

Spusese pe vremuri bătrânul Shakespeare
Că noi chipul nostru-l cioplim ca-n aramă
În pruncul din rodnicul pântec de mamă,
La fel istovindu-ne-al zilelor șir,
Ca brazii ce mor lepădându-și sămânța
Să crească prin vreme răzbind din pământ,
Ca fiara, ca steaua, ca pomii cu floarea
Murind ca să vină și alții la rând.

Nu-i drept! E puțin! Mai presus de luceferi
De brazi și de fiare suntem mai presus.
Căci faptele noastre și visele noastre
Trăiesc peste clipa când noi am apus.

Când ultima rază se stinge din ochi
Şi ultimul gând ni se stinge din minte,
Lăsăm după noi ce-am gândit şi-am muncit
Acelor ce, mulţi, se vor naşte-nainte.
Cu paşii gigantici păşind prin viaţă
Săpăm grele urme pe lut şi pe-nalt
De-o mie de ori mai adânci ca acelea
Ce monştrii arhaici le-au rupt în bazalt.
Iar visele noastre spre rod înmiit
În cei care vin se-altoiesc, şi iubirea.
Avem bucuria de-a spune murind
Că suntem mai veşnici decât nesfârşirea
Prieteni, veniţi să privim acest cer
Şi codrii cu brazii şi munţii din slavă
Căci noi, numai noi, îndrăznim să simţim
A nemuririi bucurie grozavă.

TUI

(Din ciclul Contemplaţii)

Tuiul proaspătului vis
Înaintea ta închinu-l,
O aromă mi-a trimis
Cimbrul verde ori pelinul.

Lemn sculptat pe vremuri vechi
În profiluri dulci de fată
Şi cu tălpile perechi
Din esenţa-n timp crăpată;

Melancolic și mășcat,
Râsul gurii subțirel
Cum căzut în lut roșcat
Fulg de aur ori cercel;

Globii ochilor fierbinți
S-au compus să te-ntărâte
Irizându-și spre dorinți
Raze de-ocolișuri, câte.

Pe când sufletul târât
Noaptea vine să ți-l calce
Înecat în nu știu cât
Fum de arbori și în alge.

4 septembrie 1956

VÂRSTA DE BRONZ

1

Prietenii mei, traiul ni-i tot mai matur,
Deși suntem la vârsta poeziei lui Rimbaud Arthur.
Ne-am plictisit de snobism, până și de plictis,
Ochiul rațiunii ne urmărește pururi deschis,
Romanțele sentimentale de multă vreme ne fac haz,
Vedem luna sferică, aridă, reală,
Fără ochi și obraz
Și fără beteală.

Cel mai bun dintre noi poartă în spate o dâră de cuțit.
Fusese activist și a primit-o fără să se clatine, bărbătește.

De aceea i-i chipul mai palid, glasul mai repezit
Și câteodată tușește.
Celui mai vesel flăcău dintre noi
I-a murit și bunicul și tatăl în război.
Mama lui a tors, a cârpit și-a spălat pe la case.

De aceea scrie poezii cu lozinci care sunt totuși frumoase.
Celui mai tânăr dintre noi, celui cu unghiile netăiate,
I-a trimis taică-său răspuns că nu mai vrea să-l știe
Dacă-l mai întreabă-n scrisori, în loc de sănătate,
De ce n-a intrat încă în Gospodărie.

Fiecare, fără chiote, își iubește țara,
Suferind când echipa națională pierde vreun campionat
Și mai mult, decât omătul mieilor, primăvara,
Ori tragedia șovăirilor țăranului
Lasă un raion codaș la semănat.

Fiecare dintre noi a sărutat mândria pe față
Cu buze fierbinți și subțiri.
Nimeni dintre noi nu-și pleacă fruntea semeață
Decât în fața robinetului, și fiecare are multe amintiri.

Prietenii mei, traiul ni-i tot mai matur,
Deși suntem la vârsta poeziei lui Rimbaud Arthur.
Romanțele sentimentale de multă vreme ne fac haz,
Fără ochi și obraz
Și fără beteală.

Câteodată totuși, în nopți cu nouri limpezi,
Când flăcări verzi pe sârmă înșiră ultimul tramvai,
La luna astronomică privim sfioși, alături
De fata caldă și cu păr bălai.

Căci tinerețea noastră, când știm și când nu știm,
Ne poruncește pulsul în piept, ca o dogoare,
Precum curajul omenesc, fierbinte,
În miezul navei interplanetare.

2

Clopote grave sunară trezirea
Generației noastre.

Tragem cugetarea afară din teacă.
Anii noștri în dansul cu săbii acum să petreacă.
Dansul superb ca o luptă și ca o-nnoire,
Ca un zbor însetat de Icar, spre fericire.

Vrem să descâlcim toate căile!
Vrem să istovim toate punțile!
Ca, împrejurul catargelor, stoluri de păsări,
Noi întrebări, noi întrebări ne înconjură frunțile.
Dezlegările detună în creier.
Una după alta cad despletite
Întrebările, întrebările nesfârșite.
Linia buzei se taie mai sigură,
Ochii străpung mai adânc și-s mai grei.
Între călcâi și recile steiuri
Sufletul nostru aruncă scântei.
Bunii noștri, în lupte prelungi,
Pentru noi câștigară
Cămășile albe de stăpân peste țară.
De-om uita-o vreodată, apoi
Să ardă cămașa lipită de noi!
Prin vastele stepe ale amintirii
Încă aleargă-n vârtej delirant

Văpăile războiului, negre,
Am văzut fata cu coadele lungi.
Fugea îngrozită-n april
Printre gloanțele câmpului verde
Ca fumul de trotil.

Am văzut moșneagul alergând în jurul
Casei năruite-n fum gălbui.
Poți uita vreodată cascadarea plânsului —
Tuse-nsângerată-a sufletului lui?...

Cu zornet de oști, frontul trecu peste sat.
Vai, câte morminte-nsorite,
Câte-nsorite ruine
Și câtă durere-nsorită-a lăsat!
Foame și tifos, bătrâni și copii,
Ologi, și vădane, și tifos, și foame.
Mâncau copiii, livizii copii,
Șopârle prăjite-n jăratic de vii.
Eu știu un om de-atunci
Cu fața înăsprită de pușcării și munci.
Se perindase răzvrătită-ntreagă
Viața lui dreaptă de țărani săraci.
Glumea cu mai toți — la ce s-amărăști oamenii
Când și așa îs destul de posaci!

Era un om vesel, numai câteodată
Se făcea îngândurat și ursuz.
Vorbele lui îmi aprindeau inima
Pâlpâind ca flacăra-n auz.
L-au privit oamenii ferit la-nceput,
Apoi au stat cu el la sfat pe șanț.

I se vedea pe mână inel crestat în piele —
Sărutul unui lanț.
O, ziua ceea, clocot nebunesc.
Venea porumb și grâu — porumb rusesc.
Cu sacii peticiți, ca o vâltoare vie,
Curgeau flămânzii, mulți, la primărie.
Și s-a mâhnit, s-a-nfuriat mulțimea
Când a văzut că-n grâul cel rusesc
Prin mucegaiul boabelor încinse
Viermii pestriți foiesc.
Striga primarul: — Nu ți-i bun, sărace?
Pune-l în sac! Eu altul nu pot face!

Dar omul cu inelul roș la mână
S-a încontrat: — Băieți! la căutat!
Primarul, grâul nostru ne-a schimbat!
Și i-am găsit într-adevăr umplută oala
Cu grâu curat
Și cu porumb curat
Ca aurul la minele din Baia.

La geamul vecinului meu, pe-nnoptat,
Dulăul a scâncit și a tăcut.
Îngrozitor, subit, a lătrat
Mitraliera.

Mi s-a părut că luna desprinsă se lasă
Ca un trăsnet rotund peste văi.
Ferestrele săreau în țăndări —
Ochi după ochi, bucăți de văpăi.

În zori, la poarta vecinului meu,
Năruită,
N-avea cine prinde pânza cernită...

Era un om vesel, numai câteodată
Se făcea îngândurat și ursuz...
Îmi spunea lucruri care-mi aprindeau inima...
N-a apucat să termine de spus...

În mintea mea, peste ochii lui siguri,
Ochii lui petrecuți de zădufuri și friguri,
Uitarea nicicând n-o să-și scuture pletele.
Simt în ceafă ochii lui, sfredele:
Spune, spune, spune
Tot ce eu n-am putut spune!

Cu limbile negre proptite-n pământ,
Pluguri, pluguri; zarea detună,
Nave metalice zgârâie cerul:
Bun! Ceru-i senin! N-o să fie furtună!

Sonda erupe; se-ndoaie spectral
Mana, mana pământului, brună.
Nave metalice zgârâie cerul:
Bun! Ceru-i senin! N-o să fie furtună!

Țara se-ntinde cu cerul aproape
Brăzdată de sârme sonore și ape.
Țara se-ntinde brăzdată de noi
Palate și fabrici în sate și-orașe:
Acestea-s pecețile frunților noastre
Și brațelor noastre, uriașe.

Brațele noastre vânjoase sunt arse de vânt,
Nările noastre rănite de vânt,
Nările noastre amestecă iz de benzină și floare,
Gândul ne mână spre vânturi mai dulci, viitoare.
Curg în Carpați mucezitele șipote
Cu apa bâhlită, hulită și rea:
„Aici s-adăpară bandiții din codri. Nimeni nu bea!"

Ascuns în piatră ori ascuns în nămol,
Ori ascuns în suflete cu dangăt gol,
Cu dârzenie neagră pândește
Cel ce mi-a ucis vecinul, mișelește.
Ucigașul trăiește!

Vecinul meu n-are un ochi:
Ucigașul l-a asmuțit
Pe badea Nătângu, cel ager de cuțit!
Frate-meu e galben de vin și de tristețe:
Ucigașul s-a aflat să-l răsfețe!
Sora mea, școlărița, a slăbit,
S-a ofilit la internat:
Ucigașul a furat!

Simțiți, prieteni, sfânta ură,
Ura fără măsură, ura mare,
Cât toate iubirile noastre de mare!

Greșeala, nepăsarea ori încâlciții pași
Sunt vina ce mai crâncenă ca vitriolul arde.
Nu-i timp de pocăință și remușcări! De-acum
Nu mai schimbăm cuvântul și arma cu petarde.

Suntem mândri, prieteni, de zorile nemaivăzute
Ale deșteptării noastre, masive ca stâncile,
Zorile-n care se-mbină seninul victoriei
Cu sângele jertfelor noastre, cu sânge.

Suntem mândri de holde și cântece,
De râsul sănătos, cu toată gura,
Prieteni, dar și-n hohotele noastre de râs
Să scapere ura!

Vârsta de bronz, clopote grave sunară,
Tragem cugetarea din teacă afară!

DRACUL ȘCHIOP

Tuturor nemernicilor

Cărau comori săpate sub lună și-n secret.
Urcaseră prea lesne în pisc de zaiafet.
Purtau trufașe tuiuri pe creștetul zălud
Și noile blazoane cu încă smalțul crud.

Dădeau porunci cu lene și n-auzeau nimic,
Dar se-auzea în vale o fierbere grăbită
De fier și os și piatră, de scrâșnete de cric,
De nesfârșită muncă, de lume ce se-agită.

În deșucheate dansuri, acest sobor dospea
Ca-n buba unei alte, răsăritene Rome.
Și fluturau lungi văluri în aer, de tafta,
Urzite-n vin, bătute în galeșe arome.

Când, rezemat de cârjă și-n galben îmbrăcat,
Un personaj coleric și straniu se arată —
Zbârcită foarte fața, ori roasă de vărsat,
Iar la piciorul teafăr copita despicată.

— „Nu voi m-ați scos pe mine dintr-al fiolei miez
(Ce voce neplăcută! Ca scrâșnetul țâțânii!),
Nu mi-ați făcut vreun bine, dar vreau să vă distrez —
Vă scot acoperișul căpățânii.

Să-ncep cu-acel ce-n ceată e cel mai și mai și,
Cel cu figura-n aur și lene parcă unsă.
I-am ridicat capacul. Puteți acum privi
Monumentala lume dintr-însul, ce-i ascunsă."

Săriră toți să vadă: privirile năuce
Ținându-și uluirea și-o miorlăiau nebunii,
Cum mâțele din deltă se-aruncă să apuce
Mâncarea lepădată pe creștetul vreunei.

Și ce-au văzut! O grotă cât un imperiu sur,
Plăci de grafit, și-n tristă-mpletire reciprocă,
Contururi tandre, umbre de foi și de velur,
Desene pure, toate strivite-acolo-n rocă,

Întruchipând figura de-adolescent tăcut
Cu întrebare-n frunte și-n inimă cu milă,
Mlădiță de departe ce, arbor, n-a crescut,
Ci prăbușită-n straturi s-a împietrit, fosilă.

Se ridicau deasupra coloși de sulf în bolți
Ivind tăioase cercuri și limbi de iatagane,

Pereții înăuntru se ariceau cu colți,
Nemișcătoare curbe și unghiuri lungi și stranii.

Și niște țevi sucite, ca niște vene, poate,
Se-ncolăceau pe colții aceștia să se suie,
Lăsând în străvezimea lor verde să înoate,
În loc de sânge,-o apă subțire și gălbuie.

Din când în când afară mai iese clănțănind
Și-apoi între jivine-n adânc din nou revine,
De răutate slabă, cu colți ce se desprind,
Cățeaua lașă-a dragostei de sine.

Iar golful ca-ntr-o scoică definitiv suna,
Pe când pe pardoseala pe care pare-a geme
Strivit adolescentul, își mișcă unda rea
Fosforice reptile împreunate-n gheme.

Poate-au fost geamuri, poate timpane spre afară
Și pătrundeau prin ele orașe ori poieni.
Dar plumbul din vitraiuri lățit, le astupară;
Timpanele strâmbate sunt grele de licheni.

Și evident nu grindini, nici trăsnet a ucis
Această lume; frântă, ea singură căzuse,
De prea puțină vlagă, prea mult văzduh închis,
De-un dor de parvenire zvâcnită, ca de tuse.

Pe clădăria spartă un craniu se preface
Cu dinadinsul proaspăt, cu dinadinsul bun,
Ca-n putredele târguri când târfele sărace
În zi de sărbătoare au miros de săpun.

. . . .

Rânjește dracul galben și iar întinde gheara
Să mai desfacă-un creștet. Mesenii, pământii,
Cu palmele pe creștet se clatină cum vara
Ciulinii în furtună se clatină hazlii.

Iar dracul șchiop rânjește mai trist și ca un sfredel
Rotindu-se-n pământuri s-a dus, și scârțâi.
Prietene, el știe atât de multe! Crede-l
De-o fi să-l întâlnești și-ți va vorbi.

Mesenii? Se frecară la ochi, priviră-n gol
Cu linii noi tăiate pe palida lor mască.
Și-au zis c-un vis fusese, sporit de alcool,
Și n-a avut curajul nici unul să-l rostească.

Dar cheful se spărsese și fără de zăbavă
S-au despărțit cu fața posomorâtă, gravă,
Când îngroziți văzură în dunga unui nor
Cum dracul șchiop și galben sălta într-un picior.

ANCORA

Ideea se îndoaie și gândurile mor,
Se-ndoaie-aici ca bolta albastrului de sus,
Și bate-un gând clorotic și gândurile dor,
Și pajiștile vremii se par a fi și nu-s.

Iar marea ce puterea în mal își irosește,
Neliniștită încă, nedivizată-n ceas!
Și-s țintuit sub țărmul sărat de solzi de pește,
Tot navă zbuciumată când ancora n-am tras.

CIRC

Sunt cerşetori în straie de paradă,
Cu pieptul costeliv în faţă scos,
Sunt remuşcări ascunse sub pomadă
Şi comicul devine dureros.

Iar mintea beată-n ei se dă de-a dura
Zadarnică, în scrâşnete de os.
Infernul şi-a deschis într-înşii gura.
Şi comicul devine dureros.

SCHIŢE PENTRU UMANISM PROLETAR

1

În secolul acesta nervos, mai ales,
Oamenii sunt mai nestabili decât principiile.
Oamenii, prin inima lor inegală-n bătăi,
Prin mintea ritmată de Somn şi de Gând,
Prin oricare gest, se mlădie între bine şi rău,
Şi totuşi se mişcă încet înainte,
Şi totuşi principiile tind să le prindă conturul
Ca aerul ce se mulează în jurul
Făpturilor noastre,
Albastru şi dens.
Este o dragoste obişnuită aici,
Oamenii nestatornici sunt aşteptaţi răbdător
de principii,
Ştiind că în curând au să se-ntoarcă la ele,
Iar când zăbovesc nepermis de-ndelung,
Principiile răzbunătoare devin.

2

N-am să mă pot dezobișnui niciodată
Să denunț „la sottise, l'erreur, le pйchй, la lйsine“,
Dar viața m-a învățat să mă tem
De dureroase ravagii ilogice.
Am văzut un om cu o plagă pe braț,
Durerea îl electrocutase
Și nu mai țin minte,
Omul și-a retezat brațul,
Ori poate s-a sinucis.
În gestul lui erau
Și prostia, și greșeala, și păcatul, și lenea
Și, peste toate acestea, abisul.

N-am să mă pot dezobișnui niciodată
Să denunț și prostia, greșeala, păcatul și lenea,
Dar viața m-a învățat să mă tem
De dureroase ravagii ilogice.

3

M-am desprins foarte timpuriu de părinți,
Am trăit numai din puterea gândurilor mele,
Deci sunt proletar.
Oh, știu, uneori am greșit
Și am fost extrădat.
Dar cu toate acestea ochii mei sinceri și demni
Mi-au readus repatrierea de clasă.

. . . .

5

Iar acum
O privire asupra viitorului.
(Nu-s poet, nici vizionar,
Sunt un om care-și tratează temele.)
Acum viitorul.
Nu un om, nici măcar un copac,
Un univers ce-și crește-nțelepciunea…

ÎNAINTEA SERII

Membrana-nfrigurată, sclipind în nesfârșit,
Grăbite aripi albe sub cer a oglindit;
Cercând în van amarii săi stropi sub val a-nchide
Șuierător respiră iar buzele-i lichide
În resemnări de-o clipă ori în fierbinți porniri
Se strâng ațâțătoare și se întind subțiri,
Răspund cu glas de unde luminii ce ascunde
Sub bolțile din zare, suave și rotunde.
Pășim tăcuți — vorbește în locul nostru marea,
Amețitor murmură foșnindu-și val de val,
Pe față îți răsfrânge, verzuie, scăpărarea
Și-n pletele-ți sărate cu luciu mineral.
Ni-s degetele strânse, fierbinți, parcă-ncâlcite
În alge nevăzute și ochii ni-s măriți.
Trăim minunea mării ce voci adânci trimite
Sub repezile zboruri de pescăruși grăbiți.

CÂNTECE DE RĂSCRUCE

Sunet din cobuz uscat,
Ori din fluier plin de seve
Cântecul a adunat
Astăzi țeve lângă țeve,
Glas de datină străvechi,
Ori glas umed, scurs pe doagă —
Adunatu-și-o, perechi,
Sunetele, țara-ntreagă.
Veacuri au trecut, convoi
Peste noi, în cavalcade,
Tot ce-a fost mai bun în noi
Scris e-n doine și balade.
Părăsind uitatele
Vremuri aspre, infernale,
Doinele, baladele,
Intră-n rândurile tale.
Și în cetatea lor semeață
Intră cântecul cel nou
Urmărind în dimineață
Furtunosul tău ecou.
Și el știe pe deplin
Că-nchinându-ți-se ție,
Cântă propria-i mândrie
Și superbul lui destin.

CUPRINS

AM CĂUTAT

Am căutat și caut. Căutând
M-am pomenit greșind. Din când în când
M-am pomenit din vina mea flămând
Și m-am însângerat în spinii
De pe cărările spre zările luminii.

Dar dacă cineva gigantic ar veni
Și mi-ar rosti: Eu îți dau viața toată
Neîncepută, nepătată,
Dar să mi-o dai apoi în seamă mie
S-o duc înspre visata zare purpurie
Pe drum neocolit, de netezime,
Pe drumul neștiut decât de mine...
Deci astfel de mi-ar spune
Eu aș simți că tot ce-mi spune-i putred,
Cu hotărâre i-aș răspunde: — Nu cred!

De poți schimba secara-n trandafir,
De-mi poți schimba viața, nu mă mir:
Chiar de-ai schimba bătrânii în copii,
Drum drept și neted tu nu poți să știi —
Și chiar de-ai ști, pășind în urma ta
Nimic n-aș mai simți și n-aș vedea.

Eu sunt aici, cu frații mei în jur,
Cu ei mărșăluiesc și râd și-njur,
E-un soare fața-n raze să ne scalde,
Pășind spre el străbatem ținuturi tot mai calde
Iar de privești atent la cercetare
Și nouă de pe frunte prind raze să ne zboare.

E drumul greu. Străbatem prăpăstii și cascade
Și suferim, dar știm c-așa se cade.
Ținuturile-acestui veac lung, clocotitor
Vreau doar cu pașii mei să le măsor.

(AM OBOSIT DE VIN, DE STELE)

Am obosit de vin, de stele
Am obosit de gândurile mele,
Am obosit de ochii care mă răsfrâng
Neculegându-mi chipul din adânc.
Am obosit râzând, am obosit de-atâta poezie
Cântând doar cele câte vor veni
Sau cele câte vrem să vie.
Visez să uit odată
Cuvinte, rânjet, gând
Și să privesc în ochii de agată
Ca fiecare om de rând,
Chipul răsfrânt să nu-mi mai văd,
Cu spaima mea și hohotul meu rece
Lângă un foc să mă cuprindă somnul
Sub zările cu margini de pământ.
În sângele fecioarei purificat și dus
Prin trupu-i alb cu frăgezimi de nea
Eu aș simți cum cerul coboară lin de sus
Ciorchini de cântece deasupra mea
Știu: acest vis pământul mi-l nutrește
Smulgându-mi dorul meu de infinit
Dar visul crește-n mine ca mădulare grele
Am obosit…

*

Mi-a murit iubirea cu rânjet și stele
Încă din feșele inimii mele
Mi-a murit și-i strigoi și-n răstimpuri revine
Și țăruș nu-i pot bate-ntre coaste la mine.

CEAS GREU

Doamne, câtă tristețe și frunză!
Te dărui și n-ai cui,
Te dărui nimănui.

Buzele se desfac zâmbind a milă,
Vinul gâlgâie-n silă.
O durere estompată și surdă
Bântuie inima mea.

Singurătatea vibrează-n timpane
Cu sunet de scoică,
E ceasul somnului.

Pași stinși, pași stinși. E ea?
Altcineva.

Îți vine să țipi de mânie
Că nu simți părere de rău!

Ceasul somnului. Ochi ațintit.
Orb, surd, cu voce anemică.
Plâns de neputință-n infinit.

9 mai 1954

SUHA

În munții mei, bătrâni aristocrați,
Cântă toate păsările cerului.
Seara se rotesc prin incendiile potolite ale nourilor
Stelele cloștii și ale oierului.
Frunzarele șoptesc o melodie duioasă și calmă
Și fiarele frământă tropot de copite-n sihlișuri.
Dragostea mea, sunt atâtea cărări sunătoare
Și-atâtea-nflorite-ascunzișuri!

Dar mai presus de toate curge Suha
Vuiește în văi ca într-o cutie de vioară.
Melodia ei, din alte vremi, răsună
Din sară până-n zori și din zori până-n sară.
M-a hipnotizat trecerea ei însorită pe prunduri
Și murmurul ei, întărit de ecoul mereu euritmic,
Suha cea repede, de o monotonie măreață
Curge în fiecare vână a versului meu.

Dragostea mea, uite, vorbesc mai mult
De mine, în loc să vorbesc de tine.
Dar bucuria sălbatică și pururea vie de-aici
Vreau să ți-o trec sub pleoapele albe și line —
În metropola luminii, cu fluturi bătându-se-n becuri
Din patul tău vast, către gară asculți cum vuiesc
Trenuri, trenuri, venind dinspre țările mele
Și m-aștepți tresărind, amețită de-un gând nebunesc.

Hai s-ascultăm împreună cum Suha își mână
Curgerea ei însorită prin brazi
Despărțiți s-ascultăm împreună Suha, Suha cea mare
Sună-n fiecare vână-a versului meu.

(TRESTIE, TRESTIE)

Trestie, trestie, pe cine ascunzi,
Vântul de seară pe cine-nfioară?
Horbota-ți neagră și multă-nfășoară
Umerii albi și rotunzi.

Valuri, voi valuri, cui i-ați șoptit
Șoapta adâncă, ascunsă și gravă?
Veți mai păstra oglindirea suavă
A chipului ei neclintit?

ADDENDA

PUIUL DE CERB

(Fragmente)

I. PRIETENII

Prinde-a prinde în perdele,
Flori albastre, lună plină.
Şi Cordun din somn îşi iscă
Ochii umezi spre lumină.

Lunecă pe uşă-afară
Cu aripe la călcâie,
Ca să vadă cum îi doarme
Puiu-n cuşcă noaptea-ntâie.

Îl găseşte-n fapt de sară
Prin poiană, sub mesteacăn.
Micul cerb plângea de foame
Ca un prunc uitat în leagăn.

Se torcea în vânt răcoare
Pe pădurile-nfrunzate...
Şi pe mama-ciută-aiurea
Lupul o sfârşise, poate...

Stă acuma la ostreţe,
Cum stătuse şi aseară.

Ochii lui sclipesc în lună,
Nările se înfioară
Și urechea lui ascultă
Cum pădurea-n zare cântă.

Că pădurea îl tot cheamă,
Și pădurea-l înspăimântă...
Lângă pui, Cordun cu grijă
Mângâiatu-i-a grumazul.
Puiul cu fierbinte limbă
Sărutatu-i-a obrazul.

Și Cordun a prins să-i cânte
Cântul — codrii să-l auză —
Că-i stătea în piept de-aseară
Și-i venise-acum pe buză:

— Pui de cerb,
Pui orfan,
Pui găsit sub un mesteacăn
Și adus într-un suman.
Dinspre codri mută-ți gândul,
Că pe-acolo urlă vântul.
Spaimele-ntind ghearele
Și se-omoară fiarele.
Sunt și eu orfan ca tine,
Și-ntr-o haină și pe mine
M-a adus din codrii lungi
Un soldat... și-i mult de-atunci.
Sunt și eu orfan ca tine,
Dar la școala noastră-i bine.
Câte învățăm... ehei!

Dacă vrei ți-arăt și ție
Slovele din cărțulie!
Ce, prostuțule, nu vrei?
Pui de cerb,
Pui orfan,
Pui găsit sub un mesteacăn
Și adus într-un suman,
Mare-mare ai să crești
Cu copitele cerbești
Și cu coarne bourești:
Prin păduri ne vom întrece,
Vom fugi prin iarba rece,
Prin răcoarea de izvoare,
Sub sărutul cald de soare,
Prin apa vâlcelelor,
Sub sărutul stelelor...
Pionierii au să-ți fie
Cei mai buni prieteni ție.
Ca să creștem împreună
Și sub soare, și sub lună,
Și sub viscol, și-n furtună.
Pui de cerb,
Pui orfan,
Pui găsit sub un mesteacăn
Și adus într-un suman...

Zorii trandafiri anină
În perdele, și-n lumină,
Și copiii-n dormitoare
Fac ochi mari, spre zori de soare,
Dar Cordun afară îi,
Lângă puiul cerbului.

Zarea-și crește crângurile-i,
Spală ploi obrazul zilei,
Curcubeul ceru-ncinge,
Noaptea focul zării stinge
Și mai curge, legănată,
Din cea vreme o bucată.
Puiul crește, se-mplinește.
Puiul ca un om grăiește,
Nu cu grai, dar ochii lui
Spun adâncul gândului...

Zburdă-n larma veseliei,
Îndrăgit de toți copiii.

II. LA STÂNĂ

E pe drum vacanța mare,
Gata-gata ca să vie,
Teii-s caiere de floare,
Smeurișu-n pârg te-mbie.
Învoindu-se la școală
Și cu puiul împreună,
Hotărî Cordun, la stână
Să-și petreacă-n munți vreo lună.

Îl tragea pe-acolo ața
De demult cu ani în urmă,
Când, trecând, prin munți, cu tata,
A-ndrăgit și brazi și turmă;
Se știa cu toți ciobanii,
De prin sat și de la clacă,

Și voia, în vara asta,
Să se joace-o nouă joacă!
... Deci, Cordun, în vara asta,
S-a băgat cioban la stână.
Între brazii plini de freamăt,
Cu baltagul la-ndemână,
Doarme lângă puiul ciutei,
Sub coliba din poiană,
Gata să sloboadă chiot
De-au să deie câinii zvoană.

Ziua îl mai râd ciobanii
Că i-i largă buclucașa
Lui căciulă, și i-i largă,
Și-nnegrită-n zăr cămașa.
Noaptea, însă, lângă focuri
Zic din fluiere întruna,
De tresaltă steaua-n ceruri
Și încremenește luna.
Iac-așa-i acuma. Cerul
Limpezit după o ploaie
Se umbrește printre brazii
Picurânzi, care se-ndoaie,
Pe când oile-n ocoale
Lângă sare se frământă,
Cu dulăi lățoși la margini
Și ciobani ce-ntruna cântă.

Stă Cordun lângă-un tovarăș
Care-i spune-o povestire.
Puiul cerbului, de piatră,
Soarbe codrii în privire.

Vorbele se rup, ca frunze,
De uitate vânturi duse,
Povestind o întâmplare
Cu isprăvi de mult apuse:

... „Un cioban păzea o turmă
Pe-o costișă povârnită.
Nu era ca astăzi, turma
Colectivei, înfrățită.
Baciul te bătea cu bâta,
Ti-nsemna cu ea pe șale,
Ca-n răboj, oaia pierdută
Dintre turma dumisale.

Era unul, Panaite,
Baci pe-atunci, cu oi, o mie —
Le-a primit drept moștenire,
Le-a sporit prin tâlhărie.
Își strânsese-avere multă,
Case-avea, cu gard de spijă,
Turmele, pe toate,-n munte
Le lăsa la alții-n grijă.

Dar din sat, și de acolo
Ochiul lui ne urmărea
Și ne urmărea și bâta
Aspră, noduroasă, grea.
Vai de-acei care-l slujiră,
Vai de-acei ce-l supărară!...
... El e-acum fugar prin codri,
Hăituit precum o fiară.

Vezi un șipot sus pe creastă —
Inima de jale-ți frânge —
El înseamnă-un loc — pe care,
Un cioban pieri în sânge.
C-au dat lupii, și ciobanul
Lângă turmă, neclintit,
Spăimântat de Panaite
S-a luptat până-a murit.

Toate tac s-asculte cântul,
Numai puiul cel de ciută
Tot adulmecă prin seara
Cea cu stele înnăscută;
Se trezește-n el chemarea
Codrilor cu soare-apune,
Când un cerb, pe zări, departe,
Strigăte de nuntă pune.

De Cordun își freacă botul —
Tremurând fierbinte — puiul.
Brazii semne-i fac din cetini
Cu zimți aspri cum îi cuiul.
Puiul cerbului înalță
Primul muget de-mplinire
Și-o pornește-ntins spre codri
Care nu mai au sfârșire.

— Pui de cerb, orfan ca mine
Și găsit sub un mesteacăn,
Pui de cerb, mai zăbovește,
Pasul tău nu se petreacă-n
Largul cel cu fiare multe

Și cu ciute tinerele;
Ne'mplinită ți-i copita.
N-are zborul rândunelei.

Nu-l ascultă puiul. Fuge,
Către pâclele din zări...
Și Cordun aleargă-n urmă
Cu-ntristate, lungi chemări.
Dar în vale ce s-aude?
Se ridică val de larmă.
Câinii bat a lup și sună
Răgușite guri de armă.
Cu avânturi stânjenite
Se repede-un lup încoace,
Târâind pe cea mai albă
Dintre albele mioarce...

Lupu-i sângeros, și prada
Printre târșuri i se-ncurcă.
Lupu-i sângeros, și câinii
Au cu alții-n văi de furcă.
Oare poți să-i șezi în cale
Fără ajutorul flintei?
Iar de lupul scapă prada,
Pe cel pui de cerb va prinde!

Cu ochi mari Cordun privește
Lupul, cum spre dânsul vine
Și cu buze strânse prinde
Să-și șoptească pentru sine:
„Hei, Cordune, lasă lupul,
Că te-o strânge-n colți, ca-n clește.

Știi că astăzi Panaite
Lacom nu te mai pândește.
Dar se cade stâna noastră
Păgubită a fi oare,
Dintre marile mioarce
Să ia lupul cea mai mare?

De te-ații, te poate lupul
Frânge-n colți ca pe-un berbece.
Dacă-l scapi, și altă dată
Către stână va mai trece.

Întărtat și hulpav, lupul
Alte oi va mai răpune...
Haide, sari la lup, ucide-l
Cu baltagul, sări, Cordune!“

A izbit Cordun. Baltagul
S-a-nfundat în blana udă.
Lupul s-a oprit o clipă,
Scuturând din cap cu ciudă.
Intră spaima-n om și-n fiară,
Dar pe moarte și pe viață
Se înfruntă om și fiară
Cu privirile de gheață.

— Hei, dulăi, veniți încoace!
Vin dulăii, vin ciobanii,
Și găsesc un lup pe moarte
Care mușcă bolovanii,
Pe când tremurând și palid,
Cu vreo câțiva pași la vale,

Băietanul șterge-n pripă
Fierul, încruntat, de poale.

Fluierele iarăși sună
Printre brazi și către stele.
Oaia zbiară în colibă
Cu piciorul-n lopățele.
Iar ciobanii plini de chiot
Pe Cordun cu zarvă mare
Îl tot laudă și-l cheamă
Toți — și care mai de care.

— Uite-l, măi, ca mâine-ajunge
Om vestit, — încep să-și spună, —
C-a venit aici în joacă
Și-a făcut ispravă bună.

Dar Cordun își plânge puiul
Cel de cerb, cu jale mută.
S-a șters noaptea, ca de-o albă
Mână mare, nevăzută.
Zorii-și tremură pe creste
Brumărie, pâclă deasă,
Când se-aude-un foșnet: puiul
Cel de cerb s-a-ntors acasă.

III. TOAMNA

Vine toamna; tot mai rece
Prin colibi, seară de seară
Cerul împestrit cu stele
Răsuflarea și-o coboară.

Blănurile de jivină
Țin călduț, dar firul ierbii
Tremură, și dinspre munte
Goarna toamnei sună cerbii...

Oile mai pot să steie
Înc-o lună pe ponoare,
Dar Cordun din nou la școală
Trebui-va să coboare,
Să-și revadă-atâți prieteni,
Dar și stâna să o lase.
De aceea-i vesel parcă,
Dar și jalea-n piept l-apasă.

Totu-i gata; și-a tras cușma
Și-a ieșit în gura stânii.
Gudurându-se-i dau roată,
Cu bătăi de coadă, câinii,
Iar ciobanii râd de dânsul,
Ca să nu se vadă bine,
Că le pare rău de-o vară
Petrecută-atât de bine.

Deci cu puiul cel de ciută
Stă Cordun să se coboare,
Sus în deal fac semn ciobanii
Zugrăviți pe alba zare.
Puiul saltă înainte,
Printre cetini și pâraie,
Iar Cordun îl urmărește
Cu privirea de văpaie.

— Vezi, ștrengare, cornorate,
Nu te rătăci, așteaptă,
Că lăsăm acuma drumul
Și luăm poteca dreaptă.
Ne așteaptă-n văi băieții
Și să vezi ce veselie!...
Doar atâta, ca pe cale
Gust de fugă să nu-ți vie.

Parcă-ar înțelege puiul;
Tropotind, îl înconjoară,
Bucuros și el pesemne
C-or ajunge-n sat deseară.
Dar din când în când și-ntoarce
Cătătura lui blajină
Către creasta care-ascunse
Câini și oi, ciobani și stână.
— Lasă, pui de cerb, spre sate
În curând au să te lase,
Aducând mireasma stânii,
Turmele cu oi mițoase.
Ne-om uita și noi, și alții —
Cum cu dangăt se coboară —
Și-om visa cu ochii-n pâclă
La o altă primăvară...

Trece puiul printre ramuri
Cu iuțeală de șopârle.
Codrii se-ndesesc; cărarea
Ca un șarpe se azvârle
Printre râpe și sub cioate
Și prin locuri neumblate.

Puiul e mai sprinten; fuge
Şi aşteaptă întru-n loc.
Iar Cordun îi ţine urma,
Încâlcindu-se-n cojoc.
Fel şi chip de câte gânduri
Prind în goană să-l strabată,
Când, de-aproape, dintre sihle,
Tună-o puşcă deodată.

Îngrozit s-a tras băiatul
Lângă-un trunchi.
Puiu-n luminiş, cu saltul
Întrerupt, căzu-n genunchi.
Bubui prelung înaltul
Codrii au sunat a moarte;
Puiul dureros îşi suie
Nările subţiri în sus...

...Cineva din sihle vine
Sub lumina de apus...

Barba-i roşie coboară,
Încâlcită, peste piept.
Flinta scoate fum pe-o nară,
Legănată-n braţul drept.
S-a-ncordat Cordun să strige,
Dar şi-a pus palma la gură:
— Ista-i badea Panaite,
Ce-a fugit pe curmătură.
Umblă după el să-l prindă
Da-i voinic şi nu i-i greu
Să-şi ascundă bine pielea
Prin păduri fugind mereu.

Aplecându-se de șale,
Puiu-n cârcă el aruncă,
Și cum pleacă țeava puștii
Printre cetini i se-ncurcă...

S-a trezit Cordun din spaimă
Lângă trunchi oprindu-și plânsul
Și pe dâra cea de sânge
A pornit șoptind într-însul:
— L-a-mpușcat,
L-a-mpușcat!
Puiul meu cu ochi brumat,
Te-a-mpușcat, te-a-mpușcat!

Pui de cerb,
Pui orfan,
Pui găsit sub un mesteacăn
Și adus într-un suman,
Noaptea-ți trece prin blăniță,
Ochii tăi au prins pojghiță,
Sângele pe nări îți cade
Pe frunzarele-ntomnate
Și-mi însemnă mie drumul
Ca pe urma ta să merg...

Ochii tăi sunt stinși ca fumul,
Ochii tăi au prins pojghiță.
Ultimele luminițe
De pe ochii tăi se șterg.
Cel ce te-a ucis pe tine,
Hoțul, inimă de iască,
Slobod în pădurea noastră
Nu mai poate să trăiască!

*

La un mijloc de poiană,
Sub al nopții greu cojoc,
Panaite stând la foc
Frige-n țiglă o pastramă.
Și cu ură îl arată
Negre degete de cracă,
Fagi umbroși, cu frunza toată,
Peste flăcări se apleacă.

E se uită-n foc și tace,
Tolănit pe trei cojoace.
Parcă-n barbă-i curge pară,
Crengile cum se coboară
Se feresc să nu-l atingă
Peste mâini și peste frunte,
Se feresc să nu-i atingă
Mâinile păroase, crunte.

Sare-n zbor Cordun de vale
Ca o flacără fugară.
Prin ponoare se prăvale
Și pe râpe se coboară
Ca să spuie, ca să spuie —
Puiul nu e, puiul nu e,
Că l-a săvârșit fugarul
Cel cu flinta albăstruie.

*

După vorba ce-a adus-o
Un cioban în sat venit,
Cu căruța lui Iftime

Cinci prieteni au pornit
Lui Cordun să-i iasă-n cale
De poiană mai la vale.
Au ajuns. Și mult și bine
Îngrijați că nu mai vine,
Ei cu ochii-n sihle cată,
Pe când spune-ncet Iftime
Întâmplări de altădată...

Deodată văd cu toți
Cum Cordun săltând prin ierbi,
Încâlcindu-se-n ferigă,
Printre brazi venind în goană,
Se apropie și strigă:
— Panaite, în poiană,
Mi-a ucis puiul de cerb!
Mai nu cred, dar el se-ntoarce
Îndărăt, cu pasul lung.
Ei pornesc cu pași de lână
După el, și îl ajung.

*

Panaite-ntins pe-o parte
Sta cu pușca după spate.

În desiș băieții-așteaptă,
Iar Iftime se îndreaptă
Singur, cu mișcări ferite —
Să nu-l simtă Panaite —
Și c-un salt, pe pușcă, mâna
Dintr-o dată s-a înfipt.
Panaite,-n fața puștii
A sărit în sus ca fript.

— Stai aşa! El stă; Iftime,
Cine ştie, poate trage.
Vin atunci buluc băieţii
Cu lucioasele baltage.
Îi priveşte crunt banditul,
Însă n-are cum să scape
Că Iftime are puşcă
Încărcată şi-i aproape,
Iar Cordun c-o sfoară udă
Fedeleş l-a cetluit.

S-au urcat în car cu toţii
Şi devale au pornit.

Stă cu puşca-n mâini Iftime,
Iar Cordun fără de grai,
Prin pădurea întomnată,
Dă arar cu biciu-n cai,
Iar Iftime îl priveşte
Şi astfel le povesteşte:
„Măi băieţi, am fost eu slugă
Şi-am dormit cu boii-n grajd —
Căpătâi, o buturugă,
Şi-nveliş aveam talaş.
Boii mă primeau să dorm —
Ştiţi că boii-s blânde vite —
Boii mă-ncălzeau în somn,
Dar stăpânul Panaite
Mă-ncălzea în somn c-un par,
Dimineaţa, ca să-i ar.
Mă hrănea cu ghionturi grele,
Ca să-i ar cele vâlcele;

Și în loc de zeghe-n spate, —
Ca să-i ar cât nu puteam —
Vânătăi și vâlci umflate
De la bâta lui aveam!“

*

Azi Cordun mai are blana
Aninată într-un cui
Și-o privește dus pe gânduri
Când bat ploile gălbui...
Toamna-i prinsă-n dans cu vântul,
Lui Cordun i-s ochii plini
De frunzare și lumini...
Întristat, dar cald i-i gândul...

— Vezi tu, pui de cerb, spre sate
În curând au să se lase
Aducând mireasma stânii
Turmele cu oi mițoase.
Ne-om uita și noi, și alții —
Cum cu dangăt se coboară, —
Și-om visa cu ochii-n pâclă
La o altă primăvară...
Pui de cerb,
Pui orfan,
Pripășit sub un mesteacăn
Și adus într-un suman,
Amintirea ta mă doare
Fără seamăn și-am să scriu
Câte am văzut și știu.
Ce-am văzut noi împreună
Pe la stână, prin livezi;

Și prin școală, și pe câmpuri
Ce-ai mai fi putut să vezi.

Amintirea ta prin toamnă
Trece tristă pe sub geam
Și-mi aprinde-n suflet ura,
Ura care n-o știam!

TEZĂ LA LIMBA ROMÂNĂ

Iași, clasa a X-a B
8 noiembrie 1951

M-am suit într-o zi pe culmea înaltă a Bursunarului care-și sumețea creasta în spatele casei mele, care gemea sub povara omătului de pe acoperiș. Iarna își sticlea podoaba licuricilor de gheață, care îmbrăcau într-o lumină dulce și bună toată valea. Mergeam la deal. Sub gurguiele opincilor, fulgii tari scrâșneau ca zăvorul... Ger, și o frumusețe înghețată, ca dintr-o țară a basmelor.

Am ajuns în vârf. Ienuperi cu ace ascuțite și bobițe sinilii se clătinau, scânteind... Vântul aducea din vale trâmbe de miroase dulci de fum.

Ochii în jur; pe dealurile ce se vedeau în zare, lucrau țapinarii... vuiau loviturile topoarelor... oamenii se zăreau departe, ca grăunțele de nisip... Dar sufletul meu îi simțea mari și apropiați, cioplind butucii și viitorul țării...

Cad topoarele; parcă ar cânta... aerul tremură și vântul vuiește undeva, înăbușit de pielița scânteioasă de gheață. Și satul, cu sutele de ferestre însorite și acoperișuri albe, luminează inima... Deasupra mea, își resfiră crengile horbotuite fagul sub care scriam stihuri astă vară. E un fag bătrân.

Scoarța lui e însemnată adânc cu negrul trăsnetului. Pe ea sunt scrijelate nume... multe nume. De zeci de ani, în zi de sărbătoare veneau aici flăcăii cu cosânzenele... Și scoarța pietroasă mai primea încă un nume...

Dar câte nu spune fagul, în aceste ceasuri iernatice, pe la toacă. Eu îi ascult murmurul molcom cu luciri de clopoței înghețați și inima mi se umple de poveste... Sub fagul ăsta am crescut, una cu satul, parte din sat...

... Cât am stat pe gânduri? Mult, cred. A început să se însereze. Acum, ies iepurii ca să roadă tulpinele tinere din livezile gospodarilor.

Parcă se aude cântec... Da, cântă oamenii, țapinarii. E ultima normă a ăstui an, împlinită. Cântecul coboară spre sat, însoțit de făclii de rășină, ce par niște licurici iernatici.

Acuși, flăcăii or să iasă cu tobele, pregătindu-se de sărbătoarea Anului nou. O să hărțuiască javrele pe sub porți și or să chiuiască. Și fetele vor sta înfiorate după perdele, privindu-i cu ochi mari și tremurători. Căci tinerețea în satul meu e stăpână. Îmi vin în minte versurile ce le-am scris cândva:

Seara își ițise stele mărunte.
Strălucind zăpada; cerul siniliu,
Foșnete ușoare, umbre moi pe munte
Și izvoru-n vale-n susur argintiu.
Galbenă ca mierea, luna le-nfioară
În omătul aspru bat doi pași încet
Pașii mei, în seară, molcum se coboară
Pe costișa albă, plină de brădet...

Pe cer, se învălmășesc nourii. Luna pălește și la lumina ei slabă se rotesc fulgi mari, gata să cadă pe gene.

Vuiesc tobele. E timp să cobor, căci în codri prind să-și sloboadă urletele lor sălbatice lupii...

Valea e largă, spicele zăpezii alunecă. Cred că m-a nimerit bine, bine de tot, gerul.

Dinspre sat, vine miros de carne prăjită; se apropie ziua cea mai tânără din anul viitor. Satul lucește ca o mie de lumânări. Clopoțeii caprelor și tobele feciorilor sună, fulgii cad. În casă trebuie să fie cald, patul moale, cărțile așezate frumos pe poliță. Mândră viață.

Cam la asta m-am gândit eu, în ora de limbă română, la teză. Aici, în Iași, nu a nins. Poate de aceea mi-au părut așa de frumoase amintirile.

Hei, amintirile și oamenii. Bre, oameni, am un sat minunat și o țară la fel. La noi, ning fulgii ca beteala și se îmbujorează obrajii fetelor ca trandafirii. La noi tinerețea e minunată. Dar nu știu cum, o vreau și mai frumoasă și lupt cu ce pot, pentru propășirea tinereții noastre.

CARTON

Ca și redactorului postului de radio, mi se pare și mie plină de interes tentativa de a culege din ciocul peniței însuși a autorului aprecieri critice asupra producțiilor sale.

Mă știu un spirit foarte dialectic; vinul și apa, de pildă, sunt puncte opuse, dar organice, ale spiralei pe care, urcându-mă, îmi consum existența.

Soborul de versuri, apărut recent sub titlul *Primele iubiri*, s-a compus urmărind cele trei trepte ale cunoașterii dialectice:

— Treapta întâia, senzorială, a fost cea mai grea. Am trăit haosul chinurilor al anilor ce au urmat Eliberării. Eram un copil, aproape un adolescent precoce. Seceta dansase sub ochii mei cu tălpile ei de foc, îmi cântase sfâșietoare melodii cu buzele trăznite de foame. [...] „De cel ce-am fost

atunci, azi mă desparte/ Ceva ca un troian ori ca un nor...“ Treapta a doua nu sosise încă.

— Treapta a doua, a generalizării, a limpezirii aș zice, s-a conturat în timpul studiilor mele la școala de literatură, deschisă de Uniunea Scriitorilor. Dogmatismul, birocratismul, necinstea, iată niște scorpii care circulau cu violență pe atunci în domeniile fragede ale tinerei noastre literaturi.

M-au bucurat unele succese ale mele, am avut însă și mult de suferit. Dar nu m-am închinat cum, vai, au făcut-o unii colegi, nemerniciei. Poate am greșit fiind prea exclusivist. Dar aceasta e alt soi de greșeală. Atunci am scris aceste *Prime iubiri.*

— Treapta a treia abia urmează. Despre asta nu voi vorbi acum; prefer să notez câteva considerații pentru viitor.

Cartea care mi-a apărut este rodul unei experiențe mai vechi. Lucrez acum un nou volum, *Lupta cu inerția,* în care vederile mele ideologice s-au maturizat. Pe lângă contemplațiile umaniste, în numele cărora lupt, în acest nou stoc de poezii se va ivi mult mai ascuțit tăișul polemic, îndreptat împotriva viciilor care frânează progresul. Evident, birocratizarea și sinuciderea etică formează întâiele mele ținte. În această direcție depun un nou fanatism, mai puțin juvenil.

19 decembrie 1955

DISCUȚIE ÎNTRE TINERI. PE MARGINEA CONTROVERSEI DESPRE SPIRITUL MODERN

Am citit în „Viața românească“, mărturisesc, cu plăcere, un articol semnat de L. Raicu și împărțit pe două numere, asupra unor probleme ale nuvelisticii actuale. Am găsit aco-

lo idei pe care nu le-am împărtășit, am găsit altele care mi-au solicitat adeziunea — în orice caz, m-au impresionat analizele fine, pătrunzătoare, purtând aproape totdeauna pecetea adevărului. Nu m-a mirat discuția pe care au purtat-o apoi consecutiv în „Gazeta literară“ doi tineri colegi, D. Carabăț și H. Zalis. L. Raicu, mobil și pasionat, subtil și tăios, înzestrat cu multă fantezie critică, uneori deformantă, provoacă, prin intervențiile sale, dispute tari[1]. Calitate aleasă și cusur totodată, dacă ne gândim la liniștea noastră sufletească. [...] Și în poezia lirică întâlnim aceeași varietate; iar pentru a ne mișca foarte familiar, să luăm cele mai la îndemână exemple. Bacovia este monocord, emoțiile lui se impun prin revenire și apăsare obsesivă, sufletul lui pendulează între puritatea muncitorilor și declinul unei lumi vechi, a cărei cădere apropiată îi provoacă nevroze și îi scoate accente funebre, când obosite, când sarcastice, demonice. Mult mai complex, ca un arici cu nenumărate și ascuțite direcții sufletești, Arghezi se mișcă pe alte cărări. Vede și el infernul uman al timpului său și-l prezintă spre zguduita emoție a cititorului, dar fără lamentații, înseninându-și verbul cu culori. Erotica sa, necunoscând sensibilitățile maladive ale celuilalt, posedă altele, superioare cred. Într-o primă etapă, inhibiția ca armă deloc lipsită de bărbăție: „Nu, mână strașnic, timpul mi-l sparge cu potcoava“, ci dimpotrivă. Sau compătimirea contemplativă, cu dezvăluirea aceluiași infern în *Inscripție pe un portret,* de

---

[1] Este vorba de articolele: Lucian Raicu, *Aspecte noi în nuvelistica noastră,* „Viața românească“, an. IX, nr. 5, mai 1956, p. 184—198 și nr. 6, iunie 1956, p. 253—263; D. Carabăț, *Ce este spiritul modern,* „Gazeta literară“, an. III, nr. 32 (126), 9 august 1956, p. 5; H. Zalis, *Spiritul modern — o realitate estetică,* „Gazeta literară“, an. III, nr. 33 (127), 16 august 1956, p. 4 (n. ed.).

pildă. Apoi, minunatele cântece de logodnă și nuntă, de dragoste împăcată și senzuală, de echilibru uman, de fericire.

Și în expresie, de deosebire! Bacovia pictează în câteva culori tragice, cântă din câteva instrumente surde, monotone, câteva adâncimi de suflet întunecat. În versurile lui Arghezi treci printr-o singură virgulă de la infern la paradis sau la locul nostalgic în a cărui perdea subțire „își petrece steaua acul". Arghezi ne place mai mult, pe scara valorilor cred că stă mult mai sus, dar amândoi poeții sunt, la fel, moderni.

Ce vor să spună toate acestea? Că există un haos din care nu putem ieși? Că orice este în egală măsură modern? Versurile lui Arghezi, Bacovia, Blaga etc. se deosebesc, totuși, în general prin caracterul lor modern și în particular prin înalta lor valoare, de producțiile de felul acelor pe care, vai, le gusta și le elogia N. Iorga.

Înseamnă că trebuie puse în discuție jaloane mult mai largi.

În primul rând nominația de „modern" nu afectează prin sine valoarea organică a unei opere de artă. Oh, se aduc atâtea elogii fixate prin noțiuni atât de contradictorii! Admirăm deopotrivă *Bucolicele* lui Virgil (Zarifopol le contesta) pentru calmul lor pastoral, sufletește arhaic, și violența modernă a unui Villon, torturat de lumea înconjurătoare dar mai ales de cea interioară. [...] Tolstoi și Dostoievski — două formule contrarii (umanistul angelic și îngerul căzut) — împart admirația aceluiași cititor, deplasând-o când într-o parte, când în cealaltă.

Revenind la contribuția polemică a lui H. Zalis, manifestez bucuros pentru ideea că artele, reflectând realitatea, suportă toate influențele mijlocite și nemijlocite ale trans-

formărilor înnoitoare, aceasta lucrând la conferirea modernității lor, a artelor. Artistul modern trebuie să țină seama, nu poate să nu țină seama de toate tezele filosofice, sociale și estetice noi, deliberând asupra lor cu mijloace adecvate, inspirându-le sau respingându-le prin operele vii pe care le compune. [...]

Cunoașterea realităților celor mai noi și a ideilor inspirate din ele nu este însă decât un prim pas. Caracterul de modernitate permanentă al lui Baudelaire nu este imprimat de faptul că, de pildă, acesta a cântat becul electric la numai un an sau doi după ce acesta lumina pe bulevardele Parisului. Mi se pare chiar că cineva i-o luase înainte, marele poet nefiind întâiul cântăreț al luminii fără combustie, ci descoperirea unor noi regiuni sufletești, aflarea unor rezonanțe, speciale, rafinarea maximă a mijloacelor artistice și totul într-o manieră sprinten spirituală, de luptă cu inerția materiei, a gândirii și a cuvintelor — aceste îndărătnice slujitoare ale Poetului.

Și Maiakovski! Citindu-l pe Bednâi, l-am înțeles pe Maiakovski. Unul torturat de temniță și de futurism, plictisit de amândouă dar păstrându-le izul pe cerul gurii, aruncă sentințe îngrozitoare sau se bucură cu juvenilitatea unui imberb. Tehnică aparent „a la Mallarmé“, de fapt punctuație grafică a ideilor, nu neapărat necesară, dar democratică. Nu bădăran, ci masiv. Iar Bednâi! Armonica bietului Demian (Bednovo Demiana) cântă guraliv într-o moleșeală verbală speriată inabil de invectivă sau de patos stângaci. Maiakovski, da, este inovator în imagini, impertinent în silogisme, revoluționar care are capacitatea de a se exterioriza, virtute a poetului major. Liric vorbind, bucuriile îi provoacă delicii asemănătoare alcoolului iar dezamăgirea gloanțe în tâmplă. Și este, prin aceasta, mare.

Și în poezia epică lucrurile stau la fel. Marin Preda când

scrie *Moromeții* își vădește apartenența politică prin felul de a vedea teoretic situația satului românesc înainte de război și calea predestinată a gospodăriei individuale. Dar ceva asemănător mai făcuseră și alții înaintea lui, și meritul poetului epic ar fi fost infim dacă n-ar fi existat acea viziune epică impresionabilă, acea putere de analiză introspectivă a unor personaje particulare, proprii lui Marin Preda.

De mii de ani oamenii își exploatează interioarele sufletești, fără a și le fi epuizat, pentru că pe măsură ce se descoperă, se construiesc altele sau se modifică cele deja cercetate. Pasiunea aceasta a curiozității, iată un semn valabil al modernității. [...]

Închei aceste rânduri poate haotice și, în orice caz, fără pretenția definitivității, apelând la o luptă nedogmatică împotriva dogmatismului.

„FLORILE PĂMÂNTULUI"

Florile pământului[1], probabil element component al frescei vaste deschise de romanul *Desculț,* este o carte care a părut unora a nu se încadra în nici un gen literar, constituind un fericit amestec de toate cele.

De fapt, avem de-a face cu o povestire avându-și ca erou autorul însuși și evocând vremuri întunecate, de mult petrecute. [...]

Substanța acestei povestiri se încheagă din prezentarea unui lung monolog interior, comunicat rareori în afară, care

[1] Pentru o posibilă datare a acestor însemnări rămase inedite până în anul 1971, menționăm că în caseta tipografică a volumului *Florile pământului* se precizează: bun de tipar — 4 octombrie 1954 (n. ed.).

oscilează între tristețe și împieptoșare, între reverie și exaltare. Unii, înșelați de stilul colorat, bine ritmat și cu deosebită forță verbală, de patetismul înfiorat al frazei, fugind de clasificări, au clasificat totuși: poem în proză. Într-adevăr, pasajele de bună poezie în proză nu sunt rare, dar cartea, privită în ansamblu, e altceva. Este aici o autoanalizare după metoda generală proustiană, dar eliminând mai strict amănuntele neimportante (păstrând totuși unele), o autoanalizare realistă în ultimă instanță. Ceea ce marchează un element al personalității artistice a autorului este bogatul, uneori haoticul colocviu purtat între gândurile eroului, colocviu prilejuit de impresii și sugestii ale celorlalți eroi, dar păstrându-se pentru sine în marea majoritate.[...] Din context nu aflăm cu cine conversează Darie. De obicei știm că el conversează cu propriile gânduri. Dar nu putem susține cu tărie că totuși n-a conversat cu cineva dintre tovarășii de drum. Există între noi și text o ușoară perdea difuză care evocă depărtarea timpului în care s-au întâmplat faptele. De altfel nici nu ne interesează dacă Darie a conversat sau nu cu cineva. Importantă este starea lui de spirit, concluziile pe care el în sfârșit le trage. Penru că eroii care-l înconjoară n-au nici ei altă importanță în concepția cărții decât în măsura în care înlesnesc consumarea procesului de gândire al eroului principal.

Deși profilul literar al lui Zaharia Stancu este cu totul diferit de profilul literar al lui Ion Creangă, vom încerca aici o paralelă pentru a fixa mai bine unele momente. De fapt, există un punct de contact: atât marele clasic cât și povestitorul contemporan narează cu predilecție „întâmplări din copilărie“, fapte trăite sau imaginate ca trăite cu mulți ani înainte.

Ion Creangă își povestește copilăria cu îngăduința matură și sfătoasă față de toate ghidușiile, poznele și isprăvile pe care le făcea altădată. [...] Dar amănuntele și psihologia

copilului sunt exacte, rememorându-ne mai toate datele esențiale ale copilăriei noastre. [...] Aici sunt distincte — emoția povestitorului și psihologia copilului de care primul se înduioșează și face haz.

La Zaharia Stancu aceste două elemente se contopesc fără putință de distingere separată. Mai mult, Darie este pus să gândească așa cum gândește azi autorul, lui Darie i se atribuie sentimente pe care azi le-ar avea, pus în aceleași ipostaze. Acesta este un fel de a face lucrurile care poate duce la rezultate supărătoare, neverosimile. Nu este cazul cărții de care vorbim. De fapt, ca s-o spunem direct, cartea nu povestește ce i s-a întâmplat lui Darie, ci povestește cum Darie, omul matur, își amintește întâmplările prin care a trecut. El poate face aceasta în mai multe feluri — în felul ilustrat de Creangă, sau în felul în care o și face, adăugând o nouă cantitate de emoție întâmplărilor vechi și fuzionând-o. Nu mai adăugăm că mai pot exista și alte moduri.

Procedând astfel, Zaharia Stancu realizează pagini de o deosebită frumusețe. [...]

Evident, aici intră în vigoare și legile poeziei, iar unitatea despre care am vorbit mai sus creează efecte de un dramatism considerabil.

Totuși, în acest aliaj sunt posibile și impurități pe care le vom supune discuției.

Autorul împinge uneori lucrurile prea departe. Dacă este binevoită discreta și difuza contopire a sentimentelor autorului cu ale eroului, nu se întâmplă același lucru când autorul îi atribuie eroului *în mod* epic cultura sa, cu indicații precise și uneori neverosimile. Pentru un copil de țăran, fie el umblat oarecum prin lume, pentru mediul ambiant, Darie este un erudit. Darie are noțiuni largi de filosofie, istorie, astronomie, distinge semnificația evenimentelor din Rusia lui

1917, „a citit într-o carte italienească despre...“, distinge după indicațiile vagi ale numelor de pe crucile unui cimitir german obârșii sociale și naționale, mai mult, este capabil să reconstituiască cu finețe, după aceleași nume scrise pe cruci, psihologia unui hughenot, a unui negustor german, a unui scriitor „copil teribil al acestui secol“. Credem că de data aceasta e exagerat. De altfel, aceste exagerări sunt grupate în scena contemplării cimitirului german și răspândite cu mai multă motivare în alte câteva locuri. Dar, chiar atenuate de patosul liric al frazei, ele șochează neplăcut.

Rezumând aceste câteva observații, găsim elementele unui profil literar. Militând împotriva exploatării, împotriva războiului, Zaharia Stancu face aceasta ca un romantic.

Obiectele — iarba, casele, apa Dunării — trezesc viziuni grandioase, nasc umbrele trecutului istoric care se învălmășesc în bătălii. Natura provoacă sentimente extreme — leagănă eroul în largile sale brațe de vegetație și de roci sau i se arată ostilă, refuzându-i frumusețile, prefăcându-și-le în obsesii și chin. Compoziția povestirii are disproporții impresionante, caracteristice romanticului, și de aici și inerentele impurități. Peisajul este pictat cu trăsături largi, nepăstrându-se decât marile mase de culori, iar amănuntele rare căpătându-și prin aceasta o și mai mare forță picturală. Sentimentele izbucnesc abrupt, mai întâi îndelung reținute, de parcă autorul suspectează și cântărește orice element care i-ar putea trezi vreun efect. Deși pare ciudat, și această din urmă trăsătură este romantică, exprimând o extremă.

Sperăm că *Florile pământului* sunt un capitol din îndelung așteptata continuare a romanului *Desculț* ,atât de citit și prețuit de către cele mai largi cercuri ale poporului nostru.

DINTR-UN CAIET DE ÎNSEMNĂRI

În poezia mea veți intra ca într-un sat de munte: veți vedea întâi „neobișnuitul“. Veți remarca frumusețea sălbatică a locurilor; iarna veți simți în nări miros de lupi și de fum; vara, miros de fân și de rășină — totul îmbibat cu ceva care aduce a sudoare și a pământ — pământ adânc. Veți privi luna mare, familiară și apropiată de cerul nostru nefiresc de senin, veți asculta toate poveștile cu stafii și strigoi precum și împușcăturile ce mai vuiesc răzleț între munți.

Veți afla despre flăcăii noștri că-s voinici ca brazii sau unii becisnici ca tufa.

Despre fetele noastre că-s ca florile — de cicoare sau de cucută.

Dar pe încetul totul va prinde contur și după mai îndelungată conviețuire veți intra în firea adâncă a vieții poeziei mele, ca în adâncul vieții pătimașe a unui sat de munte.

FRAGMENT ÎN PROZĂ...

Mă aflu cufundat în mine, la mare adâncime. Afară se aude numai murmurul acesta ritmic, filtrat prin straturile dese străbătute, dar aici glasul meu răsună puternic, ametindu-mi timpanele; totuși la voi nu ajunge murmurul acesta ritmic, filtrat prin straturile dese străbătute.

Ascultați-mi vorbele acestea, ecourile care au ajuns până la voi. Când mă voi fi ridicat afară, în lumea terestră de sus, în lumina solară, eu poate le voi fi uitat; ascultați-mi vorbele acestea, ecourile care au ajuns la voi, ca să mi le reamintiți.

Vorbele mele se amplifică ori se sparg de cupola cerului meu. Îmi port pașii pe câmpurile mele, prin pădurile bătrâne

moștenite din străbuni și pe lângă complicatele construcții pe care le-am zămislit cu trudă de curând. Frații mei, oameni, vibrațiile voastre răzbat până aici și se încheagă aici într-o simfonie frumoasă și eu mă aflu aici ca să vă înțeleg cât mai bine.

Dar un popor învălmășit de umbre și de vedenii și apariții încarnate se zbuciumă chinuitor și-ncerc să liniștesc o clipă mulțimea lor tălăzuită și să le cer să facă pace și să așeze pace în împărăția mea.

Pentru ca să vă pot auzi mai bine pe voi, pentru ca sufletul meu să guste netulburat farmecul sufletelor voastre.

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE

Avea ceva de miel şi de ied şi de mânz, într-o primăvară pe o pajişte verde, când în aceste vietăţi miracolul vieţii reizbucneşte cu atâta graţie, încât îţi vine să le mângâi, să le iei în braţe şi să le săruţi pe botul moale şi umed în care se adună şi e palpabil misterul materiei însufleţite, al universului uriaş şi bătrân, începând să respire şi să devină fragil şi gingaş. Avea ceva de fir de iarbă care, în timp ce în jur uriaşe forţe se ciocnesc, creşte firesc şi simplu şi fără teamă, sigur pe pactul dintre el şi soare; şi, în adevăr, mai mult decât alte luxuriante specii, trezeşte senzaţia şi emoţia vieţii, fiind luat drept simbol al ei de copilul cu ochii cuminţi uimiţi, de omul conştient, de poet, de pictor şi de filosof. Era un pui de om cu totul şi cu totul fermecător, gingaş şi fragil, şi năzdrăvan, şi îl iubeam şi îmi era drag, şi în atâtea rânduri mi-a venit să-l sărut pe botul lui de viţel, în care mai stăruia mirosul de lapte. Mai mult decât pe oricare altul dintre cei de seama lui l-am simţit, printre mineralele lumii, şi printre atâţia alţi oameni de câlţi şi de lemn, ca pe o făptură vie, caldă şi respirând, având nevoie să mănânce şi să doarmă, şi carnea şi sângele meu erau solidare cu carnea şi sângele lui, şi îl iubeam şi îmi era drag, biologiceşte drag, ca propriul meu copil. Şi l-a strivit un tramvai. Iar vestea morţii lui m-a zguduit, mi s-a părut revoltătoare şi inadmisibilă, şi când a trebuit să o accept ca pe o realitate, am suferit atroce, ca şi cum aş fi aflat că a murit propriul meu copil. Dar pentru că nu era copilul meu, ci al întregii ţări, îmi ridic obrazul să plâng, în faţa întregii ţări, o lacrimă mare şi grea pentru pierderea pe care o suferă în ceasul acesta poezia noastră. Am sentimentul, am certitudinea, deznădejdea şi revolta că în Nicolae Labiş destinul a strivit pe cel care ar fi putut fi marele poet al generaţiei sale. În inima mea, suferinţa morţii lui va fi pururi alături de suferinţa adusă de pierderea timpurie sau tragică a atâtor fii înzestraţi şi nefericiţi ai poporului nostru. Moartea acestui poet de douăzeci de ani nu mă va durea niciodată mai puţin ca moartea lui Eminescu sau Luchian, tot astfel cum s-a întâmplat cu moartea lui Bob Bulgaru sau Magdei Isanos, şi ori de câte ori mi-o voi aduce aminte voi fi încercat de imense păreri de rău şi de sentimentul unei pierderi

ireparabile. [...] *Acel ied gingaş şi năzdrăvan, după care toată viaţa au să mă doară braţele că a intrat în neant, a fost după felul de a simţi al inimii mele — Poet: încărcat până în vârful unghiilor de mesajul, ritmul şi lumina poeziei, aşa cum cochilia scoicii e încărcată de vuietul mării. Dar în cântecul lui Labiş era investit cu valenţele poeziei un lucru ceva mai nuanţat şi mai aproape de oameni în general şi de români mai cu seamă decât foşnetul mării, şi anume acela al pădurii. Amintirea — extrem de îndepărtată — a plajelor primordiale se iveşte mai rar, pe treapta nostalgiilor cosmice, dar amintirea pădurii e încă foarte vie şi alcătuieşte una din componentele sufletului românesc colectiv. Pădurea, puternică, bătrână şi protectoare, şi în acelaşi timp plină de infinite gingăşii, a fost leagănul poporului român şi, cu toate că au trecut o mie de ani de atunci, lucrul acesta nu se uită. Pădurile Moldovei mai ales par a-şi prelungi în mod deosebit ecoul în sufletul celor ai căror strămoşi le-au ascultat, timp de generaţii şi de veacuri, freamătul. Nicolae Labiş a fost un pui de om, cu sufletul şi înfăţişarea unui pui de căprioară din pădurile Moldovei, deschizând asupra lumii ochii mari, catifelaţi, de o cutremurătoare gingăşie şi naivitate. Din uimirea, spaima şi bucuria acestei fragile vietăţi a pădurii venea prospeţimea versurilor şi neînchipuit de argintata lor sonoritate. Dar pentru ca nu cumva cei ce l-au citit să-şi facă o imagine atemporală şi anacronică, voi spune că Labiş a fost un poet al acestei vremi pe cerul căreia se încrucişează, uneori cu vuiet mare, atâtea uriaşe fluvii, şi în care chiar stările intime, ca tristeţea şi melancolia, devin incomensurabile. În versurile lui am întâlnit, pe un alt meridian şi în alt cadru decât acela al stepei ruse, sensibilitatea modernă, infinit nostalgică şi dureros acută, din lirica lui Esenin, poetul adorat de milioane de cititori. Şi am mai întâlnit felul spontan savant de a alătura şi ritma cuvintele al lui Rimbaud, acel orgoliu natural şi suveran al copilului-poet de geniu desfăşurând pe mările lumii pânzele faimosului Bateau-ivre: „J'ai heurté, savez-vous? d'incroyables Florides"...* [...] *După tributul de sânge şi de suferinţe pe care pământurile şi oamenii ţării noastre l-au plătit războiului tulburător de minţi şi istovitor de suflete, apariţia unui poet ca Nicolae Labiş, mai ales după ce poezia trecuse prin canoanele esteticii dogmatice, atât de funestă spiritelor creatoare, apariţia unui asemenea poet, original, inspirat şi sever cu sine însuşi, ne dădea dreptul să ne bucurăm şi să nădăjduim. Dar, vai, iedul gingaş al celei mai noi poezii româneşti a fost strivit şi nu-şi va mai încorda niciodată lira. Mânzul năzdrăvan a murit, pe când era neînchipuit de fraged, lăsând în urma lui un gol dureros. A ne gândi acum unde ar fi putut să ducă drumul lui Labiş, abia început, înseamnă a simţi*

ce incomensurabilă ştirbire, şi cu neputinţă de precizat ca formă, a suferit ceea ce va fi profilul poeziei româneşti între anii 1950 şi 2000. În adevăr, unde ar fi ajuns acest poet atât de plin de harul poeziei şi cum s-ar fi sculptat întreaga lui statură în cea de a doua jumătate a secolului XX, care ieri încă îi stătea cu toată durata ei în faţă? Mintea se întreabă, inima sângeră şi ochii plâng la mormântul prea timpuriu al unui băiat care putea fi un luceafăr al poeziei româneşti şi n-a fost decât un astru ce abia răsărise, nou şi ciudat, şi plin de imense promisiuni, şi asupra căruia repede au năvălit norii negri ai morţii. Cine se va ridica în locul lui pe un cer ce are atâta nevoie de luceferi?

Geo BOGZA, Plâng Poetul*, în "Contemporanul", nr. 52 (534), 28 decembrie 1956, p. 3.*

O experienţă destul de lungă m-a încredinţat că foarte mulţi poeţi tineri, surprinzând la început prin o anumită exuberanţă lirică, nu-şi ţin mai târziu făgăduiala şi nu rareori dispar de pe firmamentul poeziei ca şi osteniţi, înainte chiar ca noi să ne fi pierdut speranţa. De altfel, părerea mea rămâne că poezia este o operă a maturităţii, deşi în privinţa aceasta vârsta împlinirii variază de la individ la individ. Poetul matur este ca un interpret la pianoforte care, stăpânind atât de bine instrumentul, ajunge la acea lesniciune şi simplicitate prin care emoţia se exprimă cu o rafinată ingenuitate. Desigur că această observaţie nu poate avea un caracter absolut. Întrucât îl priveşte pe Labiş, tânăr poet, pe care un accident nefericit l-a făcut să piară la 21 de ani, eu nici nu mă întreb ce ar fi devenit dacă trăia, pentru că îl consider un poet pe deplin exprimat, de la care au rămas câteva poeme încântătoare, pe care istoria literaturii noastre nu le poate trece cu vederea. Iată un prilej pentru un estet să se întrebe din nou ce este poezia, ca artă, fără îndoială, căci problema cealaltă a funcţiei ei prin oglindire este pentru noi definitiv rezolvată. Din acest ultim punct de vedere, N. Labiş a evocat ororile războiului, copilăria săracă, foametea, pe tatăl [...], *pădurile natale în care vânătorul îşi caută din penurie hrana. Ce este poezia, întreb din nou? Lumea lui N. Labiş nu este inedită. Pădurile, cerbii, cinegetica au fost cântate şi de alţii şi pot să pară convenţionale ca şi Pegasul pe care ilustratorul l-a pus pe coperta culegerii* Primele iubiri. *Poetul este descriptiv şi narativ cu abundenţă într-o frază de esenţa prozei, nu, fireşte, lipsită de metafore. Farmecul provine din senzaţia puternică de materie, cuvintele sunt carnale ca fructele, poetul pare în permanenţă vrăjit de univers.* [...] *Nu-i vorba însă de nici vreo facultate plastică deosebită, nici de o excepţie în domeniul senzorial. Avem de-a face cu un adevărat poet a cărui frază, chiar discursivă, cântă cu o*

sonoritate excepţională şi care acordă lumii de toate zilele a patra dimensiune: semnificaţia lirică. [...] *În* Lupta cu inerţia *sunt proiecte de compoziţie de tip dantesc şi poeme mai scurte în care, în urma lecturilor, poetul încearcă o ingenuitate nouă, de ordinul inefabilului oarecum premeditat, după formula Hölderlin.* [...] *Dar poetul a rămas în general la nevinovăţia sa firească, fără sincope artificiale de limbaj. E adevărat că un număr foarte mare de poezii obosesc spiritul prin monotonia muzicii lor devenite factice. Totuşi, câteva poezii pline de candoare autobiografică şi de vitalitate juvenilă sunt de neuitat.* [...] *E o poezie juvenilă aceasta, dar nu de începător, căci mai multă stăpânire a mijloacelor de expresie, o mai deplină virtuozitate nici nu se poate închipui fără spaima unui artificiu care să atenueze farmecul spontaneităţii. Timpul va da, probabil, acestui meteor o sclipire mai profundă.* [...]

George CĂLINESCU, Nicolae LABIŞ, în „Contemporanul", nr. 47 (633), 28 noiembrie 1958, p.3

A ars scurt şi orbitor, răscolind mireasmele pământului, şi s-a prăbuşit în genune. La douăzeci şi unu de ani ai săi, când a murit cu coloana vertebrală sfărâmată într-un accident, Nicolae Labiş închegase o operă, mărturie a timpului său şi a excepţionalului său temperament poetic. [...]

Răsfoim acum cele două volume rămase de la Nicolae Labiş şi constatăm că în toate versurile lui, dintre care unele sunt simple însemnări, se alăturau şi se aşezau în locul lor, stabilit din vecie. Fiindcă viitorul lui urma să fie atât de scurt, toate procesele poetice s-au desfăşurat pentru el cu o accelerare uimitoare. Întocmai ca pomii roditori ai Siberiei care înfrunzesc, se acoperă de flori, leagă rod şi-l umplu de sucurile dulci ale pământului în puţinele săptămâni ale verii polare, opera lui Labiş a înflorit, a strălucit prin toate culorile ei, trimiţându-şi departe parfumurile, într-un răstimp atât de îngust. Paşii mei s-au încrucişat de câteva ori cu acei ai lui Labiş. Mă surprindea obrazul lui bucălat de copil, ochii cu umbre adânci, mustaţa bogată, ca a plutaşilor de pe Bistriţa. Era în înfăţişarea lui ceva în acelaşi timp proaspăt şi arhaic, cum nu mai văzusem niciodată întipărit pe figura unui tânăr. Zărise lumina zilei tocmai ca Mihai Eminescu, în nordul păduros al Moldovei. Codrul şi muntele i-au transmis impresiile din care s-a hrănit poezia lui. [...]

Fiinţa i se amestecă şi se contopeşte cu muzica lumii: „Eu nu mai sunt, e-un cântec tot ce sunt". A devenit un tânăr cântăreţ. E un cântăreţ al epocii lui Mihail Sadoveanu, al lui Tudor Arghezi. Într-unul regăseşte natura patriei lui, trecutul el legendar. Notez pe-alocuri câte o trăsătură

a construcţiilor lui Arghezi, ceva din poliritmia acestuia. Îl urmăreşte o cadenţă a lui Mateiu I. Caragiale. Versurile Mioriţei se împletesc cu ale poetului. Uneori caută pe bardul iubit mai departe. Vine către el, din ceaţa vremurilor, figura lui François Villon, neastâmpărată şi voioasă, încins cu spadă, mânuind pana lui ageră şi tăioasă atârnând în ştreangul stăpânirilor de-atunci. Arthur Rimbaud este un „ştrengar încâlcit". Îl vede sub „vâltori de păr rebele", evocând pe gravul „forgeron", trecând prin zilele grozave ale Comunei din Paris. Nicolae Labiş a fost un poet angajat. Entuziasmul lui nu este convenţional sau facil. Ar vrea să zguduie lumea din inerţie şi, pentru a pregăti viitorul împreună cu alţii, înţelege că trebuie să se socotească, mai întâi, cu sine însuşi. Mărturia luptelor lui intime este de un patetism extraordinar. [. . .] A fost nu numai un poet al ţării lui, al naturii şi tradiţiilor ei, al timpului revoluţionar prin care a trecut, al primelor iubiri. A fost o conştiinţă. Neobişnuitul lui temperament poetic s-a dezvoltat ca o personalitate. Tânărul acesta şi-a petrecut vremea şi a luptat, a arătat motivele speranţelor lui şi un drum spre viitor. A fost un om vrednic şi brav. Numele lui merită a fi pomenit ca semn de unire pentru alţi tineri adunaţi de-aici înainte, pentru a citi versurile lui şi pe ale lor şi pentru a se lega într-o nobilă şi înaltă prietenie. Într-o zi a venit „pasărea cu clonţ" şi l-a sfârtecat. Această pasăre trecuse şi mai înainte, fantomatic şi prevenitor, prin poezia lui. „Clonţul" de fier al pasărei de pradă, acel care împinge şi îl sfâşie este un simbol. Când i-a simţit ascuţişul şi trupul i s-a desfăcut din legături, a glumit ca un nou Villon. A văzut puii gaiţei, ciugulind urmele poetului Nicolae Labiş, „o amintire frumoasă„. A dictat aceste versuri pe patul de suferinţă, în puţinele zile pe care le-a mai trăit, printr-un miracol inexplicabil. A mai zâmbit o dată, sarcastic şi melancolic, întocmai ca vechii cavaleri, ca Mercuţio al lui Shakespeare, căzut fără noimă. Glumeşte aşa un băiat plin de fantezie şi umor, pentru care viaţa şi lumea preţuiesc atât de mult, încât nimeni nu le poate plăti cu lacrimi. Îi pronunţăm numele, ni-l reamintim, îi citim cântecele, mergem cu el mai departe.

Tudor VIANU, Nicolae LABIŞ, *în „Gazeta literară", an. VIII, nr. 52 (406), 21 decembrie 1961, p. 2*

Stinsă-n deplină ţâşnire spre spaţii poetice, tulburător de înalte, poezia lui Nicolae Labiş este o invitaţie la incandescenţă. Poezia candorii lucide şi mereu recucerite, ritmul ataraxiei în vibraţie, al permanentei căutări în sine, rezolvată prin integrarea în ritmul universal, imagine a marilor viziuni cosmice, poezia lui Nicolae Labiş e poezia contempora-

neităţii, poezie contemporană. Imaginând traiectoria surpată a mersului său, ni-l putem, cu dureroasă mândrie, închipui ajungând la un Faust *sau la o* Divina Comedia *românească, modernă.* [...] *Sunt, despre aceasta, în acest volum mai mult decât indicii. Labiş era nu numai o natură poetică, nu numai un dinamic căutător al purităţii ci, mai mult, avea acea rară capacitate — şi aici constă eminescianismul său profund, de substanţă, de consubstanţialitate — de a gândi filosofic în imagini. El nu se îndrepta spre silogismul ritmat, nici spre simpla poezie de atmosferă (pe care putea oricând să o realizeze) ci, aşa cum plantele elaborează din sucurile şi sărurile pământului, sub acţiunea soarelui, clorofila, el transforma noţiunile în viziune poetică, şi, la temperatura extremă a entuziasmului, transforma metalele realului în poezie.* [...]

Starea pe care poetul şi-o cere este aceea de candoare, de unde neîncetata confruntare cu imaginea copilăriei. Desigur, nu inocenţa ignoranţei, calmul glandular sau stearpa linişte a scepticului. Nu asta! Ci pura candoare obţinută prin entuziasta ardere, prin depăşirea propriului tău infern, după călătoria prin cercurile pirosferei eului. Ieşirea la stele nu se face numai cu forţe proprii. Beatrice aici e Clio, iar „Iubirea ce mişcă sori şi alte stele" devine înţelegerea necesităţii, istoria înţeleasă. Revoluţia interioară nu înseamnă însingurare, şi Labiş nu este niciodată egocentric. Eliberarea interioară se realizează printre oameni, pentru oameni, în concretul istoric. Esenţialmente etică, poezia lui Labiş nu caută rigori rigide atemporale, ci confruntarea pasionată cu realul, aşa cum eternitatea se realizează pe sine numai în concretul clipei. Atingerea unei ataraxii dinamice, prin depăşirea pasiunii trăite cu toată intensitatea, confruntarea permanentă şi pasionată cu sine în real ar fi sensul simplificat al poeziei sale majore, sens desprins dincolo de meandre, pe care nu le mai înregistrăm aici, şi realizate, de exemplu, în acea admirabilă Marină, la nivelul marii poezii. Ataraxia candidă e însă doar schiţa unei aspiraţii — e drept, aspiraţia majoră a poeziei — ceea ce izbeşte în acest volum e o patetică vitalitate, exprimată într-o dramatică autocritică etică: „Tropotul lung şi mereu al galopului meu". Romantic aspirând spre puritatea clasică — asemeni lui Eminescu — poetul n-a fost niciodată un clorotic, nici chiar în momentele depresive, neliniştea lui nu e angoasă sterilă, ci căutare cu certitudinea valorilor fundamentale. Vitalitatea lui Labiş izbucneşte din primele pagini, dar ea nu e primară, ci secundă, filtrată prin întrebări, nostalgii şi tristeţi depăşite.

Paul GEORGESCU, Prefaţă *la* Primele iubiri. Poezii. *Bucureşti, Editura pentru literatură, 1962, p. 5-14*

Poezia lui Labiş este profund românească nu numai fiindcă este o oglindă exactă a peisajului geografic românesc, ci, în primul rând, fiindcă este o sinteză a geografiei spirituale a poporului nostru, fiindcă impune o modalitate de gândire proprie nouă. […] *Apariţia Primelor iubiri a afirmat un poet adevărat, organizându-şi universul de creaţie astfel încât „sorii" interiori să se rotească în acelaşi ritm cu cei licărind „din infernul inimii afară". La câteva luni de la ieşirea de sub teascuri a cărţii de debut, Labiş a fost victima absurdului accident care i-a curmat viaţa, astfel încât prietenilor apropiaţi le-a revenit anevoioasa îndatorire de a alcătui — din piese disparate — cel de-al doilea volum al poetului, Lupta cu inerţia. Romanticul lua în această nouă carte ipostaza tribunului, în numele candorii poetul îşi striga ideile, era convins că trebuie să le trăiască şi să se bată pentru ele. Nutrind dorinţa secretă de a scrie cândva un poem închinat marilor revoluţii, Labiş nu şi-a propus să ilustreze episoadele grandioase ale istoriei, ci a coborât în lăuntrica lume a oamenilor, sondând, detectând, urmărind fierberea lucidă a sentimentelor, descifrând sensuri şi viziuni virtuale. Ca un magician înzestrat cu puteri miraculoase, el îşi consumă timpul concret şi alcătuirea fragilă a trupului şi a nervilor pentru împlinirea proceselor de investigare în care se angajează. Pare, cum singur se evocă, „un spirit al adâncurilor", un scafandru solitar care cu fiecare scufundare în valuri devine mai palid şi care iese la suprafaţă cu sângele şiroind din timpane, dar plin de sobra bucurie a învingătorului, a omului care s-a pus în slujba oamenilor şi trăieşte voluptatea finală a dăruirii, a topirii în întreg.*

Gheorghe TOMOZEI, Prefaţă *la Nicolae LABIŞ,* Moartea căprioarei. Poezii*, Bucureşti, Editura pentru literatură, Biblioteca pentru toţi, nr. 260, 1964, p.III-XVIII.*

Moartea oricui abureşte toate oglinzile. Moartea unui poet tânăr întunecă însă posibilitatea lumii de a arăta şi altfel. Nicolae Labiş a murit la douăzeci şi unu de ani. El a licărit scurt între două nopţi: anonimatul şi moartea fizică. Abia a avut timpul să-şi compună o fizionomie de adolescent fascinat de maturitatea pe care n-avea s-o atingă şi o atitudine socială, în care se putea citi binecuvântata necuminţenie artistică a poeţilor. Fizionomia declara părul vâlvoi ca mătasea porumbului, o încruntătură precoce şi mustăcioara galică, adusă pe colţurile gurii, cărnoase încă, de copil. Iar în atitudinea lui socială Rimbaud se împletea cu Esenin şi alţii. […] *După cum se vede din chiar versurile lui, poeţii lumii, pe care îi cunoştea mai bine, chiar dacă dintre ei face parte şi antinomicul Valéry, poeţi către*

care îl duce conştiinţa de sine, sunt mai cu seamă Villon, Rimbaud şi Esenin. Îndeosebi cu cel din urmă el aspiră din vălmăşagul istoric, care îl cuprinde, la senzaţiile copilăriei rurale şi versurile i se încarcă de amintiri biografice ca şi versurile poetului din Reazani. [...] *şi dacă în atitudinea lui personalistă faţă de o societate încă nemutată de pe vechi temelii, Labiş se compară cu Rimbaud şi Esenin, faţă de noua societate şi chiar faţă de pădurea care îl chema la ea cu o vrajă cunoscută de mult, dar şi cu adaosuri tehnice şi rutiere noi, el combină pe Esenin cu Maiakovski.* [...] *Poetul social abundent, rămas pe drept cuvânt emblemă a poeziei noastre din ultimii douăzeci de ani şi autor al unor poeme antologice ca* Moartea căprioarei, 100, Biografie *şi altele, N. Labiş moare accidental, în dimineaţa de 22 decembrie 1956. Cine ar putea spune ce forme avea să mai ia marele lui avânt liric? Pe cât este cu putinţă de scurtat un destin poetic rezect, putem afirma că opera lui neîmplinită conţine premize din care ar fi înflorit o spectaculoasă dramă lirică a personalităţii. În* Omul comun *(*I. Dilema, II. Regenerarea şi III. Treapta superioară*) din volumul postum* Lupta cu inerţia *(1958), sunt semne că această aprinsă conştiinţă de poet prin autoanalize necruţătoare, se îndruma etic către piscuri morale inaccesibile şi literar către poemul de tip faustic."*

Vladimir STREINU, Distinguo. Nicolae Labiş*, în „Luceafărul", an. VIII, nr. 30 (189), 11 decembrie 1965, p. 3.*

Era în ultima primăvară a lui Labiş. Faima lui era atât de uriaşă încât noi studenţii inodori şi incolori primeam în urechi ca fiind valoroase orice ştiri, oricât de neînsemnate ar fi fost ele, oricât de neclare şi ambigui despre el. Luase obiceiul să vină la Facultatea de filologie. Din vreo pricină de femeie poate, sau pur şi simplu din dorinţa de a audia celebrul curs al profesorului Tudor Vianu. Nu-l iubeam. Eram topit de invidie. Fusese îndrăgostit de femeia pe care eu o iubeam. El publica, şi semnul tipărit al literei mi se părea miraculos şi de neatins. Nu era foarte înalt, avea un chip rotund, nasul cârn tronând peste o imensă mustaţă răsucită. Purta bundă, ca o sfidare împotriva oraşului şi a burgheziei în haine nemţeşti, pe atunci monstruoasă nu numai în textele tipărite despre ea, dar şi din pricina ideilor fixe ale acelei perioade. Aici memoria mi se tulbură şi nu ţin minte ce căutam în amfiteatrul Odobescu plin de studenţi prost îmbrăcaţi, unii dintre ei, printre care mă număram şi eu, mâncând „crep" la porţia în plus pe care o ofereau cantinele studenţeşti. Deodată, cineva de la catedră care ţinea loc de tribună (nu mai ţin minte cine) s-a ridicat şi cu un glas rituos a zis: „Se află printre noi Nicolae Labiş şi am fi fericiţi dacă

el ne-ar citi o poezie". [...] *Văd parcă pe Labiş ridicându-se de o gravă nobleţe naturală care lăsa puţin dureros şi distant între el şi noi o barieră a neatingibilului. Nu s-a urcat lângă catedră, ci a rămas în faţă chiar lângă primul şir de bănci, şi într-o tăcere în care nici memoria nu mai funcţiona, brusc a anunţat titlul poeziei* Moartea căprioarei, *ştiută, adorată, invidiată, negată şi urâtă sufletului meu. Cred că numai pentru mine a existat în acea secundă senzaţia gheţii pe şira spinării. Calm şi degajat, bonom şi profund distant totodată, cu un soi de firesc al nefirescului, cu un glas al cărui timbru s-a scurs prin urechile noastre, moale şi dur totodată, vers de vers, a început să-şi retrăiască poemul (era prea tânăr ca să-l poată recita), începându-şi versurile lin şi tărăgănat şi sfârşindu-şi-le brusc, de parcă vântul ar fi avut ecouri semantice. Mi-aduc aminte cuvântul „nămol" în care se termina un vers. Era atât de scurt zis şi de brutal, încât nămolul se materializa. Mi-aduc aminte de ultimele trei cuvinte rostite de el într-un alt vers... „planetă şi grea". Se terminau de o rară violenţă. Într-un vers în care spunea că-şi şterge mâinile de sânge pe piept, el a făcut gestul de a-şi şterge mâinile pe bunda înflorată. Absolut toţi, automat, ca nişte copii, ne-am uitat în clipa aceea la mâinile lui şi la bundă, ca şi cum şi mâinile, şi bunda, ar fi fost pline de sânge. Brusc nu mai ţin minte nimic şi păstrez numai sentimentul de atunci, sentimentul deznădăjduitor că el era de neatins. Mi-a produs o impresie sublimă şi deprimantă. Atunci nu puteam crede că se poate scrie o poezie mai minunată decât Moartea căprioarei, pe care o iubeam şi o uram. Aş fi dat orice pe lume să fiu eu autorul acelei poezii. Norocul lui mi se părea uriaş. Cu oricare altul aş fi putut să fiu prieten, cu el niciodată. Mi se părea şi foarte frumos, deşi nu era. Nu puteam să-i prind în noţiuni personalitatea acelei recitări şi asta îmi dădea o mare nelinişte. Abia acum ştiu că acea seară în care am avut tristul noroc să-l văd nu ţinuse de noţiune şi deci nu aveam cum s-o înţeleg cu noţiunile, că ea nu ţinea nici de caracterul meu, ci era numai o aspiraţie a mea atât de brusc relevată încât chiar şi resturile de memorie care astăzi le mai pot evoca nu sunt altceva decât explozia de atunci a iubirii drepte pentru poezie.* [...] *Atâta vreme cât el a trăit eu nu am publicat nici un vers. El a murit în decembrie, eu am debutat în martie, anul următor."*

Nichita STĂNESCU, Sentimentul deznădăjduitor că el era de neatins, *în volumul Gheorghe Tomozei,* Moartea unui poet, *Bucureşti, Editu ra Cartea românească, 1972, p. 423-425.*

Cu excepţia prietenilor, a majorităţii scriitorilor, şi a celor care l-au cunoscut, poate puţini sunt astăzi, printre avizaţii literaturii, cei care cred cu

adevărat în poezia lui Labiş. Mă întreb însă dacă propria sa poezie o iubesc ei la Nicolae Labiş sau altceva. [...] *La drept vorbind nu cred că în afara orgoliosului poem* Sunt spiritul adâncurilor *şi a două balade mai poate fi reţinut, în ordine estetică, ceva din poezia lui Labiş. Nu rămâne decât să ne oprim asupra acelui altceva, un altceva care să fie seducător şi atât de puternic încât să explice (nu să justifice) adeziunea prin confuzie a unora la poezia sa. Nicolae Labiş e un principiu moral. Ceea ce iubim la el este, să recunoaştem, acesta, principiul moral, şi nu poesis-ul, aşa se face că cei mai mulţi dintre cei puţini care cred în poezia lui sunt adolescenţii. Adolescenţa e poate singura stare existenţială a omului care respectă intuitiv şi pur principiile morale. La asta, am convingerea, se gândea Călinescu când spunea că Labiş e un poet format. Lucrul a putut izbi aşa de tare în conştiinţa contemporanilor şi a urmaşilor poetului poate şi pentru că, din acest unghi de vedere, Labiş era, la mijlocul deceniului şase, în poezia tânără afirmată deja atunci o excepţie. Imaginaţi-vă un şir lung de uşi în faţa unei păduri din desişurile căreia sticleau ochi de lup. Cineva a intrat primul. Poate nu cel mai bun, poate nu cel mai interesant dintre toţi, dar, fără îndoială, singurul care putea fi atunci primul. Meritul aceluia e preponderent moral.* [...] *Labiş mi se pare a fi principiul moral al poeziei de azi. Ca atare, în el se implică nu condiţia axiologică a poeziei noi, dar condiţia ei de existenţă. Sigur că foarte mulţi poeţi de azi sunt mai buni decât Labiş, dar fără Labiş n-ar fi putut exista. S-ar bănui de aici că introduc un raport de dependenţă „aşa părând" ontologică între unul şi ceilalţi. Da. Destinul lui Labiş era acela al florii. Deschis şi pur. Nu avea, adică, aparenţa de atâtea ori perversă şi înşelătoare a fructului. Ştiu că Labiş nu este un mare poet, dar ştiu că nimic nu este mai stimabil în istoria unei anume perioade poetice decât principiul său moral.*

Laurenţiu ULICI, Nicolae Labiş e un principiu moral, *în volumul Gheorghe Tomozei,* Moartea unui poet, *Bucureşti, Editura Cartea românească, 1972, p. 356-357.*

Primele iubiri, volumul său de debut (1956) se situează, am putea spune, la o răscruce semnificativă pentru poezia epocii. El înglobează, pe de o parte, piese ce nu se detaşează prea mult de fundalul literaturii la ordinea zilei, dar, pe de altă parte, creează şi primele nuclee mitice personale, care vor trasa, în scurtă vreme, liniile de forţă ale viziunii sale poetice. Este vorba în primul caz de străduinţa poetului de a cuprinde cât mai multe teme ale actualităţii imediate (procesul de selecţie întrevăzându-se, la acest nivel, cu oarecare dificultate), pe care le „tratează„ într-adevăr, cu

o evidentă uşurinţă a versificaţiei şi într-o notă de retorism de circulaţie atunci. [...] *Dar tot în această primă carte se încheagă şi direcţiile acelei biografii lirice care va avea în conştiinţa unei întregi generaţii ecourile cunoscute. Biografia poetului se construieşte având în centrul său un „eu de determinare socială“, căci, din punctul său iniţial, ea tinde a se defini ca expresie a sensibilităţii unei colectivităţi umane solidare, un proces de „învăţare a ţării“, „cu copaci şi cu cer, cu pălmaş şi cu vită“, ca o altă biografie argheziană din Testament.* [...]*Timbrul particular al poetului tinde a se defini treptat prin raportare la câteva semnificative valori ale scrisului românesc. Eminescu şi Sadoveanu domină, din acest punct de vedere, universul în curs de construcţie al Primelor iubiri.* [...] *În comparaţie cu Primele iubiri, al doilea şi ultimul volum de poezii al lui Nicolae Labiş reprezintă, din toate punctele de vedere, un salt calitativ.* [...] *O primă observaţie cu caracter general ce se poate face (şi s-a făcut) cu privire la Lupta cu inerţia se referă la abandonarea, aproape totală, a epicului şi discursivităţii din* Primele iubiri*, în favoarea unei lirici confesive, directe.* [...] *O structură similară cu a poemului* Contemplaţie *ori a* Introducerii în Intima comedie *(care par a fi abia începutul unei gândiri poetice de mari perspective) deţine şi poezia* Morarul *din acelaşi ciclu cu* Contemplaţie, Destinderi.

După cum în Contemplaţie sau Introducere se constituie două nivele de reprezentare simbolică — „adâncul“ „alcoolurilor tari“, „undele venite de jos“ dintr-un nou plâns al materiei şi, pe de altă parte, „lumina cea solară„ a exteriorului în care poetul-Orfeu se ivea „ostenit şi palid“, consumat adică de febra acelei „expérience du gouffre“ — şi în Morarul *se reface relaţia de opoziţie şi comunicare totodată dintre „subteranul Olimp“ şi „orele zilei“.* Ziua *lui Labiş e o ieşire din mediul introspectiv, necesară concesie făcută ordinii raţionale a existenţei, care este, ca altădată, o lume a clarităţii ritmice, a unei lumini apolinic-visătoare şi echilibrate, conferind lucrurilor tonurile clare ale culorii şi materiei rotunjite.* [...] *Odată, într-o capodoperă a sa,* Marină*, poetul configurează cosmic ceea ce în* Primele iubiri *numise Frământarea intimă. Într-un paralelism de anvergură om—mare, el dă o expresie definitivă realităţii substanţiale dintre existenţa umană şi univers, tradusă pe complexa-i traiectorie, de la tulburea frământare subiectivă, spre realizarea unui echilibru solar, de clasică seninătate. Neliniştea erotică, provocată de pierderea unei iubiri prea intens înrădăcinată îşi găseşte un corespondent cosmic în zbuciumul nocturn al mării, într-o progresivă egalizare a tumultului interior cu mişcările apelor învolburate. Versurile scurte, trohaic accentuate, cu o cezură mediană, ordonate în strofe lungi, de zece versuri, în care alternează rimele încrucişate cu cele îmbrăţişate, simetric aşezate faţă de o „axă„ sonoră*

formată dintr-un distih în rimă feminină, servesc în mod exemplar sugestiei de mişcare unduitoare, închisă în fiecare unitate strofică asemeni unui val care, izbind în ţărm cu putere, într-o progresivă înălţare, se retrage în sine şi în sânul mării ce l-a născut. [...] *„Flămânda nelinişte" evocată de poet în finalul primei părţi a poemului primeşte atributele unei forţe universale oarbe, distrugătoare a echilibrului cosmic şi sufletesc, provocând „învălmăşirea rea" a mării şi a sufletului, deopotrivă. În astfel de imagini, Labiş se exprimă din nou, plenar, ca poet al neliniştilor primordiale, creator de vaste viziuni cosmice, poet al tulburătoarelor geneze. Dar* Marină *este şi poemul păcii dintâi, al lumii, extrăgând din imaginea calmului marin un simbol pentru reechilibrarea spirituală, pentru „împăcarea în infinit" a dramei individuale. Am putea spune că această operă este, într-un fel, alegoria propriei biografii spirituale a lui Nicolae Labiş — „spirit al adâncurilor", biografie ce evoluează, cum am văzut până acum, de la obscura frământare intimă, de poet „plutonic", către „lumina cea solară„, a ritmurilor limpezi, ascunzând însă, în „smerelile-i aparente" întregul decantat tumult al subiectivităţii.* [...] *O asemenea viziune a contemplativităţii, ca şi câteva linii generale ale construcţiei imagistice, ne duc cu gândul spre* Cimitirul marin *al lui Paul Valéry, din care poetul şi transcrie un vers.* [...] *Valéry este însă un poet prin excelenţă al clasicei limpidităţi mediteraniene, pentru care aceste strigăte finale sunt doar postulatul unei conştiinţe prea echilibrate, speriate de claritatea excesivă. Tânărul poet român este, dimpotrivă, un temperament neliniştit, căutând în contemplaţie o soluţie a unui dezechilibru intern pustiitor, încercând să-şi dureze acel „subteran Olimp" în care e şi seninătate, dar şi germenele tulburării, „miezul atâtor ravagii". Oricum,* Marină *se integrează fără dificultate viziunii dualiste a lui Labiş, creată la răscrucea unor impulsuri dublu direcţionate, viziune ce nu suportă simpla opţiune pentru o cale sau alta, ci presupune osmoza lor deplină, întru realizarea unei „contemplaţii neliniştite", ardente, rezultat al ordonării raţionale a eului, dar nicidecum al înlăturării consumului afectiv. Linii noi în circumscrierea acestui spaţiu liric adaugă, în amintitul sens, şi poezii ca* Baladă *sau* Idilă, *ce trebuie fără îndoială considerate printre piesele cele mai reprezentative ale operei lui Nicolae Labiş.* [...]

Ion POP, Nicolae Labiş, *în* Poezia unei generaţii, *Cluj, Editura Dacia, 1973, p. 41-76.*

Dificultatea de a interpreta poezia lui Nicolae Labiş ţine de fascinaţia pe care o simţim faţă de destinul atât de neobişnuit al acestui tânăr. Labiş a devenit, în fapt, un mit, cum devenise Eminescu în ultimul deceniu al

secolului trecut. Mitul n-a încetat să crească, să domine datele biografice, reale, să le proiecteze în alte zone, accesibile doar imaginaţiei. Autorul Luptei cu inerţia*, dispărut la o vârstă când un poet îşi caută încă o formulă proprie şi luptă cu materia verbală, a intrat în conştiinţa generaţiilor tinere ca un mare talent, şi mitul talentului său excepţional nu a încetat să se dezvolte în răstimpul ce ne desparte de moartea lui neaşteptată. Labiş reprezintă, azi, mitul rimbaudian al adolescentului care, de-abia desprins de lumea fabuloasă a copilăriei, intră în alta, unde universul i se înfăţişează cu mari şi grele enigme. Luarea în stăpânire a lumii — act poetic decisiv, propriu doar creatorilor ieşiţi din comun — presupune o energie spirituală şi o percepţie adâncă a elementelor, însuşiri pe care, cu hotărâre, acest adolescent le-a avut. Versuri de început (*Primele iubiri, 1956*) au o structură epică şi sunt dominate de eposul popular. Dar chiar de pe acum se simte o neobişnuită senzaţie de vitalitate a materiei, de germinaţie colosală. Munţii ard în poleiri argintate, vinele de apă ţâşnesc cu putere, peştii alburii alunecă pe lângă genele copilului ce se scaldă cu ochii deschişi în pâraiele repezi, sevele se aud cum fierb sub brazde şi se ridică prin ţevile cucutei.*[...] *Superioare estetic sunt poemele din ciclul ce dă titlul volumului. Poemul de început aminteşte de o boemă fantezistă a lui Rimbaud.* [...] *Simbolul primelor iubiri are la Labiş trei învelişuri lirice: social, erotic, naturist, făcând astfel posibile mai multe soluţii de interepretare. Înţelesul social e explicitat în secvenţa a V-a („steaua polară pe cer, departe“), cel naturistic e general, ca un strat invizibil, iar cel erotic este cel mai discret, ca în toată poezia de dragoste a lui Labiş, de mare pudoare. Dintre reprezentările concrete, cerbii şi vulturii, pădurea în faza germinaţiei capătă o mai mare extindere. Poemele din* Lupta cu inerţia *(1958), volum postum, dau o idee despre ceea ce ar fi putut deveni Labiş. O idee, fireşte, fragmentară, ipotetică, deoarece autorul avea un spirit mobil şi era capabil de mari surprize. Majoritatea versurilor sunt scrise în ultimul an şi chiar în ultimele luni din viaţa lui Labiş. Poetul se afla în zodia cea mai bună a inspiraţiei sale: tonul grav, de poezie substanţială, se simte imediat. Deosebirea faţă de versurile anterioare e mare: semnele de lirism, de acolo, se împlinesc şi se generalizează, aici, în cadrele unei poezii esenţiale reflexive. Motivele poetice sunt cam aceleaşi, răsfrânte însă înlăuntru, intelectualizate. Procesul de intelectualizare a lirismului nu anulează, la Labiş, valoarea spontană a emoţiei. Ca şi Eminescu, care păstrează toate motivele poeziei sale din tinereţe, Labiş îşi „tratează“, cum zice el cu o formulă demitizantă, orgolios prozaică, temele iniţiale, dar dintr-o perspectivă poetică indiscutabil superioară. Primul semn e limitarea şi chiar eliminarea epicului. Al doilea e păşirea pe terenul ideii. Trecerea la o poezie*

de comunicare intimă şi chiar la un lirism cerebral se face repede, fără pregătiri speciale. [...] *Imposibilitatea de a se fixa şi de a trăi o dragoste mare, unică, este consemnată cu linişte şi, fără prea mari remuşcări, poetul trece mai departe, dând ocol unei idei cu o mai largă rezonanţă în poezia sa. Aceasta derivă din conştiinţa că destinul omului se împlineşte în alt spaţiu decât acela al liniştii. La Labiş, această idee se armonizează cu alta, filosofică, privitoare la forţa generalizatoare a universului, la dinamica materiei sale. Biografia, deşi citată, aşază deocamdată faptele pe un teren individual. Principiul devenirii e văzut, în spiritul eresurilor populare, ca o expresie a forţelor misterioase ce acţionează în univers.* [...] *Accentele acestui romantism galopant alternează cu altele, venite din direcţia unei indefinite nostalgii juvenile. În astfel de clipe tânjitoare sunt percepute „albele chemări" ale necunoscutului, „învălmăşirea tandră şi crudă", „încâlcirea tristă", vagă, autumnală, verlainiană. Un întreg ciclu,* Destinderi, *stă sub semnul acestei interferări de senzaţii. Tânărul priveşte lumea prin aburii albaştri ai alcoolului, având deodată sentimentul destrămării lente a materiei.* Uită-te, Clonţ, Gol, Contemplaţie, Alexandrin *sunt nişte* Romances sans paroles *delicate, concentrate, superioare prin muzicalitatea şi calitatea emoţiei. Lecturile din Verlaine şi Bacovia se resimt ca nişte ecouri îndepărtate, rătăcite într-un vast templu. Labiş era, la vârsta lui, un poet cult şi ciclul amintit dovedeşte familiarizarea lui cu marii precursori ai simbolismului.* [...] *Pe liricul „lacom de idei" îl aflăm în poemele mai întinse, realizate fragmentar:* Intima Comedie *şi* Omul comun. *Primul înregistrează chiar procesul cunoaşterii, văzut ca o sondare în straturile adânci ale conştiinţei. Poetul nu ajunge să străbată însă decât primul cerc din pâlnia dantescă: glasul epocii îl ajunge şi, rătăcit în pădurea de umbre, revine cuminte la temele obişnuite: „Scump copil regăsit/ În prim cerc de vicii groase" etc.* Omul comun, *mai dezvoltat, are un sens polemic de la început precizat. Obiectul lui e liniştea mortifiantă. Totul e pus sub semnul confruntării cu copilăria, vârsta purităţii absolute. Această meditaţie etică are un fior liric mai grav, derivat din sentimentul de nostalgie a copilăriei pierdute, către care poetul îşi întinde aripile. Se naşte din efortul de a prelungi în altă vârstă modul sincer al copilului de a fabula o poezie energică, polemică, necruţătoare cu ipostazele leneşe ale existenţei (spleenurile, împăcările „limfatice", căile neguroase ale devenirii etc.). Ochiul raţiunii e pururi deschis şi, neîmblânzit, poetul cenzurează propriile gesturi şi atitudini animate de alte forţe decât acelea ale perfecţiunii.* [...] *Din orice punct am privi poezia şi oricât de stângace, juvenile ne-ar părea poemele de început, Labiş e un poet adevărat; nu ştiu dacă atributul*

(dealtfel comun) de mare poet nu l-ar stânjeni, n-ar distona cu tinereţea lui cuceritoare, dar cu siguranţă el e un liric excepţional.

Eugen SIMION, Buzduganul unei generaţii*, în* Scriitori români de azi*, Bucureşti, Editura Cartea românească, 1974, p. 112-118.*

Poezia lui Labiş are, în ansamblul ei, o structură dominată de tensiunea dintre două atitudini fundamentale. Prima dintre acestea este o predispoziţie confesivă, caracteristică pentru mulţi poeţi moderni. Concretizările ei lirice sunt observabile în numeroase poezii, indiferent de data certă sau probabilă a scrierii acestora. Poetul trăieşte dintr-odată în toate vârstele sale, trecutul fiind adesea actualizat şi chemat să fie una dintre dimensiunile unei personalităţi aflate într-un rapid proces de maturizare. Amintirea vie a copilăriei este, astfel, un laitmotiv deosebit de caracteristic pentru acest poet al sincerităţii. [...] *Adesea apar imagini ale spaţiului geografic natal. Un ciclu din volumul* Primele iubiri *este intitulat* Rapsodia pădurii.[...] *Pădurea nu este numai un decor, ce simbolizează forţa inepuizabilă a naturii, ci şi un martor suveran al aventurilor materiale şi spirituale ale omului. În poemul* Moartea căprioarei *codrul asistă la ceremonialul barbar, prin care adolescentul este smuls din vârsta sa idilică şi trecut într-o precoce maturitate.* [...] *şi mai târziu, când Labiş îşi rafinează expresia poetică, imagini a căror origine este în pădurea eternă a copilăriei continuă să apară în versurile sale, ca, de pildă, în* Uită-te*, unde o inefabilă tristeţe creşte la contemplarea semnelor toamnei.* [...] *Dar pădurea nu rămâne doar simbolul puterii naturale, care a străjuit primii ani din viaţa poetului, şi izvorul unor imagini. Ea se transformă cu timpul într-o adevărată* ***forma mentis****. Marea admiraţie a lui Labiş pentru creaţiile lui Eminescu şi Sadoveanu se nutreşte în bună măsură din resimţirea unui comun cult al codrului, semn etern al înfrăţirii autohtone cu natura.* [...] *Tristeţea şi sentimentul apartenenţei la o familie de spirite nu constituie însă notele dominante ale poeziei confesive a lui Labiş. Poetul este un spirit care se luptă fără încetare cu sine. Cele mai multe confesiuni exprimă, din acest motiv, o perpetuă ciocnire conceptuală. Ieşit foarte repede din decorul paradisiac al copilăriei, Labiş rătăceşte prin hăţişurile fără de sfrârşit ale cuvintelor, căutându-se, încercând să fixeze prin vorbe evoluţia pe care o simte că se petrece în el. Poeţii adevăraţi ai timpurilor moderne (şi Labiş este unul dintre ei) au simţit acut distanţa dintre fapte şi cuvinte. Din acest motiv, melancolia unora dintre confesiunile lor lirice nu este cenestezică, nu ţine de un tremur al fiinţei trupeşti în faţa adversităţilor de tot felul, pe care omul este obligat să le înfrunte în existenţa sa materială, ci filosofică, exprimând o nelinişte metafizică în faţa lumii,*

dar mai ales în faţa cuvintelor. Aceasta este şi natura meditaţiilor lui Labiş în legătură cu esenţa cuvântului poetic şi cu posibilităţile pe care creatorul le are în elanul său de echivalare a lumii prin poezie. [...]*Poetul tinde să se contopească empatetic cu lumea, transformându-se în cântec. Aceasta este „rezolvarea“ pe care el o dă tribulaţiilor sale.* [...] *Dacă Labiş ar fi rămas doar un rezonator al trăirilor proprii, ar fi ajuns poate (la douăzeci şi unu de ani el era un poet matur) să cultive un ideal formal al poeziei. Extraordinarul său talent s-ar fi concentrat, în locul unei creaţii atât de intense ar fi existat doar câteva zeci de poezii „perfecte“. Labiş a fost însă stăpânit de sentimentul că poezia, cel mai netranscriptibil dintre limbaje, trebuie să fie o entitate tranzitivă, care nu are a se comunica doar pe sine. Din acest motiv, o bună parte a creaţiei sale este formată din poezii ale evenimentului istoric şi ale opţiunii politice generate de filosofarea asupra acestor evenimente. Aceste poezii exprimă cea de a doua dintre atitudinile sale fundamentale.* [...] *Poezia opţiunii politice, a cărei teoretizare constituie, de fapt, o pledoarie pentru poezia lui Labiş, nu este nici pe departe egală cu acele ipostaze publicistice facile, pe care unii autori le confecţionează în grabă pentru aniversări. Doar în urma operării unei apropieri eronate dintre cele două lucruri distincte a putut să apară o reprezentare unificatoare. Marea poezie politică, aşa cum se înfăţişează ea în întreaga istorie a literaturii noastre, este o realitate importantă, definitorie pentru spiritualitatea unui popor eroic, a cărui conştiinţă a fost şi este un etalon de demnitate şi de putere de a fi. Poezia lui Labiş depune o convingătoare mărturie în acest sens.* [...] *Trecutul poeziei, dacă există aşa ceva, este al vocilor singulare, viitorul, dacă, iarăşi, va exista aşa ceva, este al glasurilor din care s-a topit orice persoană. La răscrucea dintre aceste două posibilităţi ale poeziei, Labiş se află sub chipul lui Janus bifrons.*

Voicu BUGARIU, Poeta bifrons*, postfaţă la Nicolae Labiş,* Poezii*, Bucureşti, Editura Minerva, 1976, p. 175-202.*

Sunt ispitit să cred că, printre poeţii români — cu excepţia, poate, a singurului Eminescu — , Nicolae Labiş a avut, în cel mai înalt grad, sentimentul universalităţii ritmului, al predominării lui în muncă şi în viaţa omului, în natură, în alcătuirile şi rânduielile firii: „Topoarele băteau pe lemn, departe,/ Euritmia codrilor ritmând,/ Laborioasa viaţă fără moarte/ Le distila din arbori şi pământ“. Ecourile efortului omenesc — amplificate, sonor, de încremenirea naturii — organizează în unităţi ritmice, perceptibile acustic, euritmia latentă a codrului. Aceeaşi sensibilitate la gesturile muncii, tăind ritmic tăcerea, o întâlnim, nu o dată, la

Sadoveanu. [...] *Acuitatea senzorială a poetului desluşeşte structuri ritmice posibile nu numai la procesul muncii, ci şi în alternanţa sunet-tăcere, în proiectarea mişcărilor sonore pe un fond acustic negativ.* [...] *În fiecare vers al lui Nicolae Labiş simţim bucuria unui „iniţiat" căruia i s-a relevat structura armonioasă a lumii, de la mineral la vegetal şi animal, de la pământ la cer, de la calde zvâcniri ale sângelui până la rotirile reci ale aştrilor.* [...] *Trăind, aşadar, împresurat de mreaja deasă şi fină a ritmurilor lumii, poetul se destramă şi se topeşte în poezie: „Eu curg întreg în acest cântec sfânt:/ Eu nu mai sînt, e-un cântec tot ce sînt". Ecourile acestui cântec întremător nu ar trebui să se stingă curând. De le-am putea prelungi cu bătăile inimilor noastre!*

G. I-TOHĂNEANU, Nicolae Labiş şi sentimentul ritmului, *în* Dincolo de cuvânt, *Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1976, p. 196-200.*

Labiş desfiinţează alternativa dintre tratarea formal-retorică a temelor „contemporane" şi ignorarea sau retragerea din faţa lor ca din faţa unui risc pentru lirismul pur. Între poeţii demagogi şi poeţii timizi, între oportunişti şi frigizi, el taie un alt drum, un drum al său, — drumul oricărui poet adevărat —, drept, adânc, original, înţelegând că nici versificaţia de circumstanţă, nici ocolirea circumstanţelor nu reprezintă o soluţie. El se apropie de teme care pentru unii erau clişee goale, iar pentru alţii domenii exterioare poeziei; cu o superbă încredere, se aruncă în ele cu toată sinceritatea fiinţei — şi este răsplătit pentru aceasta. Cine se apropie de un obiect atât de încrezător, va descoperi că obiectul, pentru alţii opac, începe să i se releveze, să-şi scoată la iveală virtualităţile, potenţialul de necrezut. Temele comune ale literaturii timpului puteau fi caricate, şi au şi fost; nu mai puţin, ele se dovediseră fertile pentru câţiva dintre marii scriitori ai secolului, pentru că fuseseră luate în serios, măsurate în adâncime cu măsura proprie vieţii lor; în spiritul lor acţionează Labiş. Poezia unui Blok, a unui Maiakovski, Brecht, Eluard, Aragon, Ady, Garcia Lorca, A. Bielâi, B. Pasternak concurează pe a oricărui mare contemporan. Labiş a înţeles repede că dacă s-ar arăta „rezervat" faţă de temele ilustrate în poezia lor, trăind în aceeaşi epocă, frământat de aceleaşi nelinişti, de aceleaşi speranţe, şansele de a deveni un epigon de talent s-ar înmulţi. Situaţia de discipol nuanţat a lui Ion Barbu nu surâdea defel spiritului demn, inteligenţei orgolioase, pornirii sale absolut fireşti de a fi mare prin el însuşi. Anumite lucruri trebuie privite în faţă (şi cea mai mare eroare a unei „priviri" de astăzi asupra lui Labiş, cel din epoca sa, ar

fi să afecteze a nu le vedea aşa cum au fost) fără intenţia de a le justifica şi, dimpotrivă, fără jenă şi fără complexe. [...] *Labiş oscilează între un concept tradiţional de poezie — şi trebuie spus că acesta i-a asigurat, în viaţă fiind, preţuirea celor mai mulţi —, şi o tentativă, deloc receptată atunci, considerată chiar un început de degradare a talentului său eminamente liric, de subminare a acestuia, printr-un vers discursiv, prozaic şi publicistic, total subordonat unei funcţii critice, active, îndreptate mai puţin spre celebrarea vieţii şi mult mai mult spre schimbarea ei. El se îndrepta tot mai decis, în aspru dezacord cu admiratorii laturii bucolice şi contemplative a lirismului său, derutaţi de noua sa înfăţişare, spre o poezie a dezbaterii cu sine şi cu lumea, o poezie a intervenţiei directe, a polemismului militant. Acest nou aspect îl defineşte ca poet revoluţionar, nemulţumit de rolul secund al poeziei în viaţa contemporană, vrând să facă din poezie, şi chiar din viaţa poetului, mijloace de acces spre centrul de orientare al colectivităţii.* [...] *Poezia* Moartea căprioarei*, scrisă în 1954, precede cu doi ani (asta înseamnă imens: doi ani!) epoca* Luptei cu inerţia. *Atmosfera de reale presimţiri din această poezie nu poate fi integral explicată prin ceea ce se întâmplă în cuprinsul ei narativ. O tulburare fără motiv aparent, provocată de acele tensiuni, de acele energii neliniştitoare de care aminteam, se serveşte de întâmplarea relatată ca de un sprijin raţional, ca de o platformă logică. Ceva ne spune că aici e vorba de altcineva. Ca în celebra litanie a lui Octavian Goga, La noi, legată pentru totdeauna de pătrunzătorul comentariu călinescian, se petrec lucruri ciudate. Ca şi acolo, întrebarea de neocolit (de ce?) vine să răscolească fiecare afirmaţie certă din poem. De ce a ucis soarele orice boare de vânt? De ce s-a topit şi a curs pe pământ? De ce a rămas cerul gol? De ce dansează peste păduri „satanice“ jocuri? De ce, mai ales, brazii îl „zgârie“ pe copil „răi şi uscaţi“? De ce această atmosferă de halucinaţie şi tremur lăuntric? La stabilizarea acestei atmosfere contribuie aparent nemotivata cruzime pusă în evocarea fiecărui detaliu, o cruzime care nu aparţine vreunuia din eroii întâmplării, ci naratorului de peste ani, de peste mulţi ani, şi care contrastează violent cu finalul, frecvent citat al poemului, un final al îndurării, compasiunii şi remuşcării. Dar finalul acesta este anticipat de o relatare detaliată a ritualului, pe care numai „cineva“ cu obişnuinţa unor legi teribile o poate face. Această intensitate a cruzimii are în ea însăşi ceva profund inexplicabil. Sau explicabil numai prin încercarea de a opune structuri certe (ritualul cu legile sale etc.) unui mare sentiment de incertitudine, unei spaime lăuntrice. Cel puţin unei tensiuni misterioase, de categoria celor amintite.* [...] *Revelaţia cruzimii ascunse în relaţiile omu-*

lui cu natura vie va provoca un şoc, o cutremurare în conştiinţa care nu acceptă să fie divizată. Este tentativa surprinzătoare de a universaliza principiul etic, de a umaniza ritualurile. În această tresărire a sentimentului răspunderii („Pe zare curge sânge şi pieptul mi-i roşu, de parcă/ Mâinile pline de sânge pe piept mi le-am şters“) e anticipat întregul demers liric al lui Labiş, în esenţa sa neschimbat, chiar dacă metamorfoza „mijloacelor“ se va face repede şi radical; sfâşierea este aceeaşi în fragmentele Intimei comedii *ca şi în versurile tulburător de copilăreşti: „Vai, cum aş vrea să nu mai vii, să nu mai vii/ Frumoasă jertfă a pădurii mele“. Labiş nu se va sfii să opteze pentru această sfâşiere „imatură“, pe care legile aspre ale lumii originare o tolerează numai copilăriei neştiutoare şi slabe, în aşteptarea vârstei bărbăteşti, din perspectiva căreia această „moliciune“ să apară derizorie; şi mai ales nu va arăta nici cea mai mică sfială când în poemele sale „târzii“, în* Omul comun *ş. a. va institui drept criteriu suprem de judecată candoarea aparent nebărbătească, şi va face din ea, dimpotrivă, semnul adevăratei puteri. Coşmarul mâinilor pline de sânge, încercat în prima expediţie cinegetică — miracol discreditat al copilăriei sale —, va reveni în somnul agitat sau în stările de veghe îngândurată ale omului matur, deodată marcat de conştiinţa culpabilităţii morale, a inerţiei sufleteşti răspunzătoare de răul din jur. Şi aici ca şi acolo, este caracteristic că Labiş pune în discuţie norma comună, judecata acceptată, cea dintâi sub imperiul tradiţiei respectate, cea de a doua sub presiunea nevoii. El nu ia nimic „de bun“, — nici o normă, oricât de autoritară, nu e scutită de examenul critic, de întrebări dictate din interiorul conştiinţei libere să accepte sau nu. Şi cuvântul tăios, ultimul: „Mănânc şi plâng. Mănânc!“ Tensiunea care se concentrează în* Moartea căprioarei *trimite, cum vedem, la o altă pereche polară a poeziei lui Labiş: cruzimea şi compasiunea. Compasiunea e sfâşietoare, dar şi cruzimea e încredibil de manifestă. Spaţiul care desparte cei doi termeni antinomici este imens. Străbaterea sa impune o concentrare vitală, de care poetul se vădeşte capabil, dar şi o cheltuire intimă, care provoacă în el, cu siguranţă, o stare de ameţeală, de panică în faţa golului. Polarităţile specifice poeziei lui Labiş presupun străbaterea în goană a unor astfel de spaţii considerabile. De aici, necesitatea „grabei“ resimţită de poet ca un păcat capital; ca un blestem, ca o „fatalitate“ a existenţei sale, în acelaşi timp. La fel de extins ca spaţiu dintre cruzime şi compasiune este spaţiul (amintit mai înainte) între copilăria voioasă şi răspunderile copleşitoare. Deplasarea în interiorul său cere un efort extraordinar. Şi este atât de rapidă, încât creează o curioasă senzaţie de simultaneitate.* [...] *Greu se poate spune ce-ar fi devenit Labiş,*

ce metamorfoze ascundea firea sa de atunci, dar aceasta era eminamente activă, luminos posedată de un ideal al eficienţei, al faptei pozitive, cu urmări imediate, cam în felul în care trebuie să ni-l închipuim pe M. Eminescu la vârsta corespunzătoare, în epoca vieneză, în epoca, mai limpede spus, de fervoare, de încredere în puterea actelor umane, a serbărilor de la Putna. Avea şi el aerul că pune mai presus decât poezia faptele, prietenia, căldura solidarităţii. Desigur, numai un mare poet îşi poate îngădui o astfel de libertate, o nesocotire plină de nepăsare a vocaţiei esenţiale, cu instinctul bun, latent, că ea, vocaţia, oricum va sfârşi prin a se impune, reprezentând eternitatea, pe când faptele şi prietenia rămân legate de un timp anume, un timp trecător. Alegerea lui nu este totuşi fără consecinţe asupra poeziei, care se umple inevitabil de curenţii activi ai implicării în imediat, în epocă, al angajării extraordinar de responsabile în prezentul care se face şi care, credea aceasta, depinde şi de noi.

Lucian RAICU, Nicolae Labiş*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1977, p. 13, 14, 23-25, 43, 44, 51, 52, 61, 81-83, 218.*

Pe urmele lui Eminescu, Nicolae Labiş redescoperă poemul ca introspecţie, ca modalitate analitică a unei biografii sincopate, degajată de elementele impure. Respirând neutralitatea narativă, Nicolae Labiş întoarce poemul într-o meditaţie asupra realităţii interioare a omului, prin care ordonează faptele existenţei obiective. Predispoziţia confesivă, în aceeaşi tradiţie romantică, se transformă într-o modalitate fundamentală de comunicare. De aici izvorăşte autenticitatea trăirilor şi contagioasa lor forţă de persuasiune. Ce este în esenţă poemul Primele iubiri*? Un adolescent arde în flăcările revoluţiei, îşi mistuie întreaga fiinţă în clocotul ideatic şi imagistic, transformând tot ce atinge în cântec: „Eu nu mai sunt, e-un cântec tot ce sunt". Culorile: coarnele brumate ale cerbilor, zările de argint, sunetele: vuietul brazilor, foşnetul pădurii, susurul izvoarelor, tropotul cerbilor, „întreaga lume a sufletului, vie/ palpită-ntr-o frenetică beţie", ca în corespondenţele lui Baudelaire, reliefând individualitatea trăirilor interioare printr-o eufonie de puţin întâlnită fineţe.* [...] *Universul recreat de Nicolae Labiş nu este deloc inedit. Izvoarele le întâlnim la Eminescu, viile cu struguri la B. Fundoianu, roua, brazii, cerbii la V. Voiculescu şi Mircea Streinu. De unde vine totuşi farmecul lirismului, pentru că el există indiscutabil! Din metaforele ori sinesteziile încă neutilizate în poezia acelor ani? T. Vianu afirmă că particularităţile de expresie „nu sunt simple fapte de constatare, ci fapte de apreciere, valori".* [...]

Până la Nicolae Labiş, în perioada de început a literaturii contemporane, nimeni nu a realizat cu identică delicateţe fuziunea dintre iubire şi

revoluţie! [...] *Indiscutabil, Nicolae Labiş a perceput aderenţa la ideile comunismului ca pe o parte componentă a personalităţii sale, ca pe o necesitate obiectivă, pentru că altfel nu se explică obstinaţia cu care revine asupra ei, mereu în aceeaşi gravă tonalitate, totdeauna cu similară uimire, ca în faţa unui miracol al lumii.* [...] Primele iubiri *conţine, în germene, toate elementele problematice şi sintetizează principalele procedee, specifice poeziei sale. Un registru liric cuprinzător, simboluri şi imagini originale tind să îndeplinească rolul unor tipare, al unor arhetipuri, în jurul cărora se vor structura o mare parte a poemelor esenţiale: pădurea şi muntele, fauna şi izvoarele alpine, copilăria fără copilărie, războiul, senzaţia elementelor primordiale, a candorilor fruste, a purităţii originare. Prin subtila interiorizare şi unicitatea subiectivităţii ce depăşeşte simpla situare temporală, după un sfert de veac de la elaborare, poemul* Primele iubiri *rămâne încă o scriere viabilă.*

Ion Bălu, Nicolae Labiş*, Bucureşti, Editura Albatros, 1982, p. 110-120.*

Intri în poezia lui Nicolae Labiş ca într-o pădure foşnitoare de vorbe şi imagini, în care toate îşi răspund. Esenţele tari ale pădurii, stânca, pământul puternic acoperit de verdeaţa cetinei fără moarte, izvoarele repezi de munte au dat viaţa lor acestui copil al poeziei, cu destin crud.

Crescut între dealurile, munţii şi codrii Moldovei de nord, el a găsit de la început în preajma lui măreţia şi n-a făcut nici o sforţare pentru a o putea exprima. Vorbele au sporit în el o dată cu basmele şi balada şi au pornit înafară fără ca el să le „zugrăvească, prea lesne distilându-se în grai". Adică Labiş a cântat, după cuvântul lui Goethe despre poet, liber şi firesc, cum cântă pasărea din ram. Şi cu vorbele învăţate, în primul rând, din Mioriţa. Apoi de la Eminescu şi de la Sadoveanu. Într-un târziu, când a coborât din pădurile sale, a mai cunoscut şi alţi învăţăcei ai eternei năzuinţi către frumuseţe, români şi străini. După sunetele scoase în mod specific de lira lui Labiş, aceştia par a fi dintre români Arghezi, Ion Barbu, Matei Caragiale, Geo Bogza, iar dintre străini Villon şi Rimbaud. Poate şi Esenin. [...]

Prin viziunea sa creatoare, unitară, originară, străbătută de filoane ale unei măreţii autentice, prin varietatea şi frumuseţea expresivă cu formele poetice folosite, cu ritmuri învăţate din horă, din dans, Labiş a lăsat în urmă-i o poezie de făgăduinţi geniale.

Zoe DUMITRESCU-BUŞULENGA, Cuvânt înainte*, în* Nicolae Labiş, Versuri*, Bucureşti, Editura Tineretului, colecţia „Cele mai frumoase poezii", p. 5, 6, 13.*

Preluând terminologia şi demonstraţia din Tradiţie şi talent personal de T. S. Eliot, putem spune că Primele iubiri *şi* Lupta cu inerţia *au fost „opere de artă noi (cu adevărat noi), având, tocmai de aceea, capacitatea de a modifica „fie cât de puţin“, întreaga ordine „ideală“ ce coordona şi echilibra câmpul literaturii în momentul apariţiei lor.* [...]

„Noutatea“ lui Labiş s-a definit, apoi, nu numai în raport cu prezentul, ci şi cu trecutul, căci poetul Primelor iubiri *a actualizat (într-o epocă în care preluarea complexă a moştenirii literare era un deziderat şi nu o realitate) retorica, tematica şi, desigur acesta este lucrul cel mai important, spiritul marilor poeţi ai culturii noastre, de la Eminescu, la Blaga sau Arghezi.*

În sfârşit „noutatea“ Labiş constă în relaţia cu totul aparte între opera sa şi viitor în sensul că este primul poet postbelic revendicat ca mentor (sau model) de generaţii întregi de urmaşi, în primul rând de generaţiile intrate în literatură în jurul anilor 1959—1964, dar nu numai de ele. [...]

De la Primele iubiri*, la* Lupta cu inerţia *trec (editorial) doar doi ani, dar timpul şi spaţiul liric sunt marcate de importante modificări. Investigaţia poetică se adânceşte, la fel distanţa semantică dintre termenii reveniţi în cuprinsul aceleiaşi unice viziuni, cu efect, evident, puternic asupra gradului de complexitate şi de noutate al viziunii. În planul procedeelor, pe lângă vizibila preferinţă faţă de metaforele revelatorii şi de abandonare a celor plasticizante, apelul la tehnica inserţiei (modelul Rimbaud contribuie, poate, şi el la aceasta) plasează întreg edificiul sub semnul orizontului poetic ilimitat simbolic.*

Peisajul este cutremurat de ecoul palid dar penetrant al altor, îndepărtate, ecouri sau de un zbucium melodic nestăvilit, toate determinând stări sufleteşti ce cotropesc inefabil linia de gravură sau stampă a imaginii. „Temele“ interiorităţii câştigă în faţa celor ale exteriorităţii sau le intensifică pe acestea din urmă cu noi semnificaţii. Erotica se abstractizează graţios (linia Poe, Baudelaire pare a avea, în Labiş, un continuator) pentru a se destrăma în vidul absolut, lipsit de culoare şi de şoapte, luminat doar de „lacomi ochi reci“, nesprijinită de gânduri. [...]

„Nărăvitul lacom de idei“, iată o trăsătură fără de care (auto) portretul Labiş nu ar putea fi conceput.

Antoaneta TĂNĂSESCU, Muzicala bătaie a timpului*, în* Nicolae Labiş, Poezii*, Bucureşti, 1985, Editura Albatros, p. VI-VII, XIII, XIV, XXII.*

Este vorba de un fenomen poate unic în literatura şi cultura românească. Mă gândesc la prodigioasa generaţie Labiş, alcătuită din acei scriitori de notorietate. [...]

Pare a fi, până acum, cea mai bogată aglomerare de valori în cultura noastră. O asemenea amplitudine se datoreşte negreşit începutului de acces general la carte în ţară. Anterior se selectau scriitorii dintr-o minoritate alfabetizată, şi, cu atât mai strâns, dintr-o minoritate cultă.

Totuşi, numărul mare al valorilor nu spune în sine prea mult. Mai rămâne întrucâtva deschisă şi problema altitudinii acestor valori comparativ cu aceea a generaţiilor precedente. Părerile pot fi împărţite sub aspectul de faţă. Personal înclin să cred că înlăuntrul generaţiei Labiş ar exista unele evidente cuceriri în premieră faţă de patrimoniul trecutului.

Iată, bunăoară, cel mai amplu şi mai extins ciclu românesc de factură istorică din literatura noastră, Zăpezile de-acum un veac, în zece volume de Paul Anghel, având ca temă războiul de independenţă precum şi urmările sale. Dar nu numai extinderea uriaşă a acestui ciclu ne atrage interesul. Se relevă aici fără precedent faptul că, în mod aplicat raţional, se ilustrează participarea întregii naturi, în primul rând a vieţuitoarelor de diferite specii, la evenimentele umane. Este iarăşi pentru prima dată când se iniţiază la noi o foarte personală filosofie a războiului, şi când romancierul, dublat ca un gânditor şi un erudit, descoperă şi studiază amănunţit atâtea documente neştiute, dăruind istoriei ceea ce aceasta, în mod obişnuit, dăruieşte, ca materie, literaturii. Aceasta fără a scădea cu nimic substanţa artistică de mare anvergură a operei.

Să luăm un alt caz, de astă dată din domeniul traducerilor poetice în versuri. Este vorba de Aurel Covaci, care reprezintă un exemplu unic poate pe plan mondial. Cunoscător perfect al mai multor limbi romanice, germanice şi slave, Covaci a tradus aproape congenial cinci epopei sau poeme epice de mari proporţii, fiecare din altă limbă, şi fiecare în forma fidel originară. Pe lângă aceasta a mai tălmăcit, tot în versuri, şi cu aceleaşi calităţi, numeroase piese de teatru, îndeosebi din baroc şi din romantism, precum şi mii de poeme lirice, începând din Antichitate şi până în ultima actualitate a veacului nostru. Nu mai luăm în consideraţie faptul că tot el a transpus unele proze româneşti de sute de pagini în limbile spaniolă şi engleză. [...]

Să ne dirijăm, în sfârşit, atenţia şi către un alt caz, acela al subtilului şi atât de nuanţatului poet, dramaturg, romancier, eseist şi traducător în versuri Marin Sorescu. Deoarece mi-am propus, îndeobşte, să ilustrez contrubuţia generaţiei Labiş la dosarul generaţiilor precedente, mă voi opri şi aci la aspectul cel mai vizibil şi mai direct controlabil. Mă refer la acel excepţional ciclu La lilieci, proză cu lexic şi climat popular oltenesc. Este pentru prima dată că se adaugă geniului carnavalesc al lui Creangă (v. Petru Poantă) o a treia dimensiune, cea tragică, sub chipul unui an-

samblu de trenii sau bocete. Totul, însă, atât de româneşte discret şi subînţeles încât nevăzutele lacrimi ale ciclului se imprimă în ochii cititorului. Pe lângă aceasta Marin Sorescu este, fără precedent şi, până acum, fără succedent, scriitorul român căruia i s-a omologat în modul cel mai cert universalitatea prin aprobarea entuziastă obţinută de creaţiile sale pe toate meridianele.

Şi totuşi poate că nu aceştia sunt cei mai de seamă exponenţi ai generaţiei Labiş. Ar fi poate foarte mult de spus şi despre valoroasele expresii înnoitoare ale celor omişi. Ar însemna, însă, atunci să redactez o carte întreagă, când eu am intenţionat numai o simplă schiţă introductivă la explicarea psihologică a acestui amplu fenomen.

O asemenea desluşire se dovedeşte cu atât mai necesară cu cât faptul ni se prezintă aparent inexplicabil. Aceasta ţinând seama de momentul când generaţia Labiş a debutat cu un fel de erupţie care a rupt pânza groasă a unor rezistente vederi agramate. Această generaţie, aşadar, profitând în prealabil de începutul alfabetizării obşteşti şi a accesului la carte, şi-a înşelat, totuşi, aşteptările la vârsta unei tinereţi nesăţioase de aflare. Componenţii ei au deschis pe atunci ochii minţii într-un cvasipustiu. S-au văzut fără cărţi, fără maeştri, fără perspectivele indicatoare ale adevăratei lor meniri.

Şi atunci li s-a trezit ca adjuvant voinţa, acea voinţă care năruie imposibilul. Acei tineri de prin al şaselea deceniu s-au integrat, ***sans le savoir****, în acel proces psihic pe care Alfred Adler l-a numit de „supracompensaţie". Efortul de a sări peste obstacolul momentului a fost atât de puternic încât s-a lansat cu mult dincolo de locul intenţionat. Numai că Adler a ilustrat acest proces în sens individual. Generaţia Labiş l-a extins la un plan colectiv.* [...]

Edgar PAPU, „Miracolul", generaţiei Labiş*, în* Edgar Papu, Lumini perene*, Bucureşti, 1989, Editura Eminescu, p. 388-389.*